

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2024 12

FİYATI: 35 TL

Atatürk'ün Ankara'sı Cumhuriyetin Sonsuz Güneşidir

Yahya Aksoy'un yazısı
5. sayfadadır

Yaşar Öztürk:

**Acıyı Bal
Eyleyen
Gazi**

S: 11

Gülbüz Evren:

**İsrail
Türkiye
ile Uzun
Zamandır**

Savaşıyor S:50

Cengiz

**Özakıncı:
Sevr'den
Lozan'a
Hilafetçi
İngiltere**

Murat Molu:
**Etik ve
Hekimlik
Sanatı** S: 61

Tekin Özertem:

**Abece /
Alfabe** S: 32

Ali Tekin Çam:

**Büyüyünce
Yazar Olmak** S: 106

Sabriye Aşır:
**Evrin Teorisi
165 Yaşında**
S: 92

Aybars Kuday:

**Öğretmenler
Günü ve Acı
Gerçekler** S: 57

Nice
100
Yillara

Doğumundan Ölümüne ATATÜRK adlı kitabımın genişletilmiş 2. baskısı yapıldı ve siz değerli okurların hizmetine sunuldu.

Kitabın 1. baskısını alıp, okumuş olanlar elbette vardır...

Ancak genişletilmiş 2. baskı, ATATÜRK ve O'na ilişkin değerler konusunda, bugüne değin çoğunluğun haberinin olmadığı bilgileri içermektedir...

Birkaç örnek vermek gerekirse:

- ATATÜRK'ün, gün, ay ve yıl olarak doğum tarihi,
- Laiklik konusunun bir Türk komutan tarafından icat edildiği,
- ATATÜRK'ün Samsun'a ve Sivas'a vardığında tutuklanmak istenmesi,
- Milli Mücadele yıllarında çıkarılan ayaklanmalarla ilişkin ayrıntılar,
- Atatürk ile ilgili duyulmamış ve pek az bilinen anılar,

gibi konular ilk akla gelenlerdir.

Kitabın bir başka özelliği de YALAN'a ve HURAFELERE asla itibar edilmediği, bununla birlikte ABARTI'ya kesinlikle yer verilmediğidir.

Bu özellikler ve daha nice ayrıntılar gözönünde bulundurulduğunda, ATATÜRK ve İLKELELERİ ile O'na ilişkin değerleri öncelikle öğrenmek, böylelikle O'nun söylediklerini bilmek / anlamak ve işaret ettiği ufuklara kararlılıkla yürümek için adı geçen kitabımın bu baskısının da okunmasını öneririm.

Esenlikle kalın.

CENGİZ ÖNAL TARAKÇIOĞLU

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,
Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,
Ali Tekin Çam, Dr. Cihangir Dumanlı, Barbaros Eneç,
Konur Ertop, Gürbüz Evren, Dr. Murat Molu,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,
Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,
İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,
Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 28 / 11 / 2024

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Asıl amaç?

Dr. Ufuk Akyol

5

Atatürk'ün Ankara'sı
Cumhuriyetimizin
Sonsuz Güneşidir

Yahya Aksoy

11 Acıyı Bal Eyleyen Gazi

Yaşar Öztürk

17 Sevr'den Lozan'a İngiltere ve Hilafet

Cengiz Özakıncı

25 Celalettin Arif Bey'le Görüş Ayrılığı

Cengiz Önal

30 Hakimiyeti Milliye Yazıları

32 Abece - Alfabe

Dr. Tekin Özertem

37 Muazzez İlmiye Çığ'dan Mektup Var

41 Sağlıklı Olmak Talihli Olmak

Mete Akyol

43 Ör

Vahap Candan

47 Displin Suçu

Prof. Dr. Cengiz Kuday

49 Yaşamımızı Seçimlerimiz Belirler...

Tayfun Yılmaz

50 İsrail Türkiye ile Uzun Zamandır Savaşıyor

Gülbüz Evren

57 Öğretmenler Günü ve Acı Gerçekler

O. Aybars Kuday

61 Etik ve Hekimlik Sanatı

Op. Dr. Murat Molu

65 Kabile Zihniyeti ve Bireye Sirayet

Berk Yüksel

İÇİNDEKİLER

69 Gıda Ürünlerinde Artan Sahtecilik Sanatı! *Reha Tartıcı*

73 Kara Dana *Cemal Türkmen*

79 2025'e Girenken Türkiye Enerji Görünümü

Necdet Pamir

87 Sinan Kabağaç *Songül Saydam*

92 Evrim Teorisi 165 yaşında

Sabriye Aşır

99 Reşat Nuri Güntekin

Demir Aytaç

106 Büyüyünce Yazar Olmak!

Ali Tekin Çam

113 Çiçeklerin Koyununda Çocuklar

Odaya Yılmaz Güller

114 Limone *İzlen Şen Toker*

119 Bolu Dağları'nda Yılbaşı

Gecesi Mehmet Ünver

123 Şiirin Doruklarında

Sabri Kemal

128 Muhsin Ertuğrul

129 Yutturmaca Saptama Kiti

Sabriye Aşır

134 Antik DNA Analizi

Deniz Bener

124 Eyfel Kulesi'nin Gölgesinde Kalan Mimar

141 Çocuklardan Çocuk Olmadıklarını Öğrendim

Michael Drury

145 Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

24 İlk Dersimiz Türkçe

86 Bilginizi Denetleyin

133 Sudoku

151 Çözümler

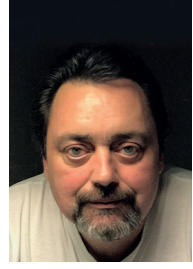
152 Yarının Büyükleri

154 Bulmaca

156 Satranç

158 Bize Gönderilen Kitaplardan

160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Asıl amaç?

Bir süredir devam eden Ukrayna-Rusya savaşı, son aylarda kullanılan Amerikan, İngiliz füzeleri ve cevaben Rusların atıkları muadilleri nedeniyle, bambaşka bir gerginlik boyutuna evrildi. Bugünlerde artık ciddi ciddi nükleer silah kullanım riskinden, çatışmaların üçüncü bir dünya savaşına evrilmesinden söz ediliyor. Almanya önlemler alıyor, Amerika askeri kurmaylarını toplayıp durum değerlendirmesi yapıyor, Sayın Dışişleri Bakanımız “Tehlike var; şaka değil!” diye açıklama yapıyor.

Tedirgin misiniz? Ben hiç değilim. Korku, endişe hiçbiri yok bende. Çok güçlü olduğum için mi? Çok cesur olduğum için mi? Hayır! Tüm bu tehditleri, tehlikeleri ciddiye dahi alamadığım için.

Rusya, komşusu Ukrayna NATO’ya girecek diye yeryüzünde yaşamı sonlandırabilecek bir nükleer savaş mı başlatacak? Veya Ukrayna’nın NATO’ya girmesi Rusya için böylesi bir güvenlik riski mi oluşturur? Bütün bunlar bana aşırı anlamsız hatta saçma geliyor. Bu denli büyük bir yıkımın gerçekleşebilmesi için bu denli büyük bir tehdit, tehlike olması gerekmez mi? Nedir? “Ukrayna NATO’ya girecek; sebep bu.” Şaka mı yapıyorsunuz? Alay mı ediyorsunuz?

Bu denli büyük bir şeyi, olmadığı halde varmış gibi göstermenin tek nedeni, “asıl amacı” saklamaktır.

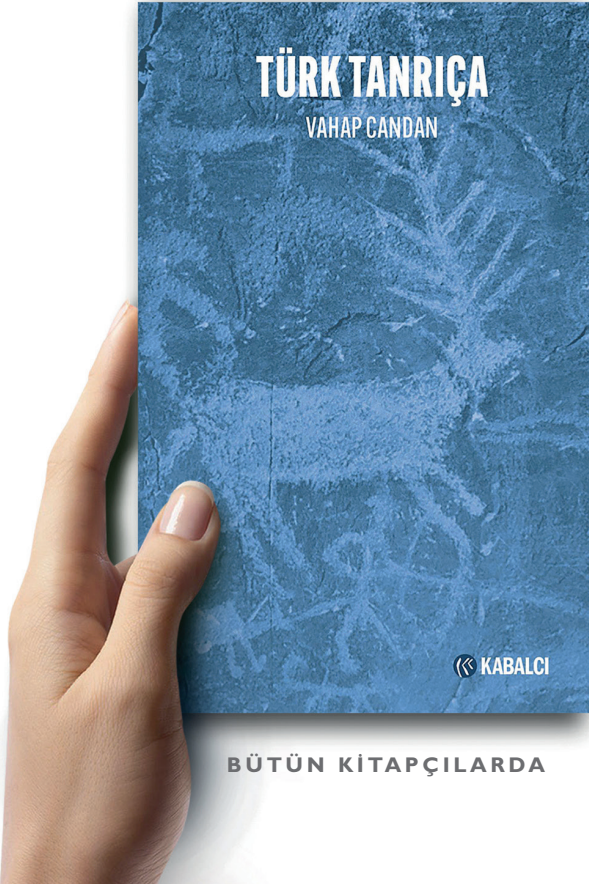
Sadece 2023 yılında silah endüstrisinin trilyon dolar düzeyinde kâr ettiği göz önüne alınırsa, bu saçmalıklardan kimin faydalandığı net değil mi? Daha 4-5 sene öncesine kadar NATO’nun varlık nedeni sorgulanıp lağvedilmesi tartışılmıyor muydu?

Neyse kurtardık mı bari NATO’yu? Silah endüstrisi ve onun üstüne belini kurmuş ekonomiler sağlam kârlar elde ettiler mi?

Yeni Amerikan başkanı gelir her şeyi çözer. Olan sahadaki gariban gençlere olur, onlar da unutulur gider. Toplumların ortalama zekâsı ne düzeyde ki? 60-70 IQ? •

7. yüzyılda kendi özgün alfabetiyle yazıtlar/bengü taşlar diken Türk toplulukları daha erken çağlarda nerelerde yaşadılar ve ne gibi izler bıraktılar?

Yazar bu çalışmasında Erken Orta Çağ (Hun-Göktürk-Uygur) dönemi yazılı kaynaklarını, arkeolojik buluntuları ve kayda alınmış Türk destanlarını birlikte inceliyor. Elde ettiği verileri kodlayarak, Türk kültürünün devamlılığını geriye doğru tunç, eneolitik hatta neolitik çağlara kadar takip etmeye çalışıyor. Destanların, mitolojik öğeler barındıran kısımlarıyla arkeolojik ve etnolojik/etnografik, halk bilimsel verilerin çoğunlukla birbirini teyit ettiğini ortaya koyuyor. “Türk Mitolojisinde Tanrıça ve Dişil Varlıklar” adıyla başladığı çalışmasını, belgelerin yönlendirmesiyle “Türk Tanrıça” olarak değiştirdiğini belirtiyor: *“Dişil olarak tasavvur edilmiş varlıkların tümünün ortak bir adının olması ve hemen hemen tüm özelliklerinin benzeşmesi ve tanrıça özellikleri göstermesi nedeniyle kadim Türk tanrıçasından izler taşıdıkları kanaatine ulaştım. ‘Türk Tanrıça’ adında karar kıldım.”*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

Atatürk'ün Ankara'sı Cumhuriyetin Sonsuz Güneşidir

“Ben Ankara'yı coğrafya kitabından ziyade tarihte öğrendim ve cumhuriyet merkezi (Ahi Cumhuriyeti dönemi) olarak öğrendim. Ankara, merkez-i hükümettir ve ebediyen merkez-i hükümet kalacaktır. Benim hatıralarım Çankaya'da yaşayacaktır. Seğmenlik geleneğini ve 27 Aralık ruhunu yaşatın.” Atatürk

»

“Kurduğumuz ulusal cephelele daha yakından ilgilenmek gerekiyordu. Kurtuluş mücadelesini Sivas’tan yönetmek zorlaşıyordu. Koşullar değişmişti. Temsilciler kurulu, önemli hedeflere daha yakın bir yerde bulunmaldı. Çalışma yeri, hem cephelele yakın hem de ulaşım kolaylığı olan bir yer olmalıydı. Bunun için en elverişli yer Ankara idi. Ankara, demiryolu ile hem cephelele hem de İstanbul’a bağlıydı. Genel durumu yönetme kolaylığına sahip bir merkezdi...”

Atatürk heykeli, Ulus Meydanı / Ankara

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları ulustan aldığı yüksek manevî kuvvetle ve ruhla, Erzurum, Sivas kongrelerini Temsil Heyeti ve halkın temsilcileri ile birlikte yaparak, çalışmalarını olgunlaştırdı ve Amasya Genelgesi ile yapacakları özgürlük çağrısı olarak

halka duyurdu. 22 Aralık 1919’da Sivas’tan ayrılan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, halkın sıcak ilgi ve coşkusu ile karşılanarak Kayseri, Kırşehir yoluyla 27 Aralık 1919’da Ankara’ya ulaştılar:

“Ben, 1919 yılı Mayıs içinde Samsun’a çıktığım gün elimde, madî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük

Türk milletinin soyluluğundan doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, Türk milletine güvenerek işe başladım... Kayseri yoluyla Ankara’ya gitmek üzere yola

Atatürk’ün Ankara’da karşılanışı

çıktık. Bütün yol boyunca, büyük ulusumuzun içten yurtseverlik gösterileri arasında 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya geldik..."

Üç otomobilden oluşan Mustafa Kemal ve arkadaşlarını, Vali Vekili Yahya Galip, Kolordu Komutanı Ali Fuat Cebesoy ve beraberlerinde bulunan atlı ve yaya binlerce Ankara halkı ve "Yolunda ölmeye geldik" diye Mustafa Kemal Paşa'ya seslenen yiğit seçmenler, heyecan ve coşku içerisinde büyük bir içtenlikle karşıladılar. Ankara, kurtuluş ve kuruluşun kalbi olmuştur.

"Gelişimizi şu açık tebliğ ile her yere duyurduk. Sivas'tan Kayseri yoluyla Ankara'ya hareket eden Heyet-i Temsiliye, bütün

yol boyunca ve Ankara'da büyük milletimizin çok sıcak ve içten gelen vatanseverlik gösterileri arasında, bugün şehre geldi. Milletimizin gösterdiği bu birlik ve kararlılık örneği, memleketimizin geleceğine güven konusundaki inançları sarsılmaz bir şekilde güçlendirici niteliktedir. Şimdilik, Heyet-i Temsiliye'nin merkezi Ankara'dadır. Saygılarımızı sunarız efendim..."

Heyet-i Temsiliye (Temsilciler Kurulu) namına, **Mustafa Kemal** Gördüğü manzara karşısında yüreği heyecan, umut ve sevgiyle dolan Mustafa Kemal Paşa, "Cidden fevkalâde, tebrik ederim. Ankara, hakikaten millî bir merkez

haline gelmiş" diye ifade etmiş ve daha sonra, "Bu asil hareketi hiç bir zaman unutmadım ve unutmayacağım. Ankara'nın ve Ankaralıların, benim gönlümde müstesna bir yeri bulunmaktadır. Ankara'ya geldiğimden sonraki mücadele hayatımızda, hürriyet ve istiklâl aşığı kahraman Ankaralıların gösterdikleri vefa ve yardımları her zaman minnetle yâdedirim..."

Atatürk: "Temel olan iç cephe. Bu cephe, bütün yurdun, bütün ulusun meydana getirdiği cephe. Bu cephe çökerse, ulus tutsak olur, yok olur..."

"Kurtuluş ve bağımsızlık için bütün varlığımızla savaşmak ve düşmanı yenmek için elimizde üç savaş aracı vardır: Birincisi, ulusun kendisidir. Yapılacak iş, önce uluşça benimsenmelidir. İkincisi, ulus adına iş gören meclistir. Meclis tam bir dayanışma içinde olursa, düşmana karşı güçlü oluruz. Üçüncü araç, ulusumuzun yarattığı silahlı ordumuzdur. Bunlar düşmana karşı iki cephe meydana getirir: İç cephe, dış cephe. Dış cephe, düşman karşısındaki silahlı ordudur. Temel olan iç cephe. Bu cephe, bütün yurdun, bütün ulusun meydana getirdiği cephe. Bu cephe çökerse, ulus tutsak olur, yok olur..." diyen Mustafa Kemal tarihe ışık tutarak yol

göstermektedir. 23 Nisan 1920’de TBMM açılışı ve 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilanı bu öngörülerin sonucudur.

İlk anayasamızda Cumhuriyetimizin başkenti olarak yerini alan Ankara’nın halkı, muzaffer Gazi Mustafa Kemal’e, onun hayatı boyunca taşıdığı bir unvanı, “Ankara hemşeriliği”ni vermiş ve tarihi görevini yerine getirmiştir. Atatürk’ün “*Seğmenlik geleneğini ve 27 Aralık ruhunu yaşatın*” talimatıyla kurulan ve bir Kızılcıca gün kuruluşu olan Ankara Kulübü Derneği ve halkımız bu ruhu yaşatmakta, özgürlük ruhuna ve tüm yurda ışık tutmaktadır.

rüşme ve tartışmalardan sonra çok büyük bir çoğunlukla kabul edildi: “*Türkiye devletinin başkenti Ankara şehridir.*” Ankara, artık hem milli iradenin hem de mücadelenin merkeziydi. Anadolu’nun umuduydu. Anayasamızın ilk dört maddesi de ulusumuzun en büyük güvencesi olarak korunmalıdır.

Başlangıçta bir “kale şehir” olan Ankara, Hitit, Frig, Galat, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı medeniyetlerini, tarihi yollar üzerinde harmanlamış, kurtuluşun ve kuruluşun merkezi olmuş ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti başkenti olarak bu günlere gelmiştir. Tarihi geçmiş ve Cumhuriyet döneminde bütün alanlarda tarihi ve çağdaş örnekleri bağrında yükselten dünyaya örnek başkent olarak bütün ilgi ve dikkatleri üzerinde toplamaktadır. Dışişleri Bakanı İsmet İnönü’nün verdiği kanun teklifi, TBMM’de 13 Ekim 1923 tarihinde uzun gö-

Atatürk ve eşi Latife Hanım, yurt gezisinde 30 Eylül 1924 tarihinde Aşkale’de halkla görüşmesinde, bir çocuk uzun kahramanlık şiirini heyecanla gür sesle ve duraklamadan okuyunca çocuğu yanına çağırarak Atatürk, “*Şiiri çok güzel okudun, aferin sana, sesin adın ne bakalım?*” diye sorar.

“*Sırrı efendim.*” Ararlarında şu konuşma geçer:

“*Şimdi sana bir soru soracağım.*”

“*Sorun efendim.*”

“*Dünyanın ortası neresidir?*”

Çocuk bütün gücüyle:

“Ankaraaaa... Ankara dünyanın merkezidir.” diye bağırır.

Ankara, kamusal mekanlara sabitlenen ve mücadeleyi ve zaferi vücuda getiren anıt ve heykeller ile Osmanlı İmparatorluğu’ndan kopuş sürecinde yönetim ayrılığının ve devrimin idealize ettiği yaşam biçimini sembolize etmektedir. Vehbi Koç’un ifadesiyle o yıllarda Ankara, “Her türlü medeni rahatlık unsurundan mahrum, suyu, elektriği olmayan, toz fırtınaları ile tanınmış, ağaçsız, sönük ve küskün bir bozku.” Bozkırdan büyük bir kültür, sanat, eğitim, sanayi ve siyaset merkezine dönüşen başkent Ankara ve ülkemiz, Cumhuriyetimizin kazanımları olarak dünya çapında ödüller alan sayısız bilim ve sanat adamları ile guru duymaktadır.

“Benim hayatta yegâne fahrim (onursal, gönüllü, karşılıksız) servetim Türklük’ten başka bir şey değildir. Gerekğinde vatan için bir tek fert gibi yekpare azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet elbette büyük bir geleceğe layık ve aday olan bir millettir. Bir milletin başarısı, mutlaka bütün millî güçlerin bir istikamette oluşmasıyla mümkündür. Elde ettiğimiz başarı, milletin güç birliği etmesinden,

ortak hareket etmesinden ileri gelmiştir. Eğer aynı başarı ve zaferleri gelecekte de tekrarlamak istiyorsak, aynı esasa dayanalım ve aynı şekilde yürüyelim...”

“Yüzyılın büyük insanı, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırladığımız Atatürk...” diyen ABD eski Başkanı J. F. Kennedy ve Pakistan eski Cumhurbaşkanı Eyüp Han’ın ifadesiyle “...Yalnız bu yüzyılın en büyük adamlarından değil bütün çağların en büyük lideri” başöğretmeni Atatürk’ün, Büyük Nutuk eserindeki ifadesiyle, “Bizim politikamız aydınlıktır. Gerçekçidir. Uygulanabilir bir siyasal yöntemdir. Buna “ulusal politika” diyoruz.”

Ankara ve ülkemiz bu politikanın sonsuz güneşidir. Türkiye Cumhuriyeti kazanımları ulusumuzun ve dünyanın barış ve huzur içinde kalkınarak yaşamasına ışık tutan en büyük ilham kaynağını oluşturmaktadır.

Kökleri tarihe dayanan ulusal birlik ruhunu temsil eden 27 Aralık onur günümüzün 105. yılı kutlu olsun...•

yahyaaksoy@butundunyacom.tr

“Ben Batı milletlerini, bütün dünyanın milletlerini tanırım. Fransızları tanırım, Almanları, Rusları ve bütün dünyanın milletlerini şahsen tanırım ve bu tanışmam da harp sahalarında olmuştur, ateş altında olmuştur. Ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek size temin ederim ki, bizim milletimizin manevî kuvveti bütün milletlerin manevî kuvvetinin üstündedir.”

M. Kemal Atatürk

İyi bir şairde bulunması gereken en önemli ve olmazsa olmaz özellik doğuştan gelen yetenektir. Bu yetenek, inşa edilecek bir binanın arsası üzerine eşilmiş ve sağlam şekilde atılmış temel gibidir. Şairin gelecek yaşamdaki eserleri bu temel üzerine kurulur.

Nedir bu doğuştan gelen yetenek?

Şair, duyguları ileri derecede gelişmiş ve duyguları zirvede olan kişidir.

Yalnızca aşırı duygusallık yeter mi?

Hayır, yetmez. Duygusallığa paralel olarak ileri derecede zekâ sahibi de olmalıdır.

Zekâ, duygularla ortak hareket etmediği sürece, güzel şiirler yazmak olanaksız.

Bir şair için başka nelere ihtiyaç var?

Yazdığı dilin bütün özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Dilbilgisi, imla, kompozisyon konularında yeterli bilgiye sahip olmalı. Özellikle hece şairleri için geniş bir kelime haznesine ve sözlük bilgisine de ihtiyaç vardır.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yakın Tarihimiz
Yaşar Öztürk

Acıyı Bal Eyleyen Gazi

Yüz yıl önce bir yaşına basan gözbebeği başkent Ankara'yı, Türkiye Cumhuriyeti'ni bir kaşık suda boğmak isteyenlere geçit vermedi Gazi.

Bugünlerde Türkiye'yi sarsan para hırsı için bebeklerin ölüme gönderilmesi olayını andıran bir durum, yüzyıl önce dünyada ülkeler açısından yaşanıyordu. Dünyayı bölüp, parçalayıp, yönetmeye çalışan,

çetvelle ülke sınırları çizen “Yedi düvel”, doğmaması için birleştiği, ölü doğması için her türlü girişimde bulunduğu Türkiye Cumhuriyeti adlı bebek doğunca bu kez yaşamaması için elinden geleni yaptı. »

Atatürk'ün söylev ve demeçlerinde her zaman vurguladığı bu acı gerçeği Bilal Şimşir'in 8 kalın ciltte topladığı "İngiliz Belgelerinde Atatürk" adlı çalışmasında gün ışığına çıkardığı yazışmalar, inkar edilmez bir biçimde doğruluyor.

Kanla, canla Kurtuluş Savaşı'nda alanlarda silahlı kuklalara karşı askeri zafer kazanan Gazi, Mudanya ve ardından Lozan'da masada sürdürülen diplomasi savaşında elde edilen başarıyla saltanatı kaldırdı, Ankara'yı başkent yaptı, Cumhuriyet'i kurdu ve halifeliği kaldırdı. Ancak ne yedi düvel, ne onların kuklaları, ne de onların ekmeğine yağ sürenler ellerindeki silahları da kalemleri de bırakmadılar.

Başkent Ankara'ya dolayısıyla Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı direnen İstanbul'da pusuda bir de Gazi'yi adım adım izleyen İngiliz temsilciliği ve onun değirmenine su taşıyan karşıt basın vardı.

Başkent Ankara'ya dolayısıyla Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'ne

karşı direnen İstanbul'da pusuda bir de Gazi'yi adım adım izleyen İngiliz temsilciliği ve onun değirmenine su taşıyan karşıt basın vardı. Londra'da yayımlanan "The Times" gazetesi de Gazi'yi izliyordu.

Bilal Şimşir

Her yıl 27 Aralık günü kutladığımız Atatürk'ün Ankara'ya gelişi ile başlayan 29 Ekim Cumhuriyet'in ilanından önce 13 Ekim günü Türkiye'nin başkenti olarak ilan edildiğinde açığa çıkan başkente, Ankara'ya dolayısıyla Cumhuriyet'e, Atatürk'e düşmanlık doruk noktadaydı. Bilal Şimşir "Ankara'nın Başkent Oluşu" yazısında şöyle özetliyor:

"Şubat 1924'te İstanbul'a gelen ve henüz Ankara'ya gitmemiş olan İngiliz Elçisi Ronald Charles Lindsay de, daha ayağının tozuyla, Ankara'nın başkent seçilmesine veryansın ediyor ve eninde sonunda İstanbul'un yine başkent yapılacağını ileri sürüyordu. Onun iddiasına göre Ankara'yı başkent yapma düşüncesi, 'Türkle-rin Asyalı bir aşiret oldukları ve Asya'ya dönmeleri gerektiği' iç-güdülerinden kaynaklanıyormuş. Ankara'daki milletvekilleri 'tepesine

tünedikleri dağ başından demiryolu, elektrik ve Avrupa uygarlığı diye bağırıp çağırıyorlarmış' ama bunu Türk kültürüyle gerçekleştirmeyi amaçlıyorlarmış. Yani temelde hiç değişmemişlermiş. Asyalı oluşları Ankara'ya aşırı bağlılık biçiminde su yüzüne vuruyormuş. Ama 'Ankara Meclisi'nin başına bir uğursuzluk gelirse o zaman Ankara'dan Boğaziçi'ne doğru koşulacak' imiş Türk liderlerinin daha zeki olanları, 'İstanbul'dan Ankara'yı yönetmenin, Ankara'dan İstanbul'u yönetmekten daha kolay olduğunu belki kavrayabilirmiş.'

İngiliz Elçisi Lindsay, bunları anlattıktan sonra sözünü şöyle düğümlüyor: 'Şunu cesaretle söyleyebilirim ki, günün birinde İstanbul'un tekrar Türkiye'nin başkenti olacağı hemen hemen kesindir.'

Lindsay'in bununla yetinemediğini diğer ülkeleri de Ankara'ya karşı kıskırttığını belgelerle yazan Bilal Şimşir: "İngiliz Büyükelçisi Lindsay, Ankara'ya karşı birleşik cephe halinde direniş sürdürülürse, "Mutlakiyetçi Devlet" dediği gençecik Türkiye Cumhuriyeti'nin çökebileceğini ve "mutlak hâkim" diye adlandırdığı Mustafa Kemal'in devrilebileceğini de ima ediyordu. Ankara'ya taşınmamanın bayraktarlığını yapan İngiliz Büyükelçisi

Lindsay, kendi kazdığı kuyuya düşmüş gibidir. Daha 1925 yılı başında şunları yazar:

"Kordiplomatik, birçok başkentte, bukalemun gibi çevresinin rengini yansıtır. Burada da öyle bir heyet olarak bizler, maalesef bir depresyon geçiriyoruz. Sıkıntı, eziklik ve korkunç bir şaşkınlık içindeyiz.

Ankara'nın gölgesi üstümüze uzanıyor. Hepimiz bundan başka başka etkileniyoruz... Hepimizi, burada geçici olduğumuz düşüncesi sarıyor. Gelgitte suyu çekilmiş o eski şanlı deniz kıyısında, kalyakların oyuklarında, susuz, kupkuru kalıvermiş bir istakoz sürüsü gibiyiz... Yıllardan beri, adlarını

İngiliz Büyükelçisi
Ronald Charles Lindsay

mızı içeren resmi bir kordiplomatik listesi basılmış değil. Doğru dürüst birbirimizi bile tanımıyoruz. Ünvanlarımız bile pek değişik."

Lindsay "İstanbul'dan iş görmek, bir eli bağlı olarak boks yapmak gibidir" diyerek Ankara'ya gitmek zorunda kaldı.

1925 yılında ilk İngiliz elçisi olarak istemeyerek geldiği, iki yıl kaldığı başkent Ankara'da topladığı 87 bitki türünü yurtdışına götüren Lindsay İstanbul'dayken Dışişleri Bakanı'na bilgi üzerine bilgi gönderiyordu. Mustafa Kemal güneşinin doğmasından, sömürgelerdeki

insanları aydınlatmasından çekinen Bakan da gelen bilgilere özel notlar düşüyordu. İşte o yazışmalardan özetler:

“Rize’de iki müftü Mustafa Kemal’e bir dilekçe sunarak medreselerin yeniden açılmasını istemişlerdir. Cumhurbaşkanı, ‘Hayır medreseler açılmayacaktır.’ diye cevap vermiştir.

Gazi muhtemelen kara yoluyla Ankara’ya dönecek ve böylece İstanbul’u dan geçmemiş olacaktır.’

‘İstanbul basını, İzmir’de İttihatçılara karşı bir hareket başlatılacağını yazdı. Türkiye’de bir muhalefet partisi kurulacağını bildiriyor ve hükümeti eleştiriyor. Mustafa Kemal’in Doğu Anadolu’ya yaptığı gezinin bir çeşit askeri teftiş olduğunu ve aynı zamanda Halk Fırkası propagandası yapmak amacı taşıdığını ileri sürüyor.’

‘Alman elçi Nadolny Ankara’da elçilik binası için arsa satın almış. Cumhurbaşkanı Polonya elçisine ve diğer yabancı temsilcilere de Ankara’ya yerleşmelerini söylüyormuş.’

‘Musul sorunu dolayısıyla alelacele toplantıya çağrılan TBMM toplandı. Ancak iç sorunlar üzerinde durmaktadır. Yunanistan’dan gelen mübadillerin ihmal edildikleri gerekçesiyle İmar Bakanı sert biçimde eleştiriliyor. Halk Fırkası toplandı. Muhalefet henüz kendisini toparlayıp partileşemedi. Yakında sansasyonel gelişmeler olacağı yolunda söylentiler var.’

Özellikle siyasi gelişmeler yakın merkez altındaydı:

“10 Kasım 1924 günü Halk Fırkası toplandı. Parti içinde bir muhalif grup olduğu biliniyordu ama bunlar henüz partileşmemişti. Dünkü toplantıda 18 üyenin Halk Fırkasından istifası kabul edildi. Bu, yeni oluşumun çekirdeğidir. Yeni kurulacak partinin Cumhuriyet Partisi adını taşıyacağı söyleniyordu. Dün Halk Fırkası’nın adı Cumhuriyet Halk Fırkası olarak değiştirildi. Gazeteler Halk Fırkası’ndan 30-40 kadar istifa daha olacağını yazıyorlar. İsmet (İnönü) hastalandı; son hafta içinde Meclise gelemedi.”

Ankara ve Halife adlı bir makalesi çıkan The Times gazetesinden Maxwell Macartney’in Gazi ile yaptığı görüşmeyi alan Lindsay İstanbul’dan Londra’ya yazdı:

“Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Londra’da çıkan Times gazetesine muhabiri Macartney’i 21 Kasım günü kabul etmiş ve kendisine uzun bir mülakat vermiştir. Macartney gazetede yayımlanmak üzere hazırladığı yazısının bir örneğini bana verdi. Londra’ya göndermeden önce bu yazıyı Gazi’nin onayına sunmaya da söz vermiş. Gazi’nin bundan sonra ne yapacağı sorusunun cevabı bu yazıda bulunacaktır.

Gazi Terakkiperver partilileri gerici ve Cumhuriyet karşıtı olarak görüyor. Sanki onlara savaş açacakmış gibi görünüyor. Belki muhalefete gözdağı vermeyi amaçlamaktadır. Çünkü Macartney Refet Bele, Rauf Orbay, Hüseyin Cahit yalçın ile ve diğer muhalefet

liderleriyle yakınlığı olan bir kimsedir ve Gazi'nin ona söyledikleri muhalefetin kulağına gidecektir.”

Röportajı gönderdi. 26 Kasım'da şu notu ekledi: “Macartney'in şimdi bildirdiğine göre Gazi'nin demecini gazetede yayınlanmasına izin verilmemiştir. Mustafa Kemal muhalefete yaklaşmaya çalışıyor ve onların işini kolaylaştırmak istiyor.”

Times bu görüşmeyi hemen yayımlamadı. Türkiye'de basında ise Ankara'dan gelen bu haber çıktı:

“Bir seneyi aşkın zamandan beri İstanbul'da bulunan Times özel muhabiri son günlerde Ankara'ya gelmiş ve Reisisicumhur ile temas etmişti. Muhabirin İstanbul'a döndükten sonra Gazi'den yazılı olarak vuku bulan bazı sorularına aracı üzerinden aldığı cevapları elde ettik. Aynen yayımlıyoruz:

-Bizde yürürlükte olan siyasi firkalar sistemi karşısında ve Türkiye'ye kıyasen Gazi'nin vaziyeti nedir?

-Milli hakimiyet esasına dayanan ve bilhassa Cumhuriyet idaresine sahip bulunan memleketlerde siyasi firkaların mevcudiyeti tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de yekdiğerini denetleyen firkalar

Türkiye Cumhuriyeti anayasasına göre reisisicumhur olan Gazi aynı zamanda mebustur. Reisisicumhurluk müddetinin bitiminde fırkası ile beraber ve fırkasının başında bilfiil çalışacaktır.

kurulacağına şüphe yoktur. Bu tabii olan vaziyet karşısında Gazi'nin vaziyeti de tabii olmaktan başka bir şey olmayacaktır.

-Gazi, Cumhuriyet Halk Fırkasının asli riyasetini hâlâ muhafaza etmekte midir? Ve bunu muhafaza etmeyi düşünüyor mu?

-Gazi, Cumhuriyet Halk Fırkasının reisi umumiliğini halen muhafaza etmektedir ve bunu muhafaza edecektir. Yalnız reisisicumhurluğa seçildiğinden beri olduğu gibi, reisisicumhurluk makamında kaldıkça Fırkanın reisi umumiliği vazifesi ile bilfiil iştigal etmeyecektir. Bu vazife

vekâleten Fırkanın diğerk bir lideri tarafından yerine getirilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti anayasasına göre reisicumhur olan Gazi aynı zamanda mebustur. Reisicumhurluk müddetinin -ki Meclis'in toplantı devresiyle beraber- bitiminde fırkası ile beraber ve firkasının başında bilfiil çalışacaktır.

-Gazi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını hakiki yeni bir siyasi fırka olarak kabul ediyor mu? Değilse niçin değil?

-Türkiye'de yeni bir siyasi fırka teşekküllü bazı kanuni muamelelere tabidir ki, yeni fırka bu muameleleri yapmış olduğundan teşekkül etmiş sayılır.

-Terakkiperver Fırkanın programını nasıl buluyor? Bilhassa veto hakkı ve fesih hakkı hakkındaki fikirleriyle din serbestisine, milli hâkimiyetin muhafazasına ve bir istibdadın mevcudiyetine dair olan ima ve dokundurmalar hakkındaki fikirleri nedir?

-Terakkiperver Fırka'nın programında mevcut fırkanın umdelelerinden hariç ve münakaşa mevzuu olmaya değerli esaslı bir prensip ve fikir görülmüyor. Teferruata ait görülebilen bazı noktalar, müte-hassısların her gün yeniden inceleyebileceği ve münakaşa edebileceği hususlardır. Veto hakkı ve fesih hakkı Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun özel maddeleriyle açıklanmış ve tespit olunmuştur. Dini fikir ve itakatlara hürmetkâr olmak öteden beri tabii ve genel bir anlayıştır. Bunun

aksini düşünmek için sebep yoktur. Milli hâkimiyetimiz asla tehlikeye maruz değildir. Bütün millet onun müdrik ve fedakar muhafızdır. Bir istibdadın mevcudiyetine dair olan ima ve dokundurmaların bence izahı mümkün değildir. Cumhuriyet Halk Fırkası ve onun bütün liderleri ve mensupları Türkiye'de her nevi istibdadı kökünden yıkmak için ve memleket ve millete tam bir hürriyet kazandırmak için bugüne kadar milletle beraber hayatlarını ortaya koymaktan çekinmemiş ve hiçbir vakit çekinmeyecek insanlar olduğuna göre, işaret olunan istibdat her halde mevcut değildir. Maksatlı olarak vuku bulan bu yoldaki ima ve dokundurmaların millet nazarında hiçbir kıymeti yoktur.

-Gazi, matbuatın bu kadar büyük bir kısmının bilhassa İstanbul'da muhalefete teveccühkâr olmasını ve hükümeti bu kadar kuvvetle eleştirmesini nasıl izah ediyorlar? Bu gazetelerin halkın çoğunluğu üzerinde bir tesiri var mıdır?

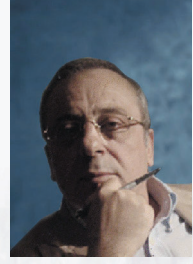
İstanbul'da çoğu gazetelerin Cumhuriyet Halk Fırkası'nı ve onun hükümetini eleştirmesini ve muhalefete teveccühkâr olmasını Gazi'nin lisanıyla izaha hacet yoktur. Bu keyfiyeti izah eder sebepler Ankara'yı ve İstanbul'u yakından görüp anlamış olanlarca kolaylıkla anlaşılabilir. Özel maksatla neşriyat yapan bazı gazetelerin halkın çoğunluğu üzerinde yaptığı tesir her memlekette olduğu gibi o gazetelerin lehinde değildir." •

yaşarozturk@butundunya.com.tr

LOZAN
Yalanlar ve
Gerçekler

6

Otopsi
Cengiz Özakıncı

SEVR'DEN LOZAN'A İNGİLTERE ve HİLAFET

Halife unvanıyla İngiltere'ye sığınan VI. Mehmet Vahideddin.

Hindistan, Mısır gibi sömürge-lerinde milyonlarca Müslüman uyuğu bulunan İngiltere kendisini “dünyanın en büyük İslam ülkesi” olarak görüyordu. İngiltere için Hilafet, sömürgelerindeki Müslüman

uyrukları denetim altında tutmak, ayaklanmalarını önlemek ya da yatıştırmakta kullanılacak bir araçtı. 1868’de W. Gladstone’un Başbakanlığı döneminde “Osmanlı Türk Hilafeti” ne karşı “Arap Hilafeti” »

Önde Kral Faisal ve arkasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Arap Ayaklanması örgütleyen İngiliz istihbaratçı T. Lawrence, 1919'da Paris Barış Konferansında. (National Archives)

propagandası başlatan İngiltere, II. Abdülhamid'in 1880'lerden başlayarak Alman güdümüne girmesi üzerine, "Arap Hilafeti" propagandasına yeniden ağırlık vermiş; ve bunu II. Abdülhamid'i Alman uyduluğundan uzaklaştırıp İngiliz çizgisine çekmek için bir şantaj ve tehdit aracı olarak kullanmıştı. 1914'te patlak veren Birinci Dünya

Savaşı'nda İngiltere, Arapları Osmanlı İmparatorluğuna karşı ayaklandırmak amacıyla, "Arap Halifeliği"nin tanınmasını isteyen Mekke Şerifi Hüseyin'i destekleyecek; ister Türk, ister Arap, elinin altında her zaman bir halife bulunduracaktı.

Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz güdümlü Arap ayaklanmalarıyla sarsılan ve savaştan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkesi'ni imzalamış; iki hafta sonra İngiliz, Fransız, İtalyan, Yunan savaş gemileri Boğaz'a demirleyip Osmanlı başkentine, hilafet merkezi İstanbul'a asker çıkartmış; ancak Halife-Sultan'a, hilafet

İşgal ordusuna ait savaş gemileri İstanbul'da.

ve saltanat rejimine dokunmamışlardı. Bağlaşıklar, 16 Mart 1920 günü İstanbul’u resmen işgal ettiklerinde de bir bildiri yayımlayarak, işgalin geçici olduğunu, saltanatı ve hilafeti koruyacaklarını duyurmuşlardı.

Bağlaşıkların resmi işgalden 55 gün sonra 11 Mayıs 1920 günü imzalanmak üzere İstanbul

Hükümeti’ne sundukları Sevr Barış Antlaşması’nın 36’ıncı maddesinde, İstanbul Hükümeti’nin ve Padişah’ın saltanat, hilafet vs. unvanlarını - gayrimüslim azınlıkları koruması ve Anadolu’daki milli direnişi bastırması koşuluyla- sürdüreceği yazılıydı.

Ancak Milli Direniş gün be gün güçlenmiş; 23 Nisan 1920’de Ankara’da açılan Büyük Millet Meclisi direnişin odağı olmuş; Kazım Karabekir komutasındaki Türk ordusu Ekim-Kasım 1920’de Ermenistan’ı yenmiş; ardından 9-11 Ocak 1921’de Birinci İnönü Zaferi’yle Yunan ilerlemesi durdurulmuş; ve Sevr Antlaşması’nın Anadolu’nun doğusunda Ermenistan kurulmasıyla ilgili maddeleri, bu zaferlerimiz sayesinde artık uygulanamaz duruma düşmüştü. Bunun üzerine Bağlaşıklar 23 Şubat 1921’de topladıkları

İngiltere Başbakanı Lloyd George, Fransa Başbakanı Aristide Briand ve Fransız General Ferdinand Foch, 27 Şubat 1921 günü Londra Konferansı’nda.

Londra Konferansı’nda, Sevr Antlaşması’nın kimi maddelerini yumuşatırken, Padişah’ın Sevr’de koşula bağlanmış olan “halife”, “sultan” olarak varlığını artık koşulsuz olarak sürdürmesine karar vermişlerdi. Ancak Atatürk ve Ankara Hükümeti 8-12 Mayıs 1921’de Sevr’in bu “yumuşatılmış”(!) biçimini reddedecek; ve bunun üzerine Yunan orduları Sevr’e direnen Ankara Hükümeti’ni ortadan kaldırmak üzere saldırıya geçecekti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları’nın 23 Ağustos -13 Eylül 1921 tarihleri arasında Sakarya Meydan Muharebesi’ni kazanarak Yunan ordularını püskürtmesi üzerine, İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri, Sevr’i Ankara Hükümeti’nin onaylayabileceği kertede biraz daha yumuşatmak üzere görüşmelere başlayacaktı.

Anılan ülkelerin Dışişleri

ENTENTE WILL PROPOSE GRECO-TURKISH TRUCE

Foreign Ministers' Conference Will Also Consider Revision of Sevres Treaty.

PARIS, March 20 (Associated Press). —An armistice between Turkey and Greece will be the first subject discussed by the allied Foreign Ministers when they meet in Paris next Wednesday to confer on the Near Eastern situation.

The spokesman for the French Government said today that the Allies had received information indicating that the Greeks and Turks were getting ready to take advantage of the early Spring to resume hostilities.

It is believed it will have on the Mussulman populations in the East and the Near East. Much uneasiness has been felt recently over the agitation among the Mussulmans. The French colonies are still free from this agitation, but it is feared it may spread everywhere.

Signor Schanzer, the Italian Foreign Minister, heading a delegation of seven Italians, arrived in Paris at 8:30 o'clock this evening. Lord Curzon, the British Foreign Secretary, will reach Paris tomorrow.

The New York Times

Published: March 21, 1922

Copyright © The New York Times

New York Times, 21 Mart 1922

Bakanları'nca yürütülen "Sevr'i yumuşatma" görüşmelerinde alınan ilk karar, Ankara Hükümeti'ne ve Yunanistan'a ateşkes önermek olacak; ve ardından, Sevr'in kimi maddelerini gözden geçirip biraz daha yumuşattıkları bir antlaşma metnini 27 Mart 1922 günü "yeni barış antlaşması önerisi" olarak bildireceklerdi. Bu yeni metinde İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Osmanlı hilafet ve saltanatını koruma ve sürdürme

kararında olduklarını belirten iki madde vardı.

Bu maddelerden birinde: Üç hükümetin (İngiltere, Fransa ve İtalya'nın) "İslam inancı mensuplarına tam ve adil bir muamele yapılmasını ve Türkiye Sultanı'nın seküler ve dini otoritesinin (hilafet ve saltanatın - cö) sürdürülmesini istedikleri" yazılıydı. ["They desire to secure full and fair treatment to the followers of the creed of Islam, and to maintain the secular and religious authority of the Sultan of Turkey."]

D iğer maddede: Üç Hükümet, Sevr Antlaşması'nda yer alan başkent İstanbul'un Türklere geri verilmesi maddesini ilerde iptal etme tehdidini tümüyle geri alma yönünde daha önce (Şubat 1921'de Londra Konferansı'nda - c.ö.) belirtmiş oldukları isteklerini yinelemekte; İstanbul'un Sultan'ın Hükümeti'nin tam yetkisine geri verilmesini teyit etmekte; ve ayrıca, şu anda müttefik kuvvetlerinin işgalleri altında bulunan İstanbul'dan barış antlaşmasının onaylanmasından sonra tamamen çekileceklerini taahhüt etmektedirler, deniyordu. [Passing to Constantinople, the three Governments desire to confirm their previously expressed willingness to withdraw altogether the threat that was made at the time of the Treaty of Sèvres to revoke at some future date the retrocession of the capital to the Turks. They confirm the restoration of that city to the full authority of the Government of the

prorogant le crédit de trente millions de florins ouvert à la France en 1918¹ n'aurait pas lieu avant le 1er avril, date de l'échéance dudit crédit. En conséquence, je serais reconnaissant à Votre Excellence de me faire savoir, dans le cas où les instruments ne devraient pas me parvenir d'ici cette date, s'ils sont déjà signés par M. le président de la République et quand ils parviendront à cette légation. Ces précisions, d'après le secrétaire d'État des Affaires étrangères, suffiraient à calmer les scrupules du ministère des Finances néerlandais².

230

M. POINGARÉ, MINISTRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES,
AU GÉNÉRAL PELLE, HAUT-COMMISSAIRE DE FRANCE
À CONSTANTINOPLE,
M. DE MARCHILLY, MINISTRE DE FRANCE À ATHÈNES,
M. GEORGES-PICOT, MINISTRE DE FRANCE À SOFIA.

T. n° 228 ; 94 ; 71. Paris, 27 mars 1922, 15 h. 30.

Très urgent. Priorité.

Pour tous : Je vous prie de remettre d'urgence,

Pour Constantinople : au ministre des Affaires étrangères ottoman et au représentant d'Angora,

Pour Athènes : au ministre des Affaires étrangères grec,

Pour Sofia : à son Excellence Youssouf Kemal bey, à son passage à Sofia, où il arrive demain matin par l'Orient Express,

Pour tous : le télégramme suivant qui lui est dressé par lord Curzon, par M. Schanzer et par moi :

« Nous, ministres des Affaires étrangères des trois puissance alliées, Grande-Bretagne, France et Italie, nous sommes réunis à Paris les 22, 23, 24, 25 et 26 mars 1922, et nous avons examiné la situation dans le Proche-Orient, avec le sincère et ardent désir d'y voir régner à nouveau l'ordre et la paix³.

¹ Voir D.D.F. 1921, t. 1, document n° 275.

² Le 30 mars, par le T. n° 67, le Département informa La Haye que, par le prochain courrier, arriverait une lettre confirmant la ratification de l'accord intervenu le 16 mai 1921, revêtue de la signature du ministre des Finances.

³ Le Département conserve dans ses archives les procès-verbaux des dix séances tenues entre le 22 et le 26 mars 1922.

La réunion des trois ministres des Affaires étrangères n'avait pu avoir lieu que le 22 mars. Il avait en effet fallu trois mois pour aplanir les obstacles nés des divergences de vues exprimées par le mémorandum anglais du 31 décembre 1921 et le mémorandum français du 27 janvier 1922. Curzon avait tenu à rencontrer Poincaré dès le 16 janvier pour connaître l'opinion du nouveau chef du gouvernement sur le texte anglais qualifié de « bonne base de discussion » (Conversation between lord Curzon and Mr Poincaré at the Quai d'Orsay on Monday, January 16 1922). Le mémorandum français avait provoqué le mécontentement de Curzon qui, selon Saint-Aulaire,

27 Mart 1922 tarihli antlaşma metninin ilk sayfası
(*Documents Diplomatiques Français, 1922, c.1 s.401 vd*)

Sultan; and they are further willing to engage that the Allied forces, by whom it is at present occupied shall be altogether withdrawn after the ratification of the treaty of peace.]

İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, altında Fransa ve İtalya Dışişleri Bakanları ile birlikte kendi imzası da bulunan 27 Mart 1922 tarihli bu “yumuşatılmış Sevr” antlaşmasını, hemen üç gün sonra, İngiltere parlamentosunun 30 Mart 1922 günlü oturumunda milletvekillerine açıklarken, özetle şöyle diyordu:

“(…) Sevr Antlaşması Ağustos 1920’de Türkiye’nin kendisi de dahil olmak üzere İngiltere, Fransa, İtalya vs. tüm güçlerce imzalanmış olmasına rağmen, Anadolu’da Mustafa Kemal adıyla ilişkilendirilen güçlü Milliyetçi hareketi ortaya çıkması yüzünden onaylanmamıştır.

(…) “İngiltere, Fransa ve İtalya Dışişleri Bakanları geçen hafta (22 Mart 1922’de - c.ö) Paris’te buluştuk, orada beş gün geçirdik ve sorunu tüm yönleriyle dostça tartıştık... sonuçlar oybirliğiyle kabul edildi.” (...) Paris’teki ilk önerimiz, iki savaşın taraf arasında bir Ateşkes yapılmasıydı. (...) Yunanistan, Ateşkes’i kabul etti. (...) Türkiye’den henüz bir

yanıt alınmadı. (...) Bu işgalin artık sürdürülemeyeceğine inanıyoruz. (...) Generaller, tahliye sürecinin, en uygun koşullar altında, yaklaşık dört buçuk ay süreceğini hesaplamaktadır.(...) En ciddi ve endişeli değerlendirmeyi gerektiren soru, ilgili bölgelerde kalan azınlıkların korunması için atılacak adımlardı. (...) **İslam hukuku uyarınca Asya’daki ve Türk egemenliğinin diğer kırsalındaki azınlıklara tanınan eski dini ve eğitim ayrıcalıklarının korunmasını, sürmesini ya da iptal edilmişlerse bu ayrıcalıkların**

gayrimüslimlere geri verilmesini sağlamak istedik. (...) **İstanbul'un savaştan sonra hem Halifeliğin merkezi hem de Türk İmparatorluğu'nun doğal ve tarihi başkenti olarak Türklere geri verilmesi gerektiği, iki yıl ya da daha uzun bir süre önce kararlaştırılmıştı. (...) Güçler (İngiltere, Fransa, İtalya) hiçbir zaman, İstanbul'u uzun süreli, hatta sürekli işgal altında tutma isteğinde olmadılar.** Bir yıl önce Londra'da (Şubat,

Lord Curzon anıtı, Kalküta.

Mart 1921 Londra Konferansı'nda - c.ö.) koşullarımızın bir parçası olarak, **İstanbul'u, Barış Antlaşması onayladığı zaman boşaltmaya söz vermiştik.** Bu söz, şu anda (30 Mart 1922) göz önünde bulundurduğumuz (27 Mart 1922 tarihli - c.ö.) yeni barış önerisinin onaylanmasından sonra, olabilecek en erken tarihte yerine getirilecektir. **İstanbul'da kalacak olan Sultan**'ın, hükümet şehrinde sınırlı sayıda -ancak amaç için yeterli- bir kuvvet bulundurmaya izin verilecektir. (...)"

Sevr'i kabul ettirmek amacıyla Ankara üzerine yürüyen Yunan ordusunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları tarafından Sakarya Meydan Muharebesi'nde yenilmesi üzerine, İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından Ankara hükümetinin kabul edebileceği umuduyla hazırlanan 27 Mart 1922 tarihli yeni barış koşulları metni ve de Lord Curzon'un bu metninle ilgili olarak İngiltere parlamentosunun 30 Mart 1922 günlü oturumunda yaptığı açıklamalar; Milli Mücadele'ye ve Milli Mücadele önderlerine yöneltilen kimi yalan, yanlış, uydurma ve iftiraları çürütmektedir. Şöyle ki:

1- "İngiltere İstanbul'u rejim şey yaptığı için tek silah atmadan terketti," diyor. Oysa, yukarıda aktardığımız resmi belgeler, gerek İngiltere'nin gerekse Bağlaşıkları Fransa ve İtalya'nın, Osmanlı Devleti'nin rejimini, yönetim biçimini değiştirmek gibi bir amaç gütmediklerini yadsınamaz biçimde ortaya

Halife unvanıyla İngiltere'ye sığınan VI. Mehmet Vahideddin.

1922 günlük oturumunda yaptığı konuşmada: “Sevr Antlaşması Ağustos 1920’de Türkiye’nin kendisi de dahil olmak üzere İngiltere, Fransa, İtalya vs. tüm güçlerce imzalanmış olmasına

koyuyor. Bağlaşıklar Birinci Dünya Savaşı’nda yendikleri Osmanlı İmparatorluğu’nu, evet, parçalayarak küçültmüşler; ancak Osmanlı Devleti’nin hilafete ve saltanata dayalı rejimine, yönetim biçimine dokunmamış, tersine, 16 Mart 1920 İstanbul İşgal Bildirisinde; Sevr Antlaşmasınının 36. maddesinde; Şubat-Mart 1921 Londra Konferansı’nda ve 27 Mart 1922 tarihli yeni antlaşma metnine koydukları “İstanbul’u Sultan’ın Hükümeti’nin tam yetkisine geri vereceğiz” maddesiyle, “rejim şey yapmak” gibi bir amaçlarının bulunmadığını, hilafeti ve saltanati meşru yönetim biçimi olarak benimseyip desteklediklerini göstermişlerdir.

2- “Vahideddin Sevr Antlaşmasını onaylamadı; Sevr, Vahideddin onaylamadığı için yürürlüğe girmedi,” diyor. Oysa, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Lordlar Kamarası’nın 30 Mart

rağmen, Anadolu’da Mustafa Kemal adıyla ilişkilendirilen güçlü Milliyetçi hareketin ortaya çıkması yüzünden onaylanmamıştır” açıklamasıyla, Sevr’in Mustafa Kemal önderliğinde verilen Milli Mücadele sayesinde onaylanmadığı gerçeğini dile getirmiştir.

3- “Hilafetin kaldırılmasını İngiltere istiyordu. İngiltere’nin Lozan Barış Antlaşmasını onaylama işini hilafet kaldırılana dek geciktirmesi ve kaldırıldıktan sonra onaylaması; hilafetin İngilizlerin dayatması üzerine kaldırıldığını gösterir,” diyor.

Oysa, yukarıda aktardığımız belgeler, İngiltere’nin hilafeti kaldırmak değil, sürdürmek ve tam yetkiyle (İngilizce metinde: “full authority” ; Fransızca metinde: “a la pleine autorite”) iktidarda tutmak amacıyla olduğunu kanıtlamaktadır. • (Sürecek)

cengizozakinci@butundunya.com.tr

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Panik (Fr.)
a-Canayakın
b-Büyük korku
c-Gerçeklik
d-Tepkime	6 Gidon (Fr.)
a-Yönelteç
b-Kauçuk parça
c-Müzik aygıtı
d-Dokuma tezgahı	11 Kalantor (Fr.)
a-Varlıklı kimse
b-Soyutlama
c-Kaba, saldırgan
d-Asalet unvanı
2 Şövale (Fr.)
a-Yazıtbilimci
b-Üstderi
c-Ressam sehпасı
d-Kılıçoyunu	7 Raket (Fr.)
a-Büyük çanta
b-Film rulosu
c-Kollu giysi
d-Vuraç	12 Hartuç (Fr.)
a-Eski kafalı
b-Silmetaş
c-Toprak kap
d-Barut kesesi
3 Kobay (Fr.)
a-Deney hayvanı
b-Kas hastalığı
c-Deniz anası
d-Nitelikli	8 Bandaj (Fr.)
a-Çok karışık
b-Sargı
c-Kalım sicim
d-Emici sünger	13 Çingar (Yun.)
a-Metal nişan
b-Kargaşa
c-Mayın
d-Utanmak
4 Baderna (İta.)
a-Ticari anlaşma
b-Osmanlı topu
c-Uzun bluz
d-Halat sargısı	9 Müşteki (Fars.)
a-Utangaç
b-Tatlı çörek
c-Şikayetçi
d-Polis hafiyesi	14 Tünik (Fr.)
a-Kumar parası
b-Saç tuvaleti
c-Uzun bluz
d-Devingen
5 Avantür (Fr.)
a-Serüven, macera
b-Benmerkezci
c-Nota
d-Süs eşyası	10 Caka (İta.)
a-Dirençli
b-Yetenekli kimse
c-Gösteriş
d-Eğilim	15 Adült (Fr.)
a-Küçük flüt
b-Notalar grubu
c-Yetişkin
d-Fidan

Atatürk'ün Dünyası
Cengiz Önal

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

67

Celalettin Arif Bey'le Görüş Ayrılığı

Efendiler!

Celâlettin Arif Bey'in verdiği yanıt şudur:
"Düzce, 28 Mart 1920,
Ankara'da Mustafa Kemal Paşa

Hazretleri'ne,

19 Mart 1920 günlü bildiriye henüz görmedim. Bir olağanüstü meclisin toplanması ne kadar yerinde ise de böyle bir meclisin elden geldiğince yasaya uygun olması gereklidir.

Bizim anayasamızda gerçi böyle olağanüstü bir meclisin toplanabilmesi ile ilgili bir işaret yoksa da, başka anayasalarda bulunan genel kurallardan yararlanılabilir.

Örneğin, Fransız Anayasasına göre, meclis, yasaya aykırı olarak dağıtılır ya da »

bir saldırıya uğrarsa, saldırıya uğrayan meclis üyelerinden kurtulabilenler, il ve sancaklar yönetim kurullarından seçilen ikişer üye ile birlikte uygun bir yerde toplanırlar ve meclisin yeniden açılması ya da saldırının önlenmesi için kararlar alırlar.

Bu meclisin kararlarına uyulmak zorunluğu vardır ve bu meclisin kararlarını dinlemeyenler yurt hainliği ile suçlanırlar.

Ben de bu yolu düşünmekteydim...

Anılan bildirin ne gibi ilkelere dayandığı anlaşıldıktan sonra, Ankara'ya vardığımda sizlerle görüşerek bir bildiri yazmak düşüncesindeyim.

Konuyu yine görüşürüz...

Makine başında birlikte bulunan İsmail Fazıl Paşa ile Saruhan Milletvekili Reşit Bey de saygılarını sunarlar. -Hoşça kalınız- deriz.

Arkadaşlarımdan Kırşehir Milletvekili Rıza Bey de saygılarını sunuyor ve kendisinin de Bolu'da bulunduğu Keskin'deki babasına haber verilmesini çok rica ediyor efendim.

Celâlettin Arif.”

Efendiler!

Celâlettin Arif Bey'in bu yanıtı dikkatle gözden geçirilirse, kendisi ile aramızda büyük bir görüş ayrılığı olduğu kolaylıkla anlaşılır.

Ben, olağanüstü yetkileri olan bir meclisin Ankara'da toplanmasına karar verirken, bizim

Celâlettin Arif Bey

Anayasamız'da böyle bir meclisin toplanabilmesiyle ilgili bir işaret olmadığını elbette biliyordum.

Ancak kararımı verebilmek için böyle bir işaretin varlığını ve yokluğunu düşünmek, hiç aklıma gelmedi.

Bundan başka, saldırıya uğrayan meclis üyelerinden kurtulabilenler ile iller ve sancaklar yönetim kurullarından seçilecek ikişer üyeden meydana gelecek Meclisi Mebusan'ın yeniden eski biçim ve niteliği ile toplanmasını sağlamak için çalışmasını hiç aklıma getirmedim.

Aksine, büsbütün başka nitelik ve yetkide sürekli bir Meclis kurmayı ve bu Meclis'le, tasarladığım devrim aşamalarını birlikte geçirmeyi düşündüm.

Buna göre, uyuşmazlığından

kuşku etmediğim görüşlerimizin, görüştüğümüzden sonra birleşebileceğinden de umudum yoktu.

Bununla birlikte 19 Mart 1920 günlü bildirimimi telgrafla Celâlettin Arif Bey'e verdim.

Ertesi gün aldığım yanıt şuydu:

“Düzce, 28 Mart 1920,

Ankara’da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’ne,

Yüce Heyet-i Temsiliye’nin 19 Mart 1920 günlü genel bildirimini okundu. İçindeki maddeler benim düşündüğüm ilkelere genel olarak uygundur.

Bu duruma göre, Ankara’ya varıştıktan sonra sizlerle görüşülerek ayrıca bir bildiri yayımlanacağı doğaldır.

Yarın, zorunlu olarak Bolu’da kalınacağını ve 29 Mart 1920’de Ankara’ya doğru yola çıkılacağını saygılarla bilginize sunarım.

Meclis-i Mebusan Başkanı Celâlettin Arif.”

Celalettin Arif Bey Meclis Başkanlığı’nı Bırakmıyor!

Celâlettin Arif Bey, bildirimimizi okuduktan sonra, içindekilerinin düşündüğü ilkelere genel olarak, uyduğunu söylemekle birlikte, bunları destekleyici bir bildiriye hemen yazıp yayınlamıyor. Bu işi Ankara’ya geldikten ve görüştüğümüzden sonra bırakıyor.

Celâlettin Arif Bey, Ankara’ya geldikten sonra, kendisiyle ve yasalardan anlar başka bazı kimselerle bu konu üzerine oldukça uzun süren

görüşmeler ve tartışmalar yapıldı.

Fakat hafızam Beni yanıltmıyorsa, Celâlettin Arif Bey hiçbir zaman benim, Büyük Millet Meclisi’nin niteliği ve yetkisi ile ilgili görüşüme katılmamıştır.

O her zaman, toplanmış olan meclisin temel görevinin, İstanbul’daki Meclis-i Mebusan’ın toplanmasını sağlamak olduğunu düşünmüş ve kendisini hep o Meclis-i Mebusan’ın başkanı saymıştır.

“Celâlettin Arif Bey, bildirimimizi okuduktan sonra, içindekilerinin düşündüğü ilkelere genel olarak, uyduğunu söylemekle birlikte, bunları destekleyici bir bildiriye hemen yazıp yayınlamıyor.”

Bunu pekiştiren küçük bir anımı, izin verirseniz anlatayım:

Ben, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı bulunduğum ve kendisi ikinci başkan bulunduğum sırada, bir gün Başkanlık Kurulu toplantısında, Celâlettin Arif Bey’in ödenek işinden söz ettiğini ve kendisinin Meclis-i Mebusan Başkanı olması dolayısıyla o makamıyla ilgili ödeneği istediğini, o zaman Meclis Başkanlığı görevinde bulunan Recep Bey bildirdi.

Sizler de bilirsiniz ki, o zaman Meclis Başkanı, İkinci Başkanı ve öteki başkanlar ile Meclis üyelerinin ödenekleri arasında ayrılık yoktu.

Celâlettin Arif Bey yalnız kendisini, Meclis-i Mebusan Başkanı kimliğiyle, ayrı tutarak daha çok ödenek almasının yasaya göre hak olduğundan söz ediyordu.

Ben, bu sorunu karara bağlama-ya Başkanlık Kurulunun yetkili olmadığını; isteğinde ve iddiasında direnirse işin Meclis Genel Kurulu'na sunulabileceğini ve alınacak karara göre işlem yapılabileceğini ileri sürdüm.

Sonunda Celâlettin Arif Bey, Meclis önüne çıkmayı uygun görmeyerek isteğinden vazgeçti.

Anadolu'da Yaşanan Bazı Talihsiz Olaylar!

Efendiler!

Üçüncü Kolordu Komutanı Selâhattin Bey'den aldığım 29 Mart 1920 günlü bir telgrafta:

“Samsun'da bulunan On Beşinci Tümen'de bir huzursuzluk olduğundan ve bir kısım subaylar arasında Padişaha bağlılık ifadelerinin zamanla dile getirildiğinden” söz ediliyordu.

“Subaylar, Padişah ve idaresine karşı verilecek emirleri yok sayacaklarını ve yerine getireceklerini üstlerine bildirmişler. Kendilerine baskı yapılırsa da görevi bırakacakları seziliyor-muş.

İstanbul'dan gelen

yolculardan ve gazetelerden, işgalin ikinci günü, el konulmuş yerlerin hepsinin boşaltıldığı ve Salih Paşa Hükümeti'nin yerinde olduğu, Ayan'ın görevini yapmakta olduğu, son cuma selamlığında Harbiye ve Bahriye Nazırı hazır bulunarak, eskisi gibi, gerekli törenin yapıldığı anlaşılmış.

Bu duruma göre, İstanbul'da bir hükümet varken, bu hükümetin haberi olmaksızın yapılan işler nedir?” diyorlarmış.

Subayların bu düşünce ve davranışlarını bildiren On Beşinci Tümen Komutanı, şöyle bir düşünce ileri sürüyordu: “**Burada bir subayı tutuklamanın olağanüstü bir durum yaratması akla gelmez. Ancak bundan yararlanarak Anadolu üzerine yürümek gibi olaylar ortaya çıkacaktır.**

İzmir Cephesinde Kuvay-ı Milliye'nin nasıl çalıştırıldığını bilemiyorum. Sanırım bunlar para ile çalıştırılmaktaymış.

Bir savaş çıktığında bütün hal-ka aylık verilemeyeceği açık bir gerçek olduğundan, -Kuvay-ı Milliye- adı altındaki yerel birlikten, savaşın ikinci günü ortada hiçbir kuvvet kalmayacağına kuşukum yoktur. Ordu birliklerine gelince, şimdiden kaçma olayları başlamıştır...

Parasızlık böyle sürdükçe ve İstanbul Hükümeti yerinde kaldıkça subaylardan bile kuşukum vardır.”

Efendiler!

Bundan başka, Üçüncü Kolordu Komutanı Salâhattin Bey, Amasya'ya gelen kontrol görevlisi Mr. Forbes adında bir yüzbaşığı, vermiş olduğumuz yönerge gereğince tutuklamıştı. Samsun'a ise İngiliz temsilcisi olan bir yüzbaşı gelmişti...

Selahattin Bey'e, Yüzbaşı Forbes'in bir dakika geciktirilmeden Samsun'a gönderilmesini yazmış, yoksa Salâhattin Bey'in sorumlu olacağını sözlerime eklemiştim.

Salâhattin Bey'in konuyla ilgili sorular sorması üzerine, bu konuda vereceği yanıt için şu öğütlemeyi yaptım: **"Forbes'i tutuklayan ben değilim. Başkentleri, Ateşkes Anlaşması'na ve insanlığa yavaşmaz bir yolla işgal olunan Türk ulusudur.**

Bunun için, salıverilmesini de ancak Türk ulusunun özgür iradesi sağlayabilir."

Bu gelişmeler üzerine, Mr. Forbes, tutuklanmak yerine sınır dışı edilmekle yetinildi.

Gelişmelerle böylesi bir uğraşı içindeyken;

Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey'in 9 Nisan 1920 günlü kısa bir telgrafından, Adapazarı ile Hendek arasında bulunan ve Çatalköprü denilen yerdeki köprülerin ve Mudurnu Suyu üzerindeki köprüünün Kuvay-ı Milliye'ye karşı olan kişilere yıkıldığı anlaşılmaktaydı.

Bolu ve çevresi Komutanı Mahmut Nedim Bey'in, Düzce'den yazdığı 9 Nisan 1920 günlü

telgrafından, 8 Nisan 1920'de Adapazarı'nda Kuvay-ı Milliye'ye karşı gösteriler yapıldığı, Hendek ve Adapazarı arasındaki telgraf ve telefon tellerinin kesildiği ve Düzce Abazalarından tarafsız kalanların da muhaliflere katılmak üzere yola çıktıkları anlaşıyordu. Ayrıca Hendek ile Adapazarı arasında, Mudurnu Suyu üzerindeki büyük köprüünün yıkılması dolayısıyla, ulaşımın durduğu da biliniyordu.

Bu haberler üzerine, Geyve'de bulunan Yirmi Dördüncü Tümen Komutanı Mahmut Bey'in dikkati çekildi.

Bunlar yetmiyormuş gibi bir de Nevşehir'de, Kaymakam Nedim Bey'in başkanlığı altında Teali İslam Cemiyeti'nin bir şubesinin kurulmuş olduğu haberi alındı.

Verilen raporda, Cemiyet'in en karıştırmacı üyelerinden sekiz kişinin Niğde'ye getirildiği bildiriliyordu.

Bu Cemiyet'in üyeleri:

"Padişaktan başka hiçbir güç tanımamız. Kuvay-ı Milliye'yi dağıtmak için bedenemizi ve maddi imkânlarımızı bütün gücümüzü harcama ant içtik!" diyorlarmış ve her gece toplanıyorlarmış.

Sonunda bunların ileri gelenleriyle birlikte hemen hepsi, Niğde'deki Tümen Komutanı'nın gönderdiği bir birlik tarafından tutuklanmış, böylelikle bu sıkıntı da aşılmıştı. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: Seçim Esnasında Yaşanan Bazı Sıkıntılar!

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Alım-Satım Ahlâkı

Ekonomik ilişkilerde, yalnızca ekonomik nitelikte olan yasalar kadar, ahlaki düşüncelerin de önemi vardır. Giriştiğimiz ekonomik savaşta bunları da, ne olursa olsun, dik-kate almak zorundayız.

Ticaretin aslı, birçoklarının zannettiğinin aksine, doğruluk ve verilen sözün arkasında durmaktır.

Hangi nitelikte olursa olsun, karşılıklı ilişkilerin düzenlenmesi sadece bu suretle mümkün olabilir.

Hileye ve kalitesiz mal satmaya dayanan kazançların sonucu olmaz.

Çünkü onlar da, günün birinde bir hileyle karşı karşıya kalıp, geçmişte yaptıklarının kurbanı olabirler.

Yerli malı kullanmak zorunluluğu, yalnızca alıcılara yüklenecek bir yük şeklinde algılanmamalıdır.

Bu alanda satıcıların da önemli görevleri olduğunu kabul etmek gerekir. Alış-veriş işlemlerinde, müşterinin ihtiyacı kadar, satanın da beceri ve yeteneğinin etkisi vardır.

Çağdaş ekonomilerde, mal arz edenlerin rolü daha önemli bir yer işgal etmektedir. Yerli üreticilerimizin, alış-verişin bu yönünü, hiçbir nedenle ihmal etmemeleri gerekir.

Herhangi bir mala ihtiyacı olan vatandaş, bunu, tadında ve fiyatında gereken özveriye göze alarak içeriden sağlamaya çalışmayı vatani bir görev olarak kabul edecektir.

Çünkü vatan ekonomisinin gelişmesi bu görevin yapılmasına bağlıdır. Ancak bu görevde, o malı satanların da önemli bir katılım payı vardır.

Yerli malı üretenler ve satanlar, ekonomik nitelikteki kuşkulardan ayrı olarak, ahlaki ve ulusal düşüncelerle de bu alış-verişi kolaylaştırmaları gerekir.

Karşılıklı ihtiyaç, yardım ve güven, ulusal ekonominin ilk dayanak noktalarından biridir.

Yerli malı kullanma alışkanlığının kökleşmesi ve kutsal bir görev haline gelmesi için yerli

üreticilerimizin hemen, gerek ekonomik ve gerekse ahlaki cephelerde aktif bir duruma geçmeleri gerekir.

Bu çağ, güçlerin birliği ve katılımı çağıdır!

Her faaliyet alanına ait üreticiler ve etkenler kooperatifler kurmak suretiyle, mallarının üretim ve sürümünü kolaylaştırmaya çalışmalıdırlar.

Şurası çok önem verilmesi gereken bir gerçektir ki, satıcının en büyük memnuniyeti ve dolayısıyla çıkarı, alıcının, aldıklarından mutlu olmasıdır.

Ülkemizin çeşitli yerlerinde, toplumun geneli tarafından kabul görebilen benimsenmiş ancak henüz bilinmeyen nedenlerle, bir köşeye çekilmiş durumda kalmış bir hayli sanatkâr ve bunların çok değerli eserleri olan sanatlarından oluşan mallar vardır.

Bunları büyük tüketim merkezlerinde toplayacak ve müşterilere pazarlayacak teşkilata gereksinim vardır.

Yerli üreticiler gelişmelerini, ancak daha çok üretip, satmaya çaba göstermekte aramalıdırlar.

Şurası çok önem verilmesi gereken bir gerçektir ki, satıcının en büyük memnuniyeti ve dolayısıyla çıkarı, alıcının, aldıklarından mutlu olmasıdır.

Müşterinin, sıkıntıya düştüğünde ve ihtiyacını bir şekilde karşılamak zorunda kaldığında, bundan, ticari ahlaka uymayan bir surette yararlanmaya çalışan satıcı, sonunda ticaret dünyasından çekilmeye mahkûm olur.

Bizde genel itibariyle kazanç ve kar kavramları da hastalıklı bir şekil almıştır.

Üç günlük ticaretle servet yapmak isteyenler çoktur...

Aslında gerçek servet, şu veya bu suretle parayı toplamakta değil, şirketin istikrarında ve halka verdiği güvendedir.

Yerli malı sürümünün başarısı için çağdaş alış-veriş yöntemlerinin, karşılıklı olarak, ülkemizde yerleşmesi ilk düşünülecek önlemlerden biridir.

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi
30 Aralık 1929

“Bence toplumun ilk görevi adalettir.”
-Alexander Hamilton

“Başarı bir yolculuktur; bir varış noktası değil.”
-Ben Sweetland

“Dünyada iki farklı insan var; bilmek isteyenler ve inanmak isteyenler.”
-Friedrich Nietzsche

Kültür ve Sanat Dünyasından
Tekin Özertem

Abece Alfabe

Kasım ayının ulusal kültür geçmişimiz için önemi 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilen Harf Devrimi. Türkçenin Arap alfabesi yerine Latin alfabesindeki harflerle yazılıp okunmasının benimsenip kabul edilmiş olması.

Arap abceleri de tarih boyunca farklı coğrafyalarda Türkler tarafından benimsenip kullanılan abeceler. Arap harfleri, 10. yüzyılda Uygurlar daha sonra da Selçuklu ve Osmanlılar tarafından benimsenerek kullanıla gelmiş.

Alfabe sözcüğünün kökeni de eski Yunanca alfabenin ilk harfleri olan “alfa” ve “beta” harflerinin birlikte seslendirilmiş olması. Yunancadan, Latinceye sonra da Latince kökenli dillere geçmiş “alfabeto”, “alphabet” olarak. Bize de Abece demek varken alfabe demeyi benimsemişiz.

Biz Türklerin ilk abecesi: Göktürk (Kök Türk / Orhun Abecesi). Mani, Soğut, Uygur, Brami, Tibet, Süryani, İbrani, Grek, Kril,

Latin harflerine geçilmesinin gereği Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında, Tanzimat Dönemi'nde Azeri yazar ve bilim adamı Mirza Fethali Ahundzade Efendi tarafından dile getirilmiş 1850'li yıllarda. Bu konuda yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda oluşturup Osmanlı Hükümetine sunduğu raporda Türkçenin, Arap Alfabeti ve Fars gramer yapısı ile uyummadığını, hem yazılış ve okunuş hem de öğrenilmesinin zor olduğunu,

bu nedenle Latin harflerinin kullanılmasını ilk öneren o olmuş.

Padişah I. Abdülmecit tarafından önemsenip Encümen-i Daniş'e sevk edilip değerlendirilmesi istenmiş. Encümen-i Daniş, Tanzimat' Dönemi'nin mimarı sadrazam

Mustafa Reşit Paşa tarafından bilimsel eserlerin Türkçeye çevrilerek kazandırılması, ülkede genel kültür düzeyini yükseltmesi ve kurulması amaçlanan bir darülfünun / üniversite için kitap hazırlamak üzere 1851 yılında kurulmuş 1862 yılında

ORTAK TÜRK ALFABESİ

Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu, **34 harften** oluşan **Ortak Türk Alfabesi** önerisi üzerinde uzlaştı.

A B C Ç D E Ə
 F G Ğ H X İ İ
 J K Q L M N Ñ
 O Ö P R S Ş T
 U Ü Ü V Y Z

kapatılmış olan bilim kurumu...

Mirza Fethali Ahundzade Efendi'nin önerisi Encümen-i Daniş tarafından olumlu karşılanmış olsa da hayata geçirilememiş. Şinasi, Namık Kemal, Ali Suavi, Yenişehirli Avni, Ziya Gökalp, Şemsettin Sami, Ebüzziya Tevfik, Feraizcizade Mehmet Şakir, Ispartalı Hakkı Bey gibi Osmanlı aydınları da savunmuşlar Latin harflerinin benimsenmesini..

Tahtan indirildikten sonra yazdığı anılarında “Yazımızı öğrenmek pek kolay değildir. Bu işi halkımıza kolaylaştırmak için belki de Latin Alfabetini kabul etmek yerinde olur.” diyen II. Abdülhamit tarafından da benimsenmiş. Benimsenmiş, ama Latin harflerinin kullanılmasına karşı olanları etrafında toplayan Enver Paşa tarafından engellenmiş. Bu değişim ve dönüşümü Latin abecesindeki harflerden uygun olanlar seçilip Türkiye Türkçesine uyumlanarak gerçekleşmesini başaran da Mustafa Kemal olmuş Cumhuriyet kurduktan üç yıl sonra.

II. Abdülhamit:
“Yazımızı öğrenmek pek kolay değildir. Bu işi halkımıza kolaylaştırmak için belki de Latin Alfabetini kabul etmek yerinde olur.”

Latin harflerinin kullanılması düşüncesinin yanı sıra, II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük akımının ortaya çıkması; İttihat ve Terakki Partisi'nin dünyadaki Türk devletlerini birleştirip, güçlü bir Türk devleti kurulması amacının yanı sıra oluşmuş halktan kopuk, Arapça ve Farsça sözcülerin egemen olduğu

yapay bir dil olan Osmanlıcaya karşı Türkçeyi benimseyen dil bilinci de.

Türkçenin Arapça, Farsça ve Fransızca gibi dillerden alıntı sözcük ve kullardan arındırılıp konuşma diline uyumlanmasını da 12 Temmuz 1932 tarihinde Dil Devrimi ve Türk Dil Kurumu kurularak gerçekleştirilmiş.

Karşı olanların görmezden / bilmezden gelip Mustafa Kemal Atatürk'ü geçmişimizle bağımızı kopardı, mezar taşlarımız üzerinde yazılanları bile okuyamıyoruz diye suçladıkları Harf

Devrimi ve Dil Devrimi ile ilgili tarihi süreç böyle...

Böyle, ama ne yazık ki abecemizin değiştirileceğinden, Türk Devletleri Teşkilatı Türk Dünyası Ortak

Alfabe Komisyonu 34 harften oluşsan, Harf Devrimi karşıtı “Ortak Türk Alfabesi” önerisinden söz edilmekte günümüzde...

"Ortak Türk Alfabesi, 1926'dan beri hafızalarda olan, uygun zemin ve zamanı bekleyen bir projeydi," diyerek savunmuş Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman Mert, abecemizi de değiştirmeyi amaçlayan 34 harften oluşacak bu değişikliği.

1925 yılında Azerbaycan'ın Latin harflerini kabulünden sonra 1926'da Bakü'de yapılan I. Türko-loji Kongresi'nde gündeme gelmiş ortak bir abecenin benimsenmesi önerisi. Harf Devrimi gerçekleştirilirken dikkate alınmamış olmasının nedeni de lehçe ve kullanılan sözcüklerin içerdikleri anlam farklılıkları nedeniyle böyle bir yapılanmanın bir işe yaramayacağı.

Başta Türk Dünyası Teşkilatı'nın yapması gereken, resmi dilleri Türkçe üyesi olan Türkiye, Azerbaycan, Türkistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan arasında kültür birliğini sağlamak için dil birliğini sağlamaktır. Bu da ancak lehçe farklılıklarını ortadan kaldıracak Dil Devrimi ile özüne dönerek serpilip gelişen ve fonetik uyumu ile Türkiye Türkçesinin benimsenmesiyle sağlanabilir.

Türk Dünyası Teşkilatı tarafından anlaşılıp kavranması gereken farklı lehçelerin aynı harflerle yazılmasının bu lehçelerdeki farklı sözcüklerin aynen seslendirilmesinden

başka bir yarar sağlamayacağı ve amaçlanan kültür birliğinin sağlanamayacağıdır.

Bizim için göz önünde bulundurulup unutulmaması gereken: Türk Dünyası Teşkilatı tarafından benimsenip paylaşılmış olan ortak abecenin bizim tarafımızdan kabul edilip uygulanması halinde dilimizin yozlaşmasına neden olacaktır.

Bizim için göz önünde bulundurulup unutulmaması gereken: Türk Dünyası Teşkilatı tarafından benimsenip paylaşılmış olan ortak abecenin bizim tarafımızdan kabul edilip uygulanması halinde dilimizin yozlaşmasına neden olacaktır.

Yapılması gereken, yapmamız gereken 1928 yılında kabul edilmiş olan 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'da abecemizdeki “ğ” harfi tüm sessiz harflerin önlerine “e” seslisi eklenerek seslendirileceği belirtilmiş; günümüzde k harfi ka, h harfi ha olarak; n harfi en, m harfi em, se harfi s ... - hem de okumuş yazmış takımı ve koca koca profesörler tarafından bile- seslendiriliyor olsa da abecemize sahip çıkmak, değiştirilmesine karşı koymak...

Yeni yılınız kutlu olsun. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

MUAZZEZ İLMİYE ÇİĞ 20.5.1914 - 17.11.2024

Muazzez İlmiye Çığ'dan *Mektup Var*

Noel Bayramının Kökeni **Türklerin** **“Yeniden Doğuş** **Bayramı”**

İnanabilir misiniz, yüzyıllardır Hıristiyanların İsa'nın doğuşu olarak kutladığı “Noel Bayramı”nın çok eski Türklerin “yeniden doğuş bayramı/ Çam Bayramı” olduğuna? Nereden nereye; inanılacak gibi değil, değil mi?

Ben de ne yazık ki geç öğrendim. birkaç yıl önce idi... Adnan Atabek imzalı bir e-posta aldım. Yazı bana çok ilginç gelmişti ve Hristiyanların Noel Bayramı'nın tamamıyla Türklerden alınmış olduğunu gösteriyordu! Fakat üzerinde durmaya vaktim olmadı; bu konuyu Noel zamanına doğru ele almayı

düşünmüştüm. Bu arada, Türk devletlerinden farklı kişilere de aynı konuyu bilip bilmediklerini sordum. Yanıt -İran'ın Azerbaycan bölgesinden- İsmail Bey'den geldi. İsmail Bey'in verdiği yanıtın -tam olarak aynı olmasa da- gelen mektuptaki anlatıya çok uyduğunu gördüm.

Olay şöyle:

Türklerin tek tanrılı dinlere girmesinden önceki inançlarına göre, yerin göbeği sayılan yeryüzünün tam ortasında bir “akçam ağacı” bulunuyor. Bu ağacın tepesi de gökyüzünde oturan tanrı Ülgen'in sarayına kadar uzuyor ve buna “hayat ağacı”

Hayat Ağacı

Türklerde akçam ağacını süsleyip dilek tutmak çok eski bir gelenek

diyorlar. Bu ağacı, motif olarak bizim bütün halı, kilim ve işlemele-
rimizde bulabiliriz.

Ülgen, insanların koruyucusu; sakallı ve kaftan giymiş olarak sarayında oturuyor ve geceyi, gündüzü, güneşi yönetiyor. Türklerde güneş çok önemli. İnançlarına göre, gecelerin kısalmış gündüzlerin uzamaya başladığı 22 Aralık'ta gece, gündüzle savaşıyor. Uzun bir savaştan sonra da gün, geceyi yenerek zafer kazanıyor. Bu, güneşin yeniden doğuşu; bir "yeni doğum" olarak algılanıyor Türklerde. Bayramın adı "Nardugan". "Nar=güneş", "tugan/dugan" da "doğan".

Astronomik olarak

o günden itibaren geceler kısalmaya, günler uzamaya başlıyor. İşte bu güneşin zaferini ve yeniden doğuşunu Türkler, büyük şenliklerle "akçam ağacı" altında kutluyorlar. Bu yüzden Çam Bayramı da deniyor buna. Güneşi geri verdi, diye Ülgen'e dualar ediyorlar. Duaları tanrıya ulaşsın diye ağacın altına

hediyeler koyuyor, dallarına bantlar bağlayarak o yıl için dilekler diliyorlar tanrıdan...

İnanca göre, bu dilekler muhakkak yerine geliyor. Bu bayram için evler temizleniyor ve güzel giysiler giyiliyor; ağacın etrafında şarkılar söylenip oyunlar oynanıyor. Yaşlılar, büyükbabalar ve nineler ziyaret

Sivas-Gökmedrese'de Selçuklu dönemine ait Hayat Ağacı süslemesi

Orta Asya Türk mitolojilerinde, özellikle Kazaklarda ve Kırgızlarda Soğuk Tanrısı (Ayaz Ata, Ayas Han olarak da bilinir. Günümüzde Noel Baba ile de özdeşleşmiştir.)

ediliyor; aileler bir araya gelerek birlikte yiyip içiyorlar. (Yedikleri, yaş ve kuru meyveler yanında, özel bir yemek ve bir tür de şekerleme.)

Bayram, aile ve dostlar bir araya gelerek kutlanırsa ömrün çoğalacağına, uğur geleceğine inanıyorlar...

Yazılana göre, “akçam ağacı” sadece Orta Asya’da yetişiyor-muş. Mesela, Filistin’de bu ağacı bilmezlermiş. O yüzden, bu olay Türklerden Hristiyanlara geçmiştir. Hristiyanların, Hunların Avrupa’ya gelişlerinden sonra onlardan görüp bu töreni aldıkları söyleniyor. İsa’nın doğumu ile hiç ilgisi yok! Doğum, güneşin yeniden doğuşu.*

Ansiklopedilerde yazdığına göre, İsa evrenin nuru, güneşi olarak algılanıyor ve bu olayın pagan halklardan alınıp İsa’ya yakıştırıldığı yazılıyor.

İnternet’te yazıldığına göre, İmparator Konstantin (324-337) zamanında İznik’te toplanan konsülde,

22 Aralık’ta güneşin doğumu için yapılan bu “pagan bayramı” İsa’nın doğumu olarak 24 Aralık’a alınıyor ve buna da “Noel Bayramı” deniyor. (Batı kilisesi -yani Katolikler- 25 Aralık’ta kutluyormuş bunu.)

Çam süsleme ise, ilk olarak 1605’te Almanya’da görülüyor ve oradan Fransa’ya ve diğer Hristiyan ülkelere geçiyor.

Ne kadar ilginç değil mi?

Batı, en büyük bayramını göçebe ve ilkel (!) olarak tanımladığı Türklerden yürütmüş!

Yeni yapılmakta olan çalışmalarla Batı’ya Türklerden kim bilir daha nelerin geçtiği ortaya çıkacak!

Belki de yazının ve dillerin anasının da Türkler olduğu kanıtlanacak... •

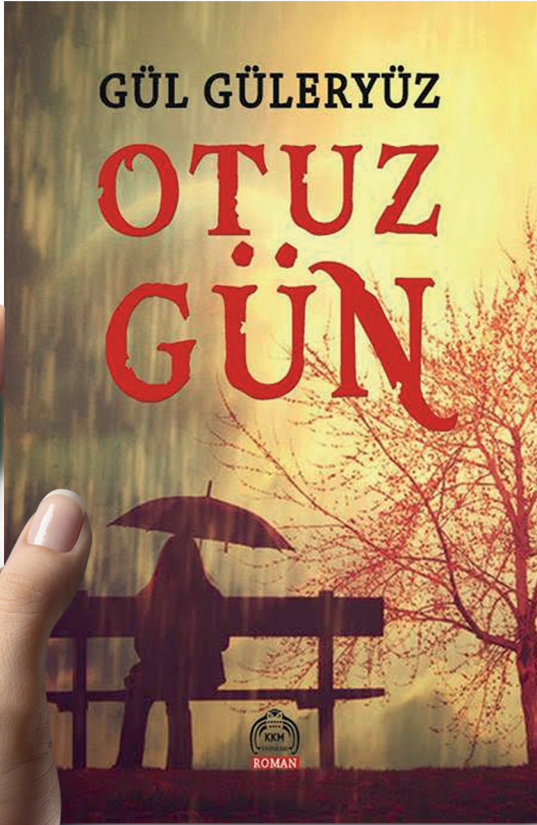
(*) Nar-Dugan şölenu hakkındaki bilgi, Azerbaycan’dan Sayın Adnan Atabek ve İran Azerbaycan bölgesinden Sayın Aref Esmail Esmailin’in göndedikleri yazılara ve daha önemlisi “Kıpçaklar kitabındaki “Çam Bayramı” bölümüne dayanmaktadır. •

Radyoda oyun havaları başladı. “Şehnaz Longa” çalıyordu. “Kalk oyna!” dedim içimdeki hüznü. Nazlandı. Hüzün oynamazmış güya. “Kalk!” diye ısrar ettim. “Gözyaşı da gelirse olur.” dedi.

“Kalkın hepiniz!” diye bağırdım duygulara.

Hüzün, gönülsüz gönülsüz kalktı, arkasından gözyaşı, sonra iç burukluğum, pişmanlığım, kırılmış gururum, zedelenmiş öz güvenim, karşılıksız sevgim, hepsi... Hepsi kalktılar dansa.

Sadece vicdan kalkmadı. O hepsine küsmüştü ve tüm acıların hak edildiğini düşünüyordu.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

Sağlıklı Olmak Talihli Olmak

A yran çorbasıyla beslenen, sofralarında soğan bulunduğu “keyif” eden ve içtikleri suyu makine yağı tenekesiyle kuyudan taşıyan yedi nüfuslu, üç bin lira yıllık geliri bir ailenin, en küçük bireyidir bu sağlıklı çocuk.

Babasına hiç bahsetmeyin ondan. Onun umurunda bile değildir oğlunun böylesine sağlıklı olması.

“Sağlıklı olacağına talihli olsaydı, o zaman belki bir kıymeti vardı bu için. Talih, sağlığın muhafazasıdır. Talihin olmadı mı, istediğin kadar sağlam ol. Sonun nasıl olsa, çürümektir. İşte bizim halimiz.”

Köyde, evinin

biraz ötesinde, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında düşe kalka oynuyordu çocuk.

Onu, bir süre öyle oynarken seyrettik, babasıyla.

“Burada doğup da böyle sağlıklı olacağına, keşke şehirde doğsaydı da, zararı yok, cılız olsaydı. Talihini yapar yapar, çürümekten korktu onu.”

Karşımızdaki toprak duvarın

önünde iki delikanlı duruyordu ayakta. Sırtlarını duvara dayamışlardı. Bizi dinliyorlardı. İkisinin de yüzleri soluk, avurtları çökük-tü.

“İşte bizim külfetin onbeş yıl sonraki hali »

bunlardır. Onlar da bebeliklerinde sağlam yapılıydılar. Fakat talihleri yoktu. Bak nasıl da başlamış çürümeleri, şimdi.”

İki delikanlı sırtlarını duvardan çekebilirler, kendi aralarında bile konuşmadan, ağır ağır yürüdüler, uzaklaştılar.

“Şimdi sen söyle... Talihi olmadıktan sonra sağlam olmuş, bunun ne kıymeti vardır? Güneş altına bıraktığın sağlam meyve gibi... Bu da her geçen gün biraz biraz derken, sonunda tamamen çürüyüp, öyle kalacak.”

“Şimdi de benim bu halime bak. Benim çürüme devrim tamam olmuştur. Ben de bir zamanlar sağlam bedenliydim. Fakat talihim yoktu benim de. Okumak istedik, okul bulamadık, bir parçamız çürüdü. İş

aradık, iş bulamadık, bir parçamız daha çürüdü. Para lâzım oldu, kazanacak yer bulamadık, biraz daha çürüdük. Hastayız dedik, doktor bulamadık, ilaç bulamadık, biraz daha çürüdük. Böylece parça parça çürüyerek, çürüme süremizi tamamladık.”

Biraz ötemizde çocuk, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında düşse kalka oynuyordu.

“Şimdi sen söyle... Talihi olmadıktan sonra sağlam olmuş, bunun ne kıymeti vardır? Güneş altına bıraktığın sağlam meyve gibi... Bu da her geçen gün biraz biraz derken, sonunda tamamen çürüyüp, öyle kalacak. Bu sağlamlığın kendine de, başkasına da hiç faydası olmayacak.”

Onu babasıyla bir süre daha seyrettik.

Ötemizde, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında oynuyordu, düşse kalka ve her şeyden habersiz. •

Kendinizle Başlayın

Westminster Manastırı'nın yeraltı mezarlığındaki bir Anglikan piskoposunun mezarına şu sözler yazılıdır:

“Genç, özgür ve hayal gücümün sınırsız olduğu günlerde, dünyayı değiştirmeyi düşlerdim. Yaşlanıp daha bilge hale geldikçe, dünyanın değişmeyeceğini keşfettim. Bu yüzden çabalarımı sadece ülkemle sınırlamaya karar verdim. Ama ülkem de değişmez görünüyordu.

Alacakaranlık yıllarıma doğru son ve umutsuz girişimle, yalnızca ailemi, bana en yakın olanları değiştirmeye karar verdim. Ne yazık ki onlar da değişimi kabullenmediler.

Şimdi, ölüm döşeğinde yatıyorum ve artık biliyorum ki önce hayatımı değiştirseydim, en azından çevreme örnek olabilirdim.”

ÖR

Anadolu ve Balkanlar’da uzun bir süre “Ör” kökünden türetilmiş kelimelerin kullanıldığını ve unutulduğunu görüyoruz.

Eski Türk yazıtlarından öğrendiğimize göre, Güney Sibiryaya-Altay Türk halkları “Örek sözcüğünü yapı/bina anlamında kullandı. Bu sözcük Türkiye’de halk arasında olsa da günümüze kadar kullanılmageldi.

“Halk arasında” ifadesini sözcüğü değersizleştirmek anlamında kullanmadığımı belirtmeliyim. Yazılı belgelere geçmiş olmasına rağmen, yaygınlaşmamış ve unutulmuş. Bunun sorumlusu halk değil elbette, çünkü okur-yazar değildi.

Bina yapmak için kullanılan “yapı taşları” ise “örek taşı/öre taşı” olarak adlandırıldı. »

Prof. Tuncer Gülensoy Köken Bilgisi Sözlüğü”nde, “**örek**”in karşılığının duvar olduğunu belirtiyor. **Örüm**’ün ise sınır, çevre, çit, ağıl. Şemseddin Sami, **örü/öri** sözcüğünün yapı, duvar anlamlarına geldiğini, ayrıca **örek**’in “yapı/bina” anlamında kullanıldığını kaydediyor.

Biraz daha geriye 17. ve 18. yüzyıl yazılı kaynaklarına bakınca “ör”den türetilmiş başka sözcüklere de rastlıyoruz. Örneğin örü balçığı, İlginçtir, harç anlamında “**örü balçığı**” sözcüğü 16, 17, 18. yüzyıl yazılı kaynaklarına da geçmiş. Tarama sözlüğünde aynen şöyle yazıyor:

“Duvar örerken kullanılan çamur, harç.

Ájend [Fa.]: Binayı yaparken iki kerpîç arasına kudukları balçık... hak budur ki kireç ile gili birbirine karıştırıp örü arasına dökerler... örü balçığına derler. (Deş. XVI. 63-1)

Milat [Ar.]: Örü balçığı. (Şamil. XVI. 513)

Milat [Ar.]: Örü balçığı ki samansız eylerler, anınla kerpîç ve taş örerler. (Cam. Fa. XVII. 44)

16. ve 17. yüzyıla ait yazılı kaynaklardan anlaşıldığı gibi “**örü**” duvar anlamında kullanılıyordu. Ahmet Caferoğlu’na göre Uygur devrinde “**ärgü**”; ev, hane, konak, ikamet edilen yer anlamında günlük hayatta yer

alıyordu.

Uygur devrinde 759-760 yılında dikilen “Şine Usu” yazıtında geçen “**örgi**” ve “**örgin**” sözcükleri de dikkate değer. Hatice Şirin’in “Eski Türk Yazıtları-Söz Varlığı inceleme-si” adlı kitabında belirttiğine göre “Ör”ün birincil anlamı yükselmek, kalkmak anlamına geliyordu. “**Örgi**” ise (karargâh) kurdurmak, inşa ettirmek anlamını taşıırken, “**örgin**” kağan otağı anlamında kullanılmış.

#*İl örginin: (a)nta: ((ö)rg(i)pen)) it(i)td(i)m*

İt: yaptırmak/ettirmek anlamını taşıyor. Kitabın yazarı Hatice

Şine usu yazıtı I. parçasının güney yüzü

Şirin'e göre **"örgin"** sözüyle birlikte kullanılca; kurdurmak, inşa ettirmek anlamına geliyor.

"...anda yana tüşip Orkun Balıklık beltirinte el örginin anda örginle ittim, el ebin..."

"...Orada tekrar dinlenip, Orkun-Balıklik kavşağında ülke **ör-ginin** (yani hükümet konağı/saray) orada yaptırdım/kurdurdum.

Altayca-Türkçe sözlüğe göre de aynı kökten türetilmiş olan **"örgö"** sözcüğü "saray" anlamında (hala) kullanılıyor.

Örek, örü sözcükleri de "Dubar" anlamında (Edirne-Uzunköprü'de) yaşlılarca hâlâ kullanılıyor. 2018 yılında Uzunköprü'ye yaptığım 7-8 günlük bir gezi sırasında bu iki sözcüğün kullanıldığına şahit oldum.

Hakasya-Boyarkaya petroglif alanından bir pano. Ruhçu bir törenin anlatıldığı betimde "ağaç evler"i de görüyoruz. Bu tip yerleşim alanlarına "kışlak" deniyordu. (MÖ 6.-4. yüzyıl)

Derleme sözlüğüne kaydedildiğine göre Emirdağ-Bayat ilçe ve köylerinde harç koymadan taşla örülen duvar anlamında **"öreme"** sözcüğü kullanılıyor. Ve Türkiye'nin her yerinde eski yapı kalıntılarının bulunduğu alanlara **"ören"** dediğini biliyoruz.

Ne kadar ilginç! "Göçebe(?) Türkler" sadece "ör"mek kökünden mimarlıkla ilgili onlarca sözcük türetmiş.

Tarih öncesi çağlarda, taygalarla yaşayan Prototürk halklar, çevresel şartlara uygun bir yaşam tarzı geliştirdiler. Ekonomi avcılık ve hayvancılığa dayanıyordu. Günümüzden en az 5 bin 500 yıl önce Neolitik çağın geç, Eneolitik (Bakır) çağın erken evresinde, yakla-

şık MÖ 3500'den itibaren iklimin evcil hayvancılık yapma şartlarına daha uygun hale gelmesiyle birlikte hayvancılık gelişti. Sayıları gittikçe artan evcil hayvanlarını otlatabilmek için yer değiştirmeye başladılar. Ancak yer değiştirdiler kavramı, yurt edindikleri yeri bırakıp bir daha hiç dönmediler şeklinde anlaşılmalı.

Göçebelik kavramının yanlış anlaşıldığına dair şüphelerim var. Güney Sibirya'nın, Altaylar'ın uçsuz bucaksız tayga ve bozkırlarında yaşayan Türkler, yılda bir kez göçüyorlardı. Göktürk anıtlarındaki “yazlak” ve “kışlak” ifadeleri bu yaşam tarzının şifre sözcükleriydi. Yazlak sözcüğü Türkiye Türkçesinde yaylağa dönüştü. Bahar ve yaz aylarında “yaylak”a çıktılar; kış aylarında ise korunaklı, soğuk rüzgarlara kapalı yerlere göçtüler. Mikroklima özellikler gösteren kışlaklarda ahşap kütüklerle yaptıkları evlerde ya da keçe çadırlarda kışı geçirdiler. Sonuç olarak altını çizerek söyleyelim: Sürekli oradan oraya göç söz konusu değildi. Göç mev-sim-sel-di. Tabi bu genel durum savaş, afet, kıtlık, kavimler baskısı gibi nedenlerle yapılan ve yerlerini-yurtlarını bir daha dönmeksizin terk etmek zorunda kalan göç hareketlerinin olmadığı anlamına gelmez.

Günümüz Altay Türkçesinde dokuma örgüsü anlamında “örüş” ifadesinin kullanıldığını Emine Gürsoy Naskali'nin Altayca-Türkçe sözlüğünde görüyoruz. Türkiye Türkçesinde ise aynı anlamda “örümcek” sözcüğünü kullanıyoruz. Örümcek de örmek fiilinden türetilmiş. Avını yakalamak için ördüğü “ağ” nedeniyle örümcek adını almış belki. Tabi hayatını idame ettirmek için. Dünyevi bir hırs nedeniyle değil.

Deyimlerimize kadar girmiş

örmek fiili. Başına çorap örmek: Bir kimseye ya da kimselere, gizlice kötü duruma düşürecek davranışta bulunmak. Yani hile ve tuzağın deyim halinde ifadesi. 10 yıllardır duyduğumuz ve örneklerine bolca tanıklık ettiğimiz “kumpas”ın Türkçe söylenişi.

Asıl konuya dönelim. Bir sözcük dahi, Altaylar ile Türkiye arasındaki kültür birliğini güçlü bir şekilde gözler önüne seriyor. Altay Türkçesinde, “örme” eylemi anlamında “örüm” ifadesi kullanılıyor. E.G. Naskali Hoca'nın günlük hayattan verdiği örneği de aktaralım:

Çaçı örümge cetti: (saçları artık örülebilir/saçları örülebilecek kıvama geldi.) Saçın örümü denir de halk ozanlarımızı hatırlanmaz mı? Karacaoğlan'ın, uzun aradan sonra görüştüğü “Elif”i için “Siyah zülfün halkalanmış, örülmeyi örülmeyi” seslenişinde olduğu gibi... •

vahapcandan@butundunya.com.tr

- **Ayazlı, Özlem;** Eski Uygurca Din Dışı Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı TDK Yay. 2016, ANK
- **Caferoğlu, Ahmet;** Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, TDK Yay. 2. Baskı, 2011, Ank.
- **Derleme Sözlüğü** (TDK)
- **Develiöglü, Ferit;** Osmanca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yay. 1999, Ank.
- **Dilçin, Cem;** Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay., 2013, Ank.
- **Divanı Lûgat-it Türk** (Kaşgarlı Mahmut) Besim Atalay Çevirisi, TDK Yay
- **Gülensoy, Tuncer;** Prof. Dr. Köken Bilgisi sözlüğü, TDK Yay. 2007, Ank.
- **Güneri, S;** Türk-Altay Kuramı Kabalcı Yay. 2023, İst.
- **Naskali, E. Gürsoy-Duranlı, M;** Altayca-Türkçe Sözlük, TDK Yay. 2019, Ank.
- **Orkun, Hüseyin Namık;** Eski Türk Yazıtları TDK Yay. 3. Baskı, 1994, Ank.
- **Şemseddin Sami;** “Kamus-ı Türkî Haz: Yavuz Arslan, TDK Yay. 2015, Ank.
- **Şirin, Hatice;** Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi, TDK, 2016, Ank.) •Tarama Sözlüğü (TDK)

DİSİPLİN SUÇU

Kararlarında; siyasetçi gelecek seçimi devlet adamı gelecek kuşakları düşünür. Bazı mevki sahipleri bulunduğu mevkinin geleceğini düşünür. İnsan ne kadar az düşünürse o kadar çok konuşur.

Osmanlı İmparatorluğu Kırım Savaşı'nın sürdüğü yıllarda tarihinde ilk defa dışarıya borçlanmıştı. Bu borçlar ileriki yıllarda daha da artmış

ve faizleri dahi ödenemez hale gelmişti. II. Abdülhamit devrinde Dünyunu Umumiye genel borçlar idaresi kuruldu. Çeşitli iş kolları, vergiler ve denetleme görevleri ile beraber devlet gelirin önemli bir bölümü artık bu kuruma tahsis edilmişti. Dünyunu Umumiye yönetimindeki alacaklı devletler imparatorluğun tütün başta olmak üzere en sağlam gelirlerine

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

doğrudan el koymuştu. Bu devletlerin güvenlik güçleri bizim güvenlik güçlerini kontrol etme durumuna gelmişti.

Makedonya beş bölgeye ayrılmış jandarma ıslahı için her bölgeye bir yabancı uzman subay verilmiş yani topraklar bir nevi yabancı denetimine geçmişti. Bu jandarma bölgelelerinin komutanlığını ise bir yabancı general yapmaktaydı.

Manastır'daki Rus başkonsolosu Rostkovski elinde kamçı ile şehirde dolaşmakta ve rastladığı her Türk askerine hakaret etmekten geri durmaktaydı.

Bir gün resmi bir binanın kapısında nöbet bekleyen Türk askerine kamçıyla saldırır. Kendisine selam verilmemiş olması gerekçesiyle askere vurur. Hakarete uğrayan asker dayanamaz ve silahını çekip konsolosu öldürür. Olayın ardından kurulan harp divanı, konsolosu vuran Halim adındaki askeri ve o sırada kapıda bekleyen hiçbir suçu olmayan ikinci askerle birlikte idama mahkûm eder. Harp divanında Enver Bey de görevlidir. Hiçbir şey yapamamanın derin ızdırabını bütün hayatı boyunca duyacaktır.

Bu olay için o zamanın askeri idarelerince bir disiplin suçu gibi bir bahane ileri sürerler ve askerlerin disiplinsizlik suçundan idam edildiklerini savunurlar. Bu konu ileri tarihlerde "Disiplinsizlik mi, haksızlık mı?" diye tartışılır. Ama zamanın askeri idaresini bu karar çok rahatsız eder.

Disiplinsizlik mi? Haksızlık mı?*

Bugün Harp Okulu mezunları (Milli Savunma Bakanlığınca (MSB) emre itaatte saygısızlık yapmakla suçlanıyorlar. Öğrencilerin "Mustafa Kemal'in askerleriyiz." sözünü söyleme isteği hangi gerekçe ile defalarca reddediliyor? Bu istek neden disiplinsizlik olarak algılanıyor? 26 Ağustos günü kuvvet komutanları ve ileri rütbedeki generallerle Kocatepe yerine Ahlat'ta, büyük Kürdistan hayalini kuran bir partinin üyeleri ile kol kola kollarını yukarı kaldırırken disiplin suçu işlemiş olmadılar mı? Bu soruya vicdanlarında nasıl cevap verebiliyorlarsa öyle de kararlar alabilirler.

Yaşadığımız şu günlerde gerçek bir adalet savaşçısı olan Zola'nın yerinde olmak isterdim. Emile Zola yalnız bir yazı adamı olarak değil, bağına, haksızlığa karşı savaşan öncü bir aydın idi. 100 yıl önce yaşanmış bu olay bugün ülkemizde farklı bir şekilde yüzlerce genç subayın kaderlerinin geleceği için yaşanıyor. Bugün Dreyfus Olayı'nda bu subay için ihraç kararı veren kişileri kaç kişi hatırlıyor? Fakat haksızlığa uğramış Dreyfus'u bütün dünya hatırlıyor ve tanıyor.

Yineliyorum, keşke bir hekim olmak yerine aynı cesaretle ve hitabet kabiliyetine sahip bir Zola olabilseydim. Bugün ülkemizde yeni Emile Zola'lara ihtiyaç büyük. Keşke olsa... •

* Kaynak: Hulki Cevizoğlu'nun 'İşgal ve Direnc' adlı kitabı

Yaşamımızı seçimlerimiz belirler...

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Kendini akıllı zanneden insan-noğlu, bazı uyanıkların elinde oyuncak olduğunun farkında bile değil. Birçok konuda düşünce ve eylem tembelliği yaptıkça, “Sizin adınıza biz bu durumu hallederiz.” diye ortalıkta dolaşanlara teslim olmaktan kurtulamıyoruz. Biraz emek gerektiren her şeyi, havalı deyimiyle “out-source”, yani “havale” ediyoruz.

Din konusunda da durum farklı değil. İnsan, kendi içindeki huzuru, Tanrı’yı, inancı hep başkalarının yönlendirmelerinde ve kurallarında arıyor. Klişelerle ortaya çıkanın din-darlık olduğunu zannediyor. Tanrı’nın varlığını, ona ulaşmanın bazı yollarını din size söyleyebilir ama sizi ona ulaştırmaz. Bu tamamen kişisel bir yoldur ve hiçbir hacı, hoca, şeyh, vb. buna aracılık edemez. Hiçbirinin bilgisi, “özel güçleri” buna olanak sağlamaz.

İnsan, birçok konuda olduğu gibi din konusunda da teslim olup, benim yerime birileri bu işi planlasın, ben de hazıra konup imana geleyim diye düşünüyor. Yeryüzünde emek vermeden elde ettiğin hiçbir şey sana haz ve huzur vermez. Zaten senin de değildir.

Allah’a iman, hiçbir şekil şartına bağlı değildir ve hiç kimsenin tekelinde olmamalıdır.

Neden Allah ile arana birileri girmek zorunda? Sen, kendi başına Allah ile iletişim kuramaz mısın? O zaten senin içinde değil mi? Onu senden daha iyi kim tanıyor ki, sana bu konuda akıl verecek?

Din adamları, çoğunlukla Allah korkusu üzerinden insanları kontrol ederler. Onlara göre, en etkili yol budur. Politikacılar da aynı yolu izlerler. Hayali bir düşman yaratıp, onunla savaşıyor gibi görünür, böylelikle kötülöklere karşı güvenceniz olduklarına sizi inandırırılar. Din adamları da, bir yığın kurallarla insanları korkutup, bunların dışına çıkanların çarpılacağını, cehennemde cayır cayır yanacağını söyleyip dururlar. Yani, bütün düzeni Allah korkusu üzerine kurarlar. Bir tanesi de, Allah sevgisinden, onu kendi içinde aramaktan bahsetmez.

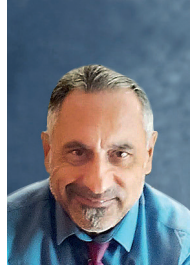
Aslında hepimiz hem tanrı hem kuluz. Hangi tarafı beslersek, o taraf gelişir. Cennet de, cehennem de içimizde. Yaşamımızı seçimlerimiz belirler, başkalarının dayatmaları değil. Hele mucizeler hiç değil. •

İsrail Türkiye ile Uzun Zamandır Savaşıyor

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Konuya ilişkin birçok yazı okudum, yorum dinledim. Bana göre İsrail, Türkiye'ye saldırmayacak. Çünkü Türkiye'ye saldırmak İsrail'in boyunu aşar. Ama İsrail, Türkiye'ye yıllar önce saldırmaya başladı ve saldırmaya devam edecek.

Son iki cümle arasındaki çelişkinin farkındayım. İsrail, Türkiye'ye neden saldıramazdan başlayalım.

● İsrail, Gazze'den sonra Lübnan'a saldırdı ve Golan Tepeleri bölgesinin tamamına el koyup, su kaynaklarını kontrol altına almak için de Suriye sınırına dayandı. Yetmedi İran cephesini açmak üzere. Bunlara her an Yemen cephesi de eklenebilir. Yani İsrail'in karşısında Hamas, Hizbullah, Suriye, Lübnan, İran ve Husiler var. Bunlara Irak'tan Haşdi Şabi güçlerini de ekleyelim.

● Düzenli ordusu olmayan tüm bu vekil güçlerle konvansiyonel bir savaş yapamadığı için İsrail ordusu net ve kalıcı sonuçlar alamıyor ve alamayacak.

● Ama unutmayalım, buraya kadar sessiz duran Rusya, İsrail'in, Esad yönetimini yıkmaya soyunması ve Suriye'de toprak işgaline niyetlenmesi halinde, buna dur diyecektir. Moskova, bunun sinyallerini verdi. Bölgesi bir durumda İsrail'in bölgeye yaydığı çatışmanın rengi değişir. »

...Rusya, İsrail'in, Esad yönetimini yıkmaya soyunması ve Suriye'de toprak işgaline niyetlenmesi halinde, buna dur diyecektir.

● İsrail'in, 1200 km uzaklıktaki İran'a kara harekâtı düzenlemesi ve bu ülke ile de konvansiyonel bir savaş yapması mümkün değil. Geriye sadece yapay zekâyı da kullanacağı hava harekâtları kalıyor.

● Kısacası İsrail, İran ve tüm vekilleriyle ayrıca Suriye ve Lübnan ile mücadele etmek için gücünü dengeli kullanmak zorunda. Aksi takdirde sıkıntı yaşar. Nitekim Gazze'deki etkili birliklerini Güney Lübnan'a kaydırduğunda, onlardan boşalan yere yedek askerleri yerleştirmesi iyi sonuçlar vermedi. Hamas'ın saldırıları sonucu hemen her gün birkaç yedek asker ölüyor.

Tomer Bar:
“Bu mücadelede en büyük görev bize düşüyor. Hava Kuvvetleri görevin yüzde 80'ini üstlendi.”

● İsrail'in yaydığı çatışmadaki en önemli silahı ise hava

kuvvetleridir. Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Tomer Bar, “*Bu mücadelede en büyük görev bize düşüyor. Hava Kuvvetleri görevin yüzde 80'ini üstlendi.*” demişti. İsrail'in bu anlamda işi kolay, çünkü vekil güçlerin de, Suriye ve Lübnan'ın da hava savunma sistemleri, savaş uçakları yok. Olanlar da çok yetersiz. Bu nedenle İsrail, hiçbir engelle karşılaşmadan istediği gibi hava bombardımanlarını sürdürüyor.

● İsrail, askeri kapasitesinin yetebileceğini düşündüğü vekil güçlere ve ülkelere saldırmakta tereddüt etmez. Bunu şimdiye kadar bölgedeki birçok çatışma ve savaşta gördük. İsrail kime dış geçirebileceğini çok iyi bilir ve ona göre hareket eder.

● Bu durumda, İsrail'in, Türkiye'yi Suriye, Lübnan, Hizbullah, Hamas ve Husilerle aynı kefeye koymasına mümkün mü? Yine aynı şekilde İsrail'in, İran'a yaptıklarını Türkiye'ye de yapabilmesi mümkün mü? Elbette ki hayır.

● Yaklaşık 40 yıldır ABD, AB, İsrail destekli terör örgütü ile mücadele eden, Irak ve Suriye'de yüzlerce kara operasyonu düzenlemiş, Libya ve Somali'de varlık gösteren, birçok sorunlu bölgede Barış Gücü kapsamında görev yapan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin savaş kabiliyetini, tecrübesini en iyi bilen ülkelerin başında İsrail gelir. TSK ile bir kara savaşına girişmenin kendisine nasıl bir bedel ödeteceğini gayet iyi bilen İsrail'in risk analizlerini yapmadığını mı sanıyorsunuz?

Türkiye'nin savunma sanayinde kaydettiği büyük gelişmeyi, **İHA ve SİHA alanında dünyanın ilk üç ülkesi arasına girdiğini, geliştirdiği süpersonik füzeleri, Tel Aviv de yakından izliyor.**

Ayrıca Türkiye ile İsrail'in ortak sınırı yok. İsrail, Türkiye'ye nereden saldıracak?

- Bu durumda İsrail'in, Türkiye'ye karşı hava operasyonları düzenleyeceği, akla gelen ilk seçenektir. Bu ihtimali akla getirenler herhalde İsrail'in, Türkiye'yi hava savunma sistemi zayıf, hava gücü ve savaş uçakları bulunmayan bir ülke gibi gördüğünü sanıyorlar. Yakın zamana kadar İsrail'in Heronlarına ihtiyacı olan Türkiye'nin savunma sanayinde kaydettiği büyük gelişmeyi, İHA ve SİHA alanında dünyanın ilk üç ülkesi arasına girdiğini, geliştirdiği süpersonik füzeleri, Tel Aviv de yakından izliyor. İsrail, elindeki 30'u F-35 olan yüzlerce savaş uçağıyla TSK'nın hava gücünü alt edemeyeceğini de bilecek kadar

iyi hesap yapan bir ülkedir.

- İsrail'in Türkiye'ye saldırması için NATO faktörünü de unutmaması gerekiyor. İsrail bir NATO üyesine saldıracak ve müttefikler konu Türkiye olunca buna seyirci mi kalacak? Belki başta NATO üyeleri Türkiye için İsrail'e karşı kendilerini kalkan etmeyecekler ancak istemeyerek de olsa ittifakın itibarı ve saygınlığını korumak için harekete geçeceklerdir. NATO'nun müttefikine destek olmayan bir ittifak durumuna düşmesi en son göze alınacak bir risktir.

- İsrail'in çatışmayı yayması, birçok vekil güç ve ülkeyi hedef alması ABD'yi rahatsız ediyor. Çünkü yeni sorunlara dahil olmak, bölgedeki Amerikan varlığını ve politikalarını olumsuz yönde etkiliyor.

İsrail'in bu sorunlara Türkiye'yi de dahil etmesi, ABD'nin kesinlikle istemediği bir gelişmedir.

- İsrail'in, İran ile vekil güçlerine, Lübnan'a ve Suriye'ye yıllardır planlı şekilde yaydığı çatışma üzerinden oluşturduğu bir denge var. Bu çatışmada İsrail'in, yeni bir örgütü daha hedef alması söz konusu dengeyi bozmaz. Ancak çatışmaya doğrudan Türkiye gibi bölgesel güç tanımındaki bir ülkeyi katması, uzun yıllardır kurduğu bu dengeyi yıkar. Türkiye ile doğrudan çatışmak, söz konusu dengeyi hızla İsrail aleyhine bozulmasına yol açar.

İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev

- İsrail'in dikkat etmek zorunda olduğu bir denge de Azerbaycan ile olan ilişkileridir. Azerbaycan, İsrail'in önemli petrol tedarikçileri arasındadır. Azerbaycan, İsrail'e 1 milyar 394 milyon dolar değerinde 2,2 milyon ton petrol ihraç ediyor. Bu, İsrail'in yıllık petrol ihtiyacının yüzde 20'sidir. İsrail'in petrol ihtiyacının yüzde 30'unu ise

Kazakistan ve Türkmenistan sağlıyor. Azerbaycan ile İsrail arasında daha birçok konuda iş birliği yapılmaktadır. İsrail'in, Azerbaycan'ın kardeşi Türkiye'ye saldırması Bakü'nün tahammül etmeyeceği bir gelişmedir. İsrail de bunu bilmektedir.

- İsrail'in Akdeniz'de, ekonomik münhasır bölgesinde bulunan zengin doğal gaz kaynaklarıyla ilgili planlarında Türkiye'nin hayati önemi var. Doğal gazı Avrupa'ya ihraç edeceği boru hatları için en kısa ve en az maliyetli yolun, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)

kara sularından ve Türkiye üzerinden geçeceği uzun süredir İsrail'in de dillendirdiği somut seçenektir. Türkiye'ye saldırması halinde bu yolun kapanacağını bilmektedir.

Sıraladığımız nedenlerden hareketle İsrail'in, Türkiye'ye saldırıp saldıramayacağına siz karar verin.

Ancak göz ardı edilen bir gerçek var ki o da İsrail'in, Türkiye'ye zaten uzun yıllardır saldırdığı ve saldırmaya devam edeceğidir.

Terör örgütü PKK / PYD /

YPG'nin en önemli destekçisinin sadece ABD değil İsrail olduğu da bilinen bir gerçektir.

İsrail, terör örgütüne sadece silah değil, istihbarat, eğitim ve para desteğini de 1990'lı yıllardan beri sağlıyor.

Bu dönemde, Golani Tugayı'ndan Yarbay Aaron Berman ve Binbaşı Benjamin Katz yönetimi-
mindeki 25 kişilik İsrail askeri ekibi tarafından PKK kamplarında verilmeye başlanan eğitim, Irak'ın ve Suriye'nin değişik

bölgelerinde günümüzde de sürüyor.

ABD'nin, Suriye'nin kuzey doğusundaki El Şaddadi askeri üssünde, PKK/YPG'li teröristlere İsrail hava kuvvetlerinden Yarbay Ofir Weiss'in komutasındaki 5 kişilik ekip tarafından dron eğitimi de verilmektedir.

Aynı Yarbay Weiss ile pilot Binbaşı Elad Lieberman, 2020 yılında, Irak'ın Süleymaniye bölgesinde PKK'lı teröristlere helikopter pilotluğu eğitimini başlatan İsraili subaylardır.

İsrail ordusu envanterinden düşülen 2 adet UH-60 Black Hawk model helikopter ise PKK'nın kullanımını için ayrılmıştır. Bunlardan biri Süleymaniye'de, Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin denetimindeki bir alanda tutulmaktadır. Diğeri de

Suriye'deki ABD üssü El Şaddadi'dedir.

İsrail-ABD ortaklığının stratejisi, terör örgütü eliyle sürdürdüğü örtülü savaş sayesinde Türkiye'yi hem içeride hem de Suriye ve Irak'ın kuzeyinde meşgul edip, askeri, ekonomik ve sosyal alanlarda yıpratma üzerine kurulmuştur.

Bu örtülü savaşta MOSSAD'ın büyük rolü vardır. MOSSAD, TC vatandaşı olan ama Türkiye düşmanlığını da görev edinen, terör örgütü yandaşı çevrelerden ajan devşirmektedir.

Bu örtülü savaşta MOSSAD'ın büyük rolü vardır. MOSSAD, TC vatandaşı olan ama Türkiye düşmanlığını da görev edinen, terör örgütü yandaşı çevrelerden ajan devşirmektedir. Ajanlarına sadece istihbarat toplatmayan MOSSAD, saldırı ve eylemler için de bunları kullanmaktadır. Türkiye'nin bazı kentlerinde bombalı saldırılar düzenleyen terör örgütüne MOSSAD'ın istihbarat, silah, mühimmat sağladığı da aşikardır.

Ancak Millî İstihbarat Teşkilâtı MİT, MOSSAD'a hareket alanı bırakmayacak bir çalışma yürüttüğü ve ajan ağını izlediği için birçok eylem ve saldırı önlenmiştir.

MOSSAD'ın 1992'den beri 3 ya da 4 yıllık aralarla yayımladığı raporlara göre, özellikle de son 10

İsrail'in, Türkiye'ye karşı örtülü savaşında, sığınmacı kartı da önemli yer tutar.

yılda MOSSAD ajan ağının en çok darbe aldığı, istihbarat akışının kesintiye uğradığı ülke Türkiye'dir.

İsrail'in, Türkiye'ye karşı örtülü savaşında, sığınmacı kartı da önemli yer tutar. Suriye'deki çatışmaları körüklemek, gerginliği artırmak, hava bombardımanları yapmak İsrail'in ara ara başvurduğu yöntemdir. Buradaki amaç, sivillerin Türkiye sınırına doğru sürülmesini

sağlamaktır.

MOSSAD ayrıca Türkiye'deki sığınmacılar arasından da çok sayıda ajan devşirmiştir.

Sözün özü, İsrail Türkiye'ye ne zaman saldıracak diye sormanın, beklemenin anlamı yok, çünkü İsrail uzun yıllardır, sınırlarımızın dibindeki vekil güçleri olan terör örgütleri PKK-PYD-YPG-IŞİD üzerinden zaten Türkiye'ye saldırıyor. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

“Bizim kanaatimizce milletlerarası siyasi emniyetin gelişmesi için, ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa barışı muhafaza fikrinde samimi olarak birleşmesidir.

Biz iktisadi genişliğin temelini de, ancak her milletin refahla yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğunu kabul eden bir zihniyetle bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.”

Mustafa Kemal Atatürk

-1 Kasım 1932

Öğretmenler Günü ve Acı Gerçekler

Öğretmen olmak,
sadece bir meslek
değildir;
aynı zamanda
bir misyondur.

Her yıl 24 Kasım'da, ülkemizde büyük bir coşkuyla Öğretmenler Günü'nü kutlarız. Çocuklara eğitim veren, toplumun geleceğini şekillendiren, fedakârlıkla çalışan öğretmenlerimizin değerini bir günlüğüne de olsa hatırlarız. Çiçeklerle, hediyelerle ve güzel sözlerle kutlanan bu özel gün, öğretmenlik mesleğinin ne kadar kutsal bir meslek olduğu gerçeğini her sene bize hatırlatıyor. Ancak bugün yaşamakta

olduğumuz acı gerçek şu ki, birçok öğretmen, geçim sıkıntısı ve atanamama gibi sorunlar yüzünden bırakın bu özel günü kutlamayı, şu anda adeta bir hayatta kalma mücadelesi veriyorlar. Öğrencilere ışık olması gereken öğretmenlerimiz bugün kendilerini içine düştükleri karanlıktan kurtarmak için boğuşuyorlar.

Atanamayan öğretmenlerin durumu ise ayrı bir dram. Yıllarca eğitim olarak bu mesleğe gönül veren,

Yazan: OBEN AYBARS KUDAY

devletin kendilerini istihdam etmesini bekleyen binlerce öğretmen, her yıl açıklanan atama sayılarıyla umutsuzluğa sürükleniyor. Yeterince kadro açılmaması, yeni mezun olan öğretmenlerin iş bulamaması ve özel sektörde çalışma imkânı bulsalar dahi düşük ücretlerle işe alınmaları, adeta hayallerin yok olması anlamına geliyor.

Sadece atanamamış öğretmenler değil, kadrolu olarak görev yapan öğretmenlerin de aldığı maaş, bugünkü hayat pahalılığı karşısında yetersiz kalıyor. Evin geçimini sağlamak, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak ve geleceğe dair bir birikim yapabilmek bile artık öğretmenler için bir lüks haline gelmiş durumda.

Hatta yaşadıkları ekonomik zorluklar nedeniyle kimi zaman okuldaki görevlerinden çıkıp garsonluk, markette kasiyerlik, kafe- de baristalık yapan bazen de vasıfsız işçi olarak ek işlerde çalışan öğretmenlerimizin sayısı her geçen gün artıyor.

Tabii ki bu durum sadece öğretmenleri değil, geleceğimizi de olumsuz etkiliyor. Öğretmenler, maddi kaygılar ve ek işlerin yarattığı stres altında, düşük motivasyonla gerçek mesleklerine konsantre

Ülkemizde her ne kadar “Öğretmenler en değerli mesleği icra eden insanlardır” denilse de bu sözler maalesef ekonomik karşılığını bulmuyor.

olamıyorlar ve bu durum doğrudan eğitim kalitesini düşüren, nesillerin gelişimini sekteye uğratan bir soruna dönüşüyor.

Öğretmen olmak, sadece bir meslek değildir; aynı zamanda bir misyondur. Genç öğretmenler, toplumun geleceğini inşa etme sorumluluğuyla yola çıkarlar. Ülkemizde

her ne kadar “Öğretmenler en değerli mesleği icra eden insanlardır” denilse de bu sözler maalesef ekonomik karşılığını bulmuyor. Toplumsal değer, ekonomik değerle örtüşmediğinde, o meslek dalı saygısını kaybetmeye başlıyor ve bunun sonucunda da öğretmenin toplumsal imajı zedeleniyor. Üstüne üstlük bu, öğrenciler tarafından da fark

edilen bir durum. Öğrenciler, öğretmenlerinin yaşadığı maddi sıkıntıları, ek işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını gördükçe, öğretmenlik

mesleğine karşı bir güvensizlik beslemeye başlıyor.

Başka ülkelerdeki durum ile karşılaşırma yapabilmek adına sizinle babam Prof. Dr. Cengiz Kудay'ın "Neşterden Keskin Kalem" isimli kitabından çok çarpıcı bir alıntıyı burada paylaşmak isterim:

Amiral Togo Heihachiro

"Japonya'yı dev ülkeler seviyesine çıkaran, Japonya'nın bir dünya devi olduğunu gösteren Rus-Japon deniz savaşında, Rusya'nın Batılı donanmasını Amiral Togo Heihachiro tamamen yok etmiş ve bir dünya devi olarak dünya sahnesinde yerini almıştır. Bu büyük amiral Doğu'nun Amiral Nelson'u olarak bilinir. Emekli olunca Japon imparatoru onu onurlandırmak için bir ödül vermek ister. Amiral ödül olarak köyünde bir öğretmenlik kadrosu ister. Bu isteği reddedilir. Öğretmenliğin çok özel meziyetler taşıyan ve kendine has profesyonellikte olduğu söylenir. Kont ünvanı verilir: 1906'da İngiliz kralı tarafından da liyakat nişanı verilir. Amiral, Togo köyünde öğretmen olmak konusunda

ısrarlıdır. Fakat öğretmenliğin çok farklı ve profesyonellik gerektiren bir meslek olduğu kendisine hatırlatılır. İmparator ona çocukların eğitiminin çok farklı ve önemli olduğunu, fakat ileri yaştaki veliaht imparator Hirohito'ya danışman olarak atayabileceğini anlatır. O da bu öneriyi kabul eder."

İşte Japonya'da öğretmenlik mesleğinin nasıl bir mertebede görüldüğünün en güzel örneği ve bizdeki durum.

Öğretmenlik çok önemli ve özellikleri olan bir meslektir. Onlar bir anlamda ülkemizin geleceğinin mimarlarıdır. Her 24 Kasım'da, öğretmen-

lerimize olan minnetimizi dile getirirken, onların yaşadığı zorlukları da unutmamalıyız. Öğretmenlerimize hak ettikleri değeri vermek, sadece bir günü onlara ayırmakla sınırlı kalmamalıdır. Öğretmenlerimize diğer ülkelerde olduğu gibi hak ettikleri değer verilmeli ve kendilerinin ekonomik ve toplumsal olarak da refahları sağlanmalıdır. •

"En önemli ve feyizli görevlerimiz, milli eğitim işleridir. Milli eğitim işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak bu suretle olur."

M. Kemal Atatürk

*Bütün kainat birbirine sevgiyle bağlanmış.
Sevgini vermesini öğren, çünkü gönlün anlasın ki,
Hepsine yer varmış,
Sevgisiz insandan, dünya, unutma ki korkarmış.*

Mevlana

Yüreklere sevgi dolu, umut dolu, azim ve kararlılık dolu 12 KADIN'ın yolları bir gece vakti kesiştiğinde henüz hiçbiri birbirini tanımıyordu. Biri Karadenizli, biri güneyli, biri doğulu, biri batılı, biri göçmen... Biri öğretmen, biri sanayici, biri müzisyen, biri tasarımcı. Belki de tek ortak noktaları vardı; Dünya'da barış ve iyilik.

Hepsinin yüreği o kadar güzeldi ki tıpkı bir yap bozun parçaları gibi tamamladılar birbirlerini. El ele tutuşular ve güzel kalplerindeki mücadele dolu hikayelerini, yaşamlarının en zorlu anlarını yaşamış olan ama asla pes etmeyen "Depremzede Kadınlar" için kaleme aldılar.

Dediler ki, omuzları her daim onların yanında olacak.

Dediler ki, kalpleri daima onların mücadele dolu yolculuklarında birlikte atacak.

Dediler ki, gözyaşları dökülürken, onlar elleriyle şifa verecek.

Dediler ki, bir el bir eli yıkarken, onlar umudu canlı tutacak.

Dediler ki, ONLAR bir yandan yaşamlarındaki zorluklara meydan okurken, bir yandan da tüm kadınlara ilham kaynağı olup, gelecek nesillere umut dolu bir miras bıraktılar!

AYŞE TASLI
CANSU DALOĞLU
CANSU KALKAN
DERYA ALTUNÖREN
DENİZ ŞEHİTOĞLU
DÜNYA ASLAN
EBRU DÖKER
ESEN İSTİFANOĞLU
ENİS TUKAÇ
FİLİZ KAYA
GÜL AKYÜREK BALTA
LORET GAZEL
Diyor ki: "SENİNLEYİZ HATAY"

Esen Gamze İSTİFANOĞLU

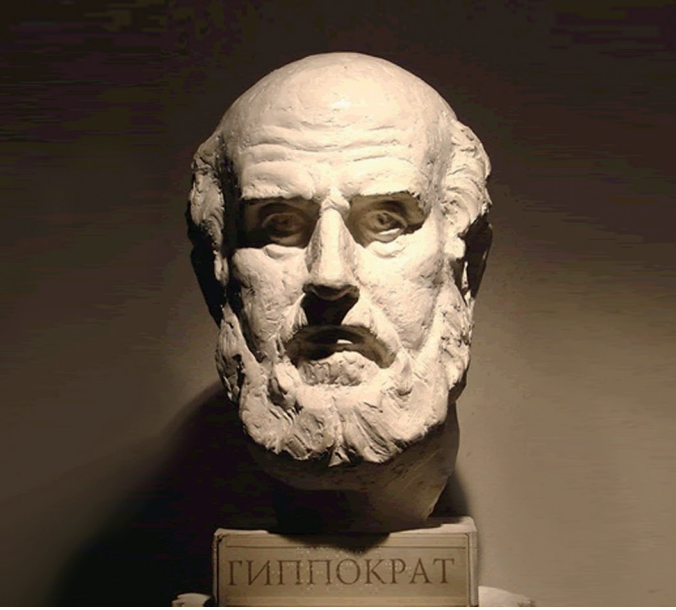
BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Etik ve Hekimlik Sanatı

Hekimlik mesleği, tıp bilimi, hekimlik sanatı ve ahlâki normların bir sentezidir. Ahlâki normlar ile düşünme ve davranış pratiği, ahlâk felsefesi olan etiği oluşturur. Etik sözcüğü Yunanca “karakter” anlamına gelen “ethos” sözcüğünden

türemiştir. En eski anlamlarından birisi ise bir canlının yaşadığı yer, doğal çevresi demektir. Milattan önce Mısır’a kadar giden tıp etik kavramı, Antikçağ’da Hipokrat ile “mutlulukçu etik” olarak, 11. yüzyılda İslam dünyasında İbn-i Sina »

Felsefi disiplinin alanına giren etik konusu sebebiyle, tıp etiği de felsefenin bir kolu olarak kabul edilebilir.

ile yol alırken, Aydınlanma Çağında ise Kant ile kapsamlı etik, metafizik, epistemolojik ve estetik çalışmalarla “evrensel yasalar” yani “deontolojik etik” kabul görmüştür. 20. yüzyılda Max Scheler ve Nicolai Hartman ile değerler etiğine ulaştığı gözlenir ve günümüzde ise “Metaetik” kavramı ile eylemlerle ilgili yargılar önermelerle analiz edilmekte ve temellendirilmeye çalışılmaktadır. Felsefi disiplinin alanına giren etik konusu sebebiyle, tıp etiği de felsefenin bir kolu olarak kabul edilebilir.

Etik tarihçesinin ışığında, hekimlik sanatının insana yakışır bir biçimde yapılabilmesi için hekimlere yol gösteren kurallar; önce zarar vermemek, sonra yararlı olmak, hastanın istemesi ve sağlığına kavuşturulması ise en yüksek buyruktur. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre önemli olan yalnızca daha uzun süre nasıl yaşayabileceğimiz değil, başkalarına daha az bağımlı kalarak daha sağlıklı bir yaşamı nasıl sürdürebileceğimizi öğrenmektir. Diğer taraftan, Ioanna Kuçuradi’nin dediği gibi, “*Etik bir yaşam*

yaşamaya kararlıysak, etik bilgiye, her şeyden önce de etik değerler bilgisine ihtiyacımız vardır.”⁽¹⁾

Kuçuradi’ye göre, kişisel yaşamımızda ve kamuda karşılaştığımız etik problemlerini ele alırken, en başta kendi onurumuz olmak üzere, insan onurunu koruyarak eylemde bulunmak en çıkar yoldur. Bu doğru saptamanın yanısıra bir hekim, karar verme seçenekleri arasında beklenen en yüksek değere sahip olanı hastanın lehine seçmelidir. Ahlâklı bir insan, gerçekleri

nasıl ahlâklı olmayan bir insandan farklı görürse, etik bakan vicdan sahibi bir hekim de, özensiz ve duyar-sız olan hekim ya da cerrahlara göre daha farklı görecektir. Pratik uygulamalarda tıp etiği, hekim-hasta ilişkisi, hasta hakları ve hasta özerkliğine saygı, yasalara saygı, özel yaşam ve gizlilik, ötenazi, kürtaj, organ nakli, insanın denek olarak kullanılması konularına katkı sağlar.

Ülkemizde sağlık hizmetleri tamamen serbest pazar, piyasa koşullarında ve koşulsuz olarak global düzeyde teşvik edilerek rehin alınmış ve SGK sağlık ödemelerini yapamaz hale getirilmiştir.

Diğer yanda teknolojik gelişmeler, gen mühendisliği, tüp bebek, klonlama gibi günümüzde yapay zekânın, güçlü bilgisayarların devreye girmesi ile büyük veri dizileri onam, gizlilik ve mülkiyet konularındaki güçlükleri, hem bilimin hem de felsefenin ortak farklılaşmış bakış açısı olan biyoetiğin akıl yürütmesi ile çözmeye çalışmaktadır. Michael Dunn ve Tony Hope'a göre, tıp etiğinin temel yöntemleri, gerek teknolojik gelişmelerden, gerekse kültürlerarası işbirliği ve çatışmalardan doğan zorlukları aşarak geçerliliğini korumaktadır. Birbirinden çok farklı dini, toplumsal, ailevi değerleri ve adetleri olan kültürler, karşılıklı fayda sağladıkları alanlarda işbirliği yapmaya çabaladıkça,

büyük ihtimalle tüm ülkelerde etikle alakalı önemli değişimler meydana gelecektir.⁽²⁾

Tıbbın her üç alanında; temel sağlık hizmetleri, koruyucu ve tedavi edici hekimlik uygulamalarında teknik, pragmatik ve ahlâksal bakış açılarının ortak paydada buluştukları noktada hastaya daha doğru tedaviler uygulanacaktır. Ne var ki, ülkemizde sağlık hizmetleri tamamen serbest pazar, piyasa koşullarında ve koşulsuz olarak

global düzeyde teşvik edilerek rehin alınmış ve doğal olarak SGK sağlık ödemelerini yapamaz hale getirilmiştir. Hastanının müşteri olarak görülmesi, sayısı artmış tekelleşmiş özel sağlık zincirleri, sadece nicelik bakımından değerlendirilen devasa şehir hastaneleri, koruyucu sağlık hizmetlerinde ve birinci basamakta aile hekimlerinin yaşadığı haksız uygulamalar, sağlıkta yaşanan şiddet, onurları kırılan, meslek aşkını yitiren hekimleri ve sağlık çalışanlarını mutsuz, özverisiz çalışmanın eşliğine hatta uçurumuna sürüklemektedir.

Yetiştirdiğimiz hekimlerin yurt dışına gitmeleri, sığınmacılara sağlanan ücretsiz sağlık hizmetleri,

merdiven altı sağlık kabinleri, son günlerde yaşadığımız, tedavi için yatırılan yenidoğan çocukların yoğun bakımlarda gördüğü insanlık dışı uygulamalar, sağlıkta dönüşümün getirdiği çöküntünün en üstte görünen acı yüzüdür.

Sonuçta, günümüzde sağlıkta yaşadığımız sorunların, tıp etiği ve ahlâksal boyut açısından diğer meslekler ve kurumlardan bağımsız

olması düşünülemez. Unutmayalım ki, tüm değer yargıları ve ahlâki çöküş sonrası gerekli önlemler bugünlerde alınmaz ise, geçmiş gibi gelecekte de bizler için yabancı bir ülke olacaktır. •

muratmolu@butundunya.com.tr

***Kaynakça:**

- (1) "Ahlâk, Etik ve Etikler", İoanna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu
- (2) "Tıp Etiği-Kısa Giriş", Michael Dunn
-Tony Hope, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

AFORİZMALAR

■ *"Ben insanım, insanla ilgili hiçbir şeyi kendime yabancı sanmam."*

-Terentius

■ *"Global bir etik, bağlayıcı değerler vazgeçilmez ölçütler ve kişisel tutumlar üzerine temel bir konsensüs anlamına geliyor; bunlar olmaksızın bir topluluk ergeç anarşi ya da yeni bir diktatörlüğün tehdidi altında kalır."*

-Hans Küng

■ *"Zamanımızın etik taleplerini karşılamada felesefe çaresiz kalmaktadır."*

-E. Tugendhat

■ *"İşimde veya özel hayatımda insanlarla ilgili gördüğüm veya öğrendiğim gizli bilgileri kimseye açmayacağım ve sır olarak saklayacağım."*

-Hipokrat

Prof. Dr. Haldun Müderrisoğlu ile Youtube'da Tıp Etiği Sohbeti

Anka
Berk Yüksel

Kabile Zihniyeti ve Bireye Sirayet

“Hastalıklı bir topluma iyi eklenmiş olmak, sağlıklı olmanın bir ölçüsü olamaz.” Krishnamurti

Klan ya da kavim, geleneksel topluluk, kabile şeklinde tanımlanır. Toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde “Sen, ben, bizim oğlan” sistemi ile hareket eden bir topluluktur. Topluluk içi birbirine amansızca sirayet hatta bir anlamda yapışma had safhadadır. Sürekli sadece aynı topluluk içi ilişki ve işbirliği sürer gider. Sistemin derinlerine çekilerek bireyin beynini daha iyi yıkamak için yaşamının her alanı sömürülmeye çalışılır. »

Sevgi sömürüsü her daim yapılabir varsa boş zamanların tamamına el konmak istenir. Gördükleri ve benimsedikleri ezber yaşam sistemi, yeni kuşaklara cebren ve hile ile dayatılır. “*Büyüklerimiz de bunu böyle yapardı, bizim zamanımızda, atalarımız da vs...*” şeklinde taarruzlarla bireyin en önemli kimliği yani birey olabilmesi, düşünmesi, sorgulaması, başkalarının değil kendi aklını kullanması elinden alınmak için amansızca çabalır. Otoriter liderlere ya da lider takımına biat etmek özendirilir. Baba-ata kültürünün devamı niteliğindedir. Bu tip ilkel topluluklarda saygı kulluk gibidir, kibarlık değildir. Kul-köle tipi boynu bükük saygı, karanlık feodal zihniyetteki gibi sadece yaşa, etikete ve makamadır, yaşamışlıktan edinilen değildir. Tarikatvari bir yaklaşım ile

kişinin hayatının her alanına sirayet söz konusudur. “Bu budur”cu yani dogmatik kör zihniyet mevcuttur. Kavim felsefesinde “*Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla*” tarzı bıkkınlık veren bir aba altından sopa gösterme taktiği ile yaşam biçimi şiddetle ve durmaksızın dayatılır.

Klan zihniyeti sosyalleşme bahanesini de çok güzel kullanır. Amaç,

bir araya gelinince verimli bir birliktelik değildir. Boş vaktin yine benzer şahsiyetlerle doldurulmasıdır. Klan ve kabile zihniyeti belli mutlak uyulması gerekli kuralları da bireye zorla uygulamaya kalkar ve küçük şeylerin peşinde koşarak hayat sürdürülür.

Eflatun şöyle diyor: “*Küçük şeylere gereğinden çok önem verenler, elinden büyük iş gelmeyenlerdir.*”

■ Klanımsı yaşamın en önemli özelliklerinden biri üyelerinin birbirine çıkar ilişkisine dayalı bağlılıdır.

Klanımsı yaşamın en önemli özelliklerinden biri üyelerinin birbirine çıkar ilişkisine dayalı bağlılıdır. Amiyane tabir ile “*Bugün sen benim sırtımı kaşı, ben de yarın senin sırtını kaşırım*” basit tüccar mantığı ile bir nevi sosyal güvenlik sistemi kurmuşlardır.

Klan zihniyetine sahip kişilerde birey olarak değil, sadece bir yığın

oluşturduklarında mutlu ve mesut olmak ortak niteliktir. Çoğunluğu boş zamanı değerlendirme, bu zaman diliminde verimli, üretken ve yaratıcı işlere vakit ayırma konusunda zayıftır. Birçoğunun hobileri yoktur. Kendini ve insanlığı geliştirmek için ne yapabileceğini düşünmez. Söylemleri şeklen “*Hep bir arada olalım, bir sevgi yumağı olalım, ona dolanıp dünyayı sarmalayalım*” iken, ite kaka bir araya toplananlar arasında maalesef yanında ruhunu da getiren kimse yoktur. Ayrıca gelenekçi klan zihniyeti çatik kaşlı, otorite sembolü yaşlı-erkilliği de beraberinde getirir.

A ile mahremiyeti konusunda da bu zihniyet zayıftır.

“*Ben her şeyimi paylaşıyorum, gizlim saklım yoktur...*” mottosu ile aile içi her konuyu da her ortamda ortalığa saçmaktan çekinmez. Çekinmediği gibi yaşamın her alanında yaptığı gibi “*Böyle yapılmalı!*” söylemi ile farklı davranışlarda bulunanların üzerine gelir. Klancılar, başkalarının hayatı hakkında atıp tutmak gibi, hatta utanmadan onların yaşamına karışmaya yeltenmek gibi davranışları kendilerine hak görebilirler.

“*En iyi bildiğim, haddim olmalı!*” söylemi klan zihniyetçilere çok uzaktır.

İnsanoğlunun gelişim sürecinde gerilerde kalmış klan, kavim, aşiret, kabile tipi menfaat amaçlı toplulukların bireyleri, ezkaza bir gün yalnız başlarına kaldıklarında ciddi anlamda panikleyip sudan çıkmış balığa dönerler. Yalnızken zaman geçirmeyi bilemezler, kalakalır ne yapacak-

larını şaşırır ve telefona sarılırlar. Klan zihniyeti empatiden (duygudaşlık) yoksundur. Başkalarının ne düşünebileceği onların yerine kendini koyarak düşünebilme bir lükstür. O, atgözlüklü yaşamını kavmi ile birlikte yaşar ve daha kötüsü bunu çevresine dayatmaya kal-

kar. Asabiyet, bu yaşam biçiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Eşitlik ise söz konusu bile değildir.

“*Bütün mesele sürünün bir parçası olmak değil, benzerler arasında 'kendini' kalabilmek, olabilmek.*” diyor Prof. Dr. **Mehmet Kerem Doksat**.

Kitlenin (bilinçsiz olarak bir arada bulunan yoğun topluluk) veya kavim zihniyetinin yolunun sonucu kişi “herkes gibi” olur; oysa aydınlanmış

Klan zihniyetinde söylemler şeklen “Hep bir arada olalım, bir sevgi yumağı olalım, ona dolanıp dünyayı sarmalayalım” iken, ite kaka bir araya toplananlar arasında maalesef yanında ruhunu da getiren kimse yoktur.

■ Klan zihniyetinde aile içinde çocuğa bir birey olduğunu hissettirme, saygı gösterme ve onu adam yerine koymak yerine, onu aile büyüklerinin çizdiği yolda yürütmek mevzubahistir.

gerçek bir bireyler ise “kendisi gibi” olur. “İnsanlar ikiye ayrılır: Mezarlıklara girenler ve ansiklopedilere girenler.” diyor **Çetin Altan**.

Klan zihniyetinde aile içinde çocuğa bir birey olduğunu hissettirme, saygı gösterme ve onu adam yerine koymak yerine, onu aile büyüklerinin çizdiği yolda yürütmek mevzubahistir. Klan zihniyeti öyle görmüştür, öyle yaşmalıdır; zincir kırma ihtiyacı yoktur, daha da

sağlamlaştırır. Gelişmiş ülkelerde feodal zihniyetin bu anlamsız geri kalmış kalıpları tarihin çöplüğüne birer birer süpürülmektedir. Bu yapıda büyüyen gençler, aileden klan hayatı görürler ve kavim eğitimi alırlar. Ataerkil baba diktatoryası ile de gerektiğinde şiddetle bastırılıp, özgür bireyler olamazlar.

“Kendimiz olarak doğar; kendimizden bir başkası olarak ölürüz.”

Hanri Benazus

berkyuksel@butundunya.com.tr

“İyi yapılabildiği halde yapmayan bir insan, suç işlemiş olur.”

-Johann Heinrich Pestalozzi

GIDA ÜRÜNLERİNDE ARTAN SAHTECİLİK SANATI!

Gıda ürünlerinde taklit ve tağ-
şiş(*) yapmak, adeta bir sanat
haline geldi.

İnsan sağlığıyla oynarken aynı zamanda damak zevkini de dinamitlemek gerçekten yetenek isteyen bir iş. Bu işin ustaları ise sektörde hız kesmeden yoluna devam ediyor.

Peki biz, bu hilebazların oyununa nasıl geliyoruz? Sahte lezzetleri

afiyetle nasıl mideye indiriyoruz?

Eh, zaten her şey sahte değil mi?

Neden gıda ürünleri de öyle olmasın? Sonuçta, zeytinyağının içine biraz başka yağ karıştırmak kimin canını yakar ki?

Sızma zeytinyağı yerine riviera mı aldınız? Üzölmeyin, sonuçta ikisi de yeşilimsi ve şişede şık duruyor.

Hem fiyatı da ucuz, ne güzel! »

Kahvaltınızda tükettiğiniz o şişedeki “bal”? O da mı şeker şurubuyla yapılmış?

Yediğimiz Gıdalar Sahte mi, Gerçek mi?

Tabii ki, özellikle de si-ze kimyasal karışımlar yedirmek için çaba harcayan bir sektörde...

Alerjik reaksiyon mu? Küçük bir detay!

Zaten bir tutam şurup, bir kaşık katkı maddesiyle sağlıklı bir yaşam sürmeye ne dersiniz?

Hadi biraz heyecan katalım: Gıda boyaları, sentetik aromalar ve yapay tatlandırıcılarla dolu bir

dünyada, midenizi her öğünde biraz daha güçlendirin.

Düşünün, belki de birkaç yıl sonra bu katkı maddelerine bağımlılık kazanmış olacaksınız.

Mesela, salamlarınızda güzel bir pembe renk mi var?

Merak etmeyin, bu pembelik

Kalite mi? Boş verin gitsin, tadı zeytinyağını andırıyorsa sorun yoktur.

Peki ya kahvaltınızda tükettiğiniz o şişedeki “bal”? O da mı şeker şurubuyla yapılmış?

Olsun, tatlı mı tatlı!

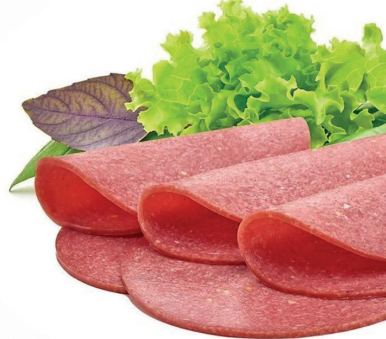
Arıların bile ziyaret etmediği bir balla kahvaltınızı taçlandırmak varken, neden orijinalini bulmaya uğraşıyorsunuz?

Yemeklerinizi lezzetlendiren “biber salçası” mı? Evet, belki içindeki biber oranı biraz tartışmalı olabilir ama sonuçta kırmızı, o yeter!

Renk önemli, değil mi?

Bu yüzden market raflarında bir sürü “özel üretim” adıyla satılan ürünler var.

İçindekileri okurken Sherlock Holmes’e dönüşmeniz gerektiğini kim tahmin edebiliyor?

Salamlarınızdaki güzel pembe renk doğal değil, ama kimin umurunda?

doğal değil, ama kimin umurunda?

Kimyasal katkılar sadece görsel bir şölen sunuyor.

Protein alıyorum diyorsunuz ama belki biraz da kimya bilimine katkıda bulunuyorsunuz, fena mı?

Bozulmak mı?

Asıl yaratıcılığı anlamıyorsunuz. Bir örnekle açıklayayım.

Gaziantep mutfağının en lezzetli yemeklerine sahte baharatlar eklemek bir tür modern sanat.

O özgün lezzetleri bir kenara bırakın, çünkü taklit dünyasında sınıır yok.

Zaten o pahalı baklavanın içindeki ceviz gerçek mi yoksa fındıkla karışmış mı fark etmez.

Tatlı tatlı giderken bir an durup “Bu tat bana tanıdık gelmiyor” diye düşünebilirsiniz, ama sonra geçer.

Bir de kebab var!

Gerçek et yerine kullanabileceğiniz sonsuz olasılık var. Yeter ki köfte şekli verin, gerisi zaten teferuat. O meşhur etin içine ne karıştırdığı önemli mi?

Önemli olan lezzet, biraz baharat, bolca sos, tamamdır!

Üstelik, yerel lezzetlerimizin bu kadar çeşitlenmesi bir yandan da kültürel zenginlik değil mi?

Her lokmada farklı bir sürpriz...

Çözüm Ne?

Çözüm mü?

Bu kadar karmaşık bir soruna basit bir cevap olamaz!

Daha fazla denetim mi?

Ceza mı?

Ah, gerçekten komik!

Tüketiciler olarak artık biraz daha bilinçli olup etiket okumaya başlasak?

Oysa en iyi çözüm, sürekli sahte ürünleri keşfederek kendimizi geliştirmek olabilir.

Midenize giren her şüpheli gıda, sizi daha güçlü ve bağımsızlığı kuvvetli bir birey yapar.

Ya da belki de tüketiciler olarak artık biraz daha bilinçli olup etiket okumaya başlasak?

Yok, bu da fazla gerçekçi oldu...

Elbette daha sıkı denetimler yapılabilir, daha ağır cezalar verilebilir. Ama kim bilir, belki de en iyi çözüm sahte ürünleri “zamanla gerçekmiş gibi” kabul etmek olabilir.

Sonuçta hayat bir illüzyon değil mi?

Lezzetli(!) Hileler, Sofralarımızı Renk Katıyor.

Zeytinyağının içinde margarin, balın içinde glikoz varsa, belki de bu bizim yeni normalimizdir!

Tüketici olarak artık her yediğimiz sahte olabileceği gerçeğiyle barışmamız gerekiyor.

Sonuç olarak, gıda sektöründe taklit ve tağşiş bir nevi spor. Zaten gerçek olan her şey çok sıkıcı değil mi?! Ama siz yine de kaliteli ve doğal ürünleri tercih etmeye çalışın.

Taklit ve tağşiş yapanlar sadece küçük gıda firmaları mı sanıyorsunuz? Hayır, bu işin büyük ustaları var. Dev markalar bile sahtecilik konusunda ince işçilik yapıyor.

Sahte peynirler, içi su dolu sütler, paketlenmiş sahte organik

ürünler... Liste uzayıp gider.

Yani bir nevi tüketicinin yaratıcılığı sınanmaya çalışılıyor: Gerçek mi, değil mi? Kendinizi sınananın keyfini çıkarın! Her market alışverişinde gerçek ürünleri bulmak artık bir meydan okuma.

Sonuç olarak, gıda sektöründe taklit ve tağşiş bir nevi spor. Zaten gerçek olan her şey çok sıkıcı değil mi?! Ama siz yine de kaliteli ve doğal ürünleri tercih etmeye çalışın.

Zira sahte ürünlerle dolu bir dünyada, gerçek olanı bulmak neredeyse bir hazine avı gibi.

Gerçekten ne yediğimizi bilmek artık o kadar da kolay değil. O yüzden, her lokmayı sorgulamak belki de bu çağın en büyük becerilerinden biri oldu.

Etiket okuyarak, içerik sorgulayarak ve en önemlisi doğru üreticiyi seçerek, kendimizi bu hileli lezzetlerden biraz olsun koruyabiliriz.

Gerisi zaten mideye kalmış! •

rehatartici@butundunya.com.tr

(*) Bir şeyin içine başka bir madde karıştırma, katıştırma; saflığını bozma

İnsanın Sahtesi

"Sahte insanlar sabun köpüğü gibidir, güneş parladığında ortaya çıkarlar."

- Chetan Bhagat

"Başkasına ihanet ettiğinizde, kendinize de ihanet etmiş olursunuz."

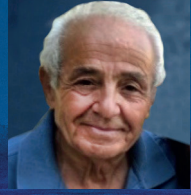
- Isaac Bashevis Singer

"Gerçek arkadaşlar asla kaybedilemez. Arkadaş gibi görünen insanları kaybedersiniz. Sonuçta sizin için iyi olan da budur"

- Mandy Hale

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Kara Dana

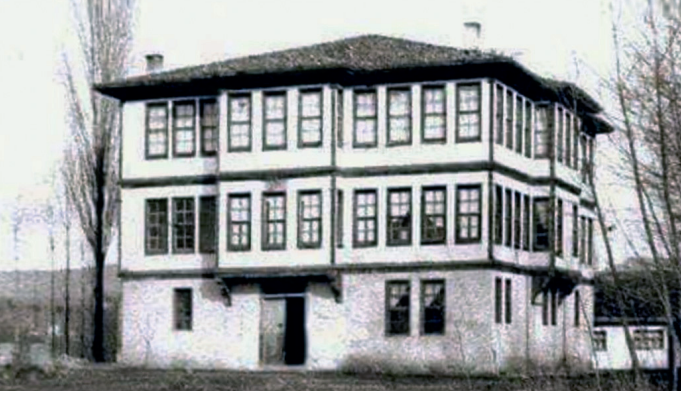

Musa'nın aklından hiç çıkılmayan, 10 Kasım 1938 günü Elvançelesi Köyü İlkokulu'nda yapılan törenin üzerinden yaklaşık iki yıl geçmişti. Bu süre içinde Musa ilkokul bitirme sınavlarında başarı sağlamış, "şehadetnamesini" almıştı. Halası ve çocuklarıyla vedalaştıktan sonra kendi köyüne, Devletoğlu'na dönmüştü. Köyde mal peşinde koşmuş,

Olay,
1940 yılının
Ağustos
ayında
yaşanmıştır.

çifte çubuğa yardım eder olmuştur.

Yaz ortasında bir gün köy bekçisi Musaların evine kadar gelerek ona bir haber getirmişti. Söylediğine göre Elvançelesi'deki başöğretmen onu okula bekliyordu, diyecek önemli sözleri vardı. Musa, ertesi sabah erkenden yola çıkarak yürüye yürüye ancak öğleye doğru ulaşabilirdi Elvançelesi'ye. »

Kastamonu'da bir okul açılmış, Gölköy'de, köy enstitüsü.
(Gölköy Köy Enstitüsü, 1 numaralı bina)

Sağda solda oyalanmadan başöğretmenin evine vardı. Başöğretmen:

“Evladım Musa!” dedi. “Kastamonu’da bir okul açılmış, Gölköy’de, köy enstitüsü. Bu enstitüler bildiğimiz diğer okullardan çok farklı. Buralara ilkokul beşi bitirmiş köy çocuklarını alıyorlar. Beş yıl okutuyorlar. Parasız. Yatılı yani. Burayı bitiren isterse demirci oluyor, isterse inşaatçı, marangoz, ziraatçı veyahut sıhhiyecisi, isteyen de öğretmen oluyor. Ben müfettiş beyle konuştum, senin bu okulda okuyabileceğini söyledim. O da bana inandı, kabul etti. Kayıt için gereken evrakların hazır.

Sana düşen iş, pazartesi gidip maarif memuruna evrakları teslim etmek. İstersen tabii. Ama bana kalırsa ihmal etme. Çıkarık’tan, Üçköy’den

gelecek arkadaşlarının da olacak, onlarla birlikte gidersin Mecitözü’ne.”

Öğretmenin eşi sofraya hazırlamıştı, ama Musa’nın, -yemek için de olsa- Elvançelesi’de kaybedecek vakti yoktu.

“Sağ ol öğretmenim.” dedi. “Ben aç değilim.

Halamgile gitmem gerekiyo.” deyip ayrıldı.

Halasına bile uğramadan doğrudan Devletoğlu’nun yolunu tuttu. Bir an önce gidip anasına müjde vermek istiyordu.

Ama anası onun kadar sevinmemişti habere.

“Zaten baban yok. Sen de gidersen ben yalnız başıma n’parım köylük yerde?” demiş, başka bir şey dememişti. Ne diller dökmüştü Musa anasını razı etmek için ama yarar sağlamamıştı.

“Anam!” demişti. “Bu okul tam bana göre. Köy çocuklarını okudularımış. Heç de masrafı yoğunmuş. Yedirip içiriyorlar, geydirip kuşandırıyorlarımış. Beş yılın sonunda öğretmen edip köye gönderiyorlarımış. Üsdelik yabana değal, gen-di köyümüze, buruya,

Annese
kabul etmemişti:
*“Az sabret.
Baban haptiden
çıksın. Gelecek yıl
gidersin isdersen.”*

Devletoğlan'a. Ne dersin anam? Gediym mi?"

Annesi kabul etmemişti.

"Az sabret." demişti. "Baban hapisten çıksın. Gelecek yıl gider-sin isdersen. Seni daha eyi mekdep-lere gnderirik. Acelen ne?"

Musa'nın acelesi vardı. Okuma fırsatı çıkmışken, her şey tamamen, ayağa gelen fırsatı niçin tepsin-di? Aslında anasının, babasını ileri sürmesi, bir nedensiydi. Babası hapisten çıktıktan sonra daha iyi bir okula, nereye gnderebilirlerdi ki? Anası ister razı olsun ister olmasın, gidecek Gölköy'e, kaydını yaptıraca-ktı. Ama bir sorunu zmesi gerekiyordu: Yol parası, harçlık sorunu. Ama nasıl? Saatlerce düşündükten sonra, ahırdaki kara danayı götürüp mal pazarında satmayı koydu kafasına.

O gece anası uzun süre uyuyamadı. Yatakta döndü durdu. Aslında o da istiyordu oğlunun okumasını. Ama içinde bir yerde sözcükler düğümleniyor, bir türlü "*Tamam oğlum, git oku.*" diyemiyordu. Bu nedenle hep sessiz kalıyor, gizli gizli ağlayıp duruyordu. Sanki oğlunun kaçıp gideceği içine doğmuştu. Birden kalktı yataktan. nce oğlunun yatağına baktı, uyuyordu. Sonra dışarı ıktı. Ay ışığı ortalığı gündüz gibi ışıtmıştı. Tence-reyi aldı, rafa kaldırdı, ibriği ocağın içine doğru itti. Ne yaptığını bilmez bir şekilde oyalandı bir süre. Sonra gitti yatağa girdi, birkaç kez sağa sola döndükten sonra uyuyakaldı.

Musa sabah ezanından az önce uyanıdı. Sessizce hazırlık yaptı. Anasını uyandırmamaya zen göstererek çıktı odasından. Anasının yattığı odanın kapısı aralıktı, içeri baktı. "*İyi. Uyuyor.*" diye geçirdi içinden. Oysa anası uyanmış, için için ağlıyordu. Belki çaresizliğine, belki kocasının hapiste olmasına...

Musa ayaklarının ucuna basa basa çıktı evden. Ahıra girip kara danayı çözdü. nne katıp köyün dışına ıktı. Sabahın ayazında şeh-re gidecek, kendisine yol arkadaşlığı yapacak bir köylünün gelmesini bekledi. zerindeki ince keten gömlek onu sabah ayazından korumaya yetmiyordu, uşuyordu. Soğuğun, bir de anasından habersiz iş çevirmenin verdiği rahatsızlıkla gözleri doldu. Bağırmak, hıçkıra hıçkıra ağlamak geçti içinden. Ama duygularını

Anasının kıymetlisi Kara Dana'yı çözdü.

frenledi. Anası Kara Dana'yı ne çok severdi. Her gün ahıra inip onu elleriyle beslerdi, yemini, suyunu hiç savsaklamazdı. Birazdan anası uyanır, ahıra iner, kara danayı göremeyince kim bilir ne acılar çeker, nasıl ağlardı.

On beş-yirmi dakika içinde köyden ile doğru giden yol, pazara giden köylülerle dolmuştu. Musa Kara Dana'yı pazara giden hayvanların arasına kattı. Kendi de pazarcılarının arasına karıştı.

Corum mal pazarına vardıklarında güneş bir mızrak boyu ancak yükselmişti. Sırtını yeni doğmuş güneşe vererek gecenin soğuşunu üze-

rinden atmaya çalıştı. Kara Dana'ya iyi bir müşteri çıkması için içinden dua etti. Aradan birkaç saat geçmesine karşın hâlen kara dananın sahibi kendisiydi. Tek bir kişi bile gelip müşteri olmamıştı Kara Dana'ya. Oysa kara danası öyle bakımsız, çelimsiz, itici bir hayvan değildi. Belki

de sorun kendisindeydi. Müşteriler onu çocuk buluyor, bir çocukla pazarlık yapmayı kendilerine yediremiyorlardı. İşte tam bu sırada bir tanıdığı imdadına yetişti. Baba dostu, hayvan tüccarı Kazıklıkayalı Halil İbrahim emmisi çıkıverdi karşısına.

"Ne o Musa, hayrola aslanım, sen ne yapıyon bazarda?"

"Heç emmi, işde," dedi Musa. "Bizim gara danayı satmaya geldim..."

"Öyle mi? Demek büyüdüün de bazarda mal satıyon ha? Lan, aferin sana Musa, aferin oğlum!"

"..."

"Sen bu danayı niye satıyon?"

"Valla emmi, ben okuyaca-

ğam. Gastamonu Gôlkôy'de ensditiü açılmış. Gidip gayit olacağam. Beş yıl so-ona da öğretmen olup döneceğam. Harçlık lâzım, onun için getir-dim bazara danayı."

"Demek okuyaca-an ha! Eyi Musa, eyi, oku aslanım. Gaç lira isdiyon bu daniya?"

"Ne biliyim ben emmi. Sen de işde bi şeyler."

"Tamam." dedi Halil İbrahim.

"Sen bana bırak."

Aradan yarım saat bile geçmemişti ki Halil İbrahim, Kara Dana'yı on iki liraya satıverdi. Parasını Musa'ya verirken, *"Anana selam söyle."* dedi. *"Babanı görürsen ona da selam söyle."*

Musa, derin bir oh çekti. Artık enstitü yolları açılmıştı kendisine. Öğleye doğru Devletoğlanlı pazarcılar geldiler, Musa'nın yanına,

"Hazırlan, dönüyoruz." dediler.

Birlikte döndüler Mecitözü'ne.

"Gecikme sakın!" diye uyardı köylülerinden biri. *"İşini bitirinci Kemal'in hanına gel."*

Ama Musa'nın ilçede yapılacak bir işi vardı. *"Sağ olun."* dedi. *"Ben soona döneceğam. Önce babamı ziyaret etmem gerekiyo da..."*

Musa, babasını ziyaret etmek üzere hapishaneye doğru yol alırken on iki liranın üçünü babasına, üçünü anasına, altısını da kendine ayırmayı kurmuştu kafasında.

Mecitözü dediğin ne ki, avuç içi kadar yer, kısa sürede gelivermişti hapishaneye. Hapishane, kasabanın orta yerinde, iki katlı bir evdi. Alt katında yöneticiler, üst katında mahkûmlar kalıyordu. Dört beş odalı bu ev, yaklaşık otuz kadar mahkûmu barındırıyordu. Cezaevi koşulları öyle çok sıkı değildi. Görüşme hiç sorun olmamıştı şimdiye dek. Musa ilçeye her inişinde babasını görür, onunla uzun uzun konuşurdu. Bazen görüşme uzun sürdüğünden köye dönemez, gardiyanlar geceyi babasının yanında, hapishanede geçirmesine göz yumarlardı.

Hapishanenin kapısını çaldı. Gardiyan kapıyı açınca Musa'yı gördü, tanıdık tanıdık güldü. *"Geç."* dedi. Musa içeri girdi. Avluyu geçip yönetim odalarının bulunduğu katın koridorundan merdivenlere tırmanıp ikinci kata çıktı. Babasının kaldığı koğuşa girdi. Babası onu görünce şaşırıp ve sevindi. Aslında onu beklemiyordu. Musa sözü uzatmadan geliş nedenini açıkladı:

"Ben okuyacağam baba." dedi.

"Gastamonu'ya gidip Gôlkôy Enstitüsüne gayit yapıdıracağam. Yatılı olarak. Parasız yani. Beş yıl soona da öğretmen olucağam..."

Babası, hiç düşünmediği bir durumla karşı karşıya kalmıştı. Bir süre ne diyeceğini bilemedi. Sonunda,

Babası, *"Ben hapisden çıkana kadar bekleseydin oğlum."* dedi.

Musa: *"Arkadaşlarım hep gidiyo, onlardan geri galmayım baba..."*

“Ben haptiden çıkana gadar bekleseydin oğlum.” dedi.

Musa: *“Arkadaşlarım hep gidiyo, onlardan geri galmayım baba...”*

B abası, ileri görüşlü, çevre-sinde hatırısayılır bir kişiydi. Aslında haptiste olması da doğrudan onun suçu değildi. Köye kaçak tüütün satmaya gelenleri evinde konuk etmek düşüncesizliğinde bulunmuştu. Kaçakçılar yakalanınca onu da yardım ve yataklık yapmaktan içeri atmışlardı. Sonuç, *“Aydınacılık suçundan 1800 lira ceza.”* demişti yargıç. Babasının 1800 lirayı ödeyecek gücü yoktu. 11 ay içeride yatacağı yerine. Ama haptiste olması, düşüncele-rinde ve saygınlığında gerileme-yne neden olmamıştı. Bunun için, *“Tamam oğlum.”* dedi. *“Oku. Arkadaşlarından geri galma. Emme, bu iş için az da olsa para gerekir. Anan şimdi sana nereden para bulsun? Kime emmi desin, kime dayı desin? Kimden borç para dilensin?”*

“Ben o işi hallettim baba.” dedi Musa. *“Gara danayı on iki liraya*

satdım. Halil Emmi’ nin de sana selamı var. O satıverdi.”

Bu söz üzerine koğuştta bir gülüşme koptu. Mahkûmlar kulak kabartmışlar, Musa’nın kendisinden beklenmeyecek bu davranışı karşısında kakhahayı basıvermişlerdi, Bayındırlı Bahri Baba:

“Gara dana sana helal olsun aslanım!” diye bağırdı.

Babasının gözleri dolmuş, yutkunmuştu. Gözlerinin niçin dolduğunu anlayamamıştı Musa. Oğlunun okula gidecek olmasına mı yoksa kara dananın satılmış olmasına mı? Kim bilir?

Musa akşam eve döndüğünde anası kara danayla ilgili tek söz etmedi. Hep ağladı. Musa kendi kendine sordu: *“Acaba benden ayrılacağı için mi yoksa kara danayı sattım diye mi ağlıyor?”* Dili varıp da anasına soramadı.

Anası hem gözyaşı dökmüş hem de Musa’nın çamaşırlarını onarmış, eski pantolonunu yamamış, azığını hazır etmişti. •

(Şihça Yavuz, Yokuştta Yürüyen Adam, 2009, s. 37-40.)

*“Kaplumbağaya dikkat et!
Ancak kafasını çıkarıp risk aldığıında ilerleyebilir.”*

- James Bryant Conant

Promete
Necdet Pamir

2025'e Girerken Türkiye Enerji Görünümü

Giriş

Türkiye, birincil enerji tüketiminde (yıllardan bu yana), yüksek oranda dışa bağımlı bir ülke konumundadır. Söz konusu bağımlılığın, ekonomik açıdan olduğu kadar, dış politikamız ve güvenliğimiz açısından da büyük risk potansiyeli taşıdığı, son derece yalın ve bir o kadar da olumsuz bir gerçektir. »

Ancak baştan belirtmemiz gereken bir diğer gerçeklik, ülkemizin özellikle zengin yenilenebilir enerji kaynakları potansiyelinin ya hiç değerlendirilmediği ya da çok sınırlı oranlarda devreye alınabildiği hususudur.

Enerjide dışa bağımlılığımızın ayrıntısına bakıldığında ise, ağırlıklı olarak tek bir ülkeye (Rusya Federasyonu) olan aşırı bağımlılığımızın, bir diğer önemli risk unsuru olduğu görülmektedir. Bu gibi durumlarda kimilerinin önerdiği “karşılıklı bağımlılık” savı; dış ticaret dengemiz (ya da denge-sizliğimiz), birden fazla enerji kaynağındaki bağımlılığımızın yüksek oranları ve Rusya’nın rezervlerinin (kendine yetme kapasitesinin) çok yüksek miktarları dikkate alındığında, daha ziyade “aşırı bağımlılık” tanımlamasına daha uygun düşmektedir.

NATO üyesi olan Türkiye’nin, Rusya Federasyonu’na enerjideki aşırı bağımlılığının, sorun yaratmayacağını öne sürmek, kanımca pek yerinde değildir.

Dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye’nin enerji tüketim profilinde (enerji karışımı) de fosil yakıtların aşırı yüksek payı, gerek çok yüksek ithalat bağımlılığımız ve gerekse ekosistemde

yarattığı olumsuzluk açısından, bir diğer sorundur.

Enerji kaynaklarının, kullanılabilir enerjiye (nihai tüketime yönelik olarak) dönüştürülmesini sağlayacak enerji ekipmanlarının yerli üretimindeki (mevcut) ve enerji teknolojilerindeki yetersizliğimiz de başımızı ağrıtan bir eksikliğimizdir.

Bu çok genel değerlendirmenin ardından, **21 Kasım 2024 tarihinde yayınlanan “2023 YILI ULUSAL ENERJİ DENGİ TABLOSU”** verileri ışığında, ülkemizin enerji profiline biraz daha ayrıntıda bakmaya çalışacağız.

2023 Yılı Ulusal Enerji Denge Tablosu

Enerji ve Tabii Kaynaklara Bakanlığı (ETKB)¹, her yılın Kasım ayının sonlarına doğru, “Ulusal

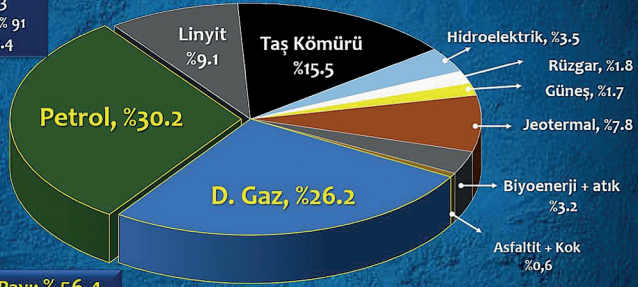
Türkiye, 2023 yılı içinde yaklaşık 158,4 milyon ton petrol eşdeğeri (TEP) birincil enerji tüketmiştir.

TÜRKİYE-Birincil Enerji Arzı – Kaynakların Payları, 2023

Toplam 158.4 Milyon TEP

İTHALAT BAĞIMLILIĞI:

TOPLAM: % 69
Doğal gaz: % 98.3
Petrol (Ürün dahil): % 91
Taş kömürü: % 97.4

Petrol + D. Gaz Payı: % 56.4
Fosil Yakıt Toplamı: % 81

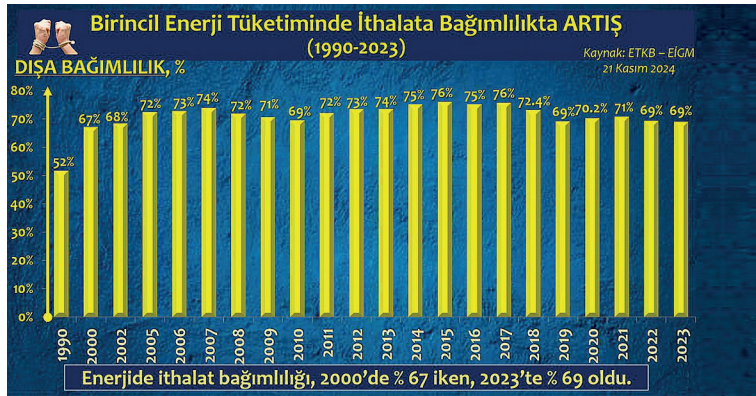
Kaynak: ETKB - Enerji Denge Tablosu, Kasım 2024

Enerji Denge Tablosu” nu yayınladılar. Söz konusu veriler; tüm enerji kaynakları bazında, ülkemizin enerji kaynakları üretimini, tüketimini, ithalatını stoklama miktarlarını hem orijinal birimleriyle hem de tüm kaynakların “milyon ton petrol eşdeğerine” çevrilmiş birimleriyle yayınlanır. Bir diğer ifadeyle tüm kaynaklar, tek bir paydada toplanarak, kapsamlı değerlendirmelere hazır olarak sunulur.

Türkiye, 2023 yılı içinde yaklaşık 158,4 milyon ton petrol eşdeğeri (TEP) birincil enerji tüketmiştir. Bu miktar, 2022 yılına göre, %0,38’lik bir artışa karşılık gelmektedir. 2023 Yılı Enerji Denge

Tablosu verilerinden yararlanarak elde edilen şekilden de görüleceği gibi;

2023 yılında tüketilen birincil enerjinin; %30.2’si petrolle (ham petrol ve petrol ürünleri), %26.2’si doğal gazla, % 15.5’i taş kömürüyle, % 9.1’i linyitle, %3.5’i hidroelektrikle, %1.8’i rüzgar enerjisiyle, %1.7’si güneş enerjisiyle, %7.8’i jeotermalle, %3.2’si biyoenerji ve atıktan elde edilen enerjiyle ve %0.6’sı da asfaltit ve kokla

karşılanmıştır. Tükettiğimiz toplam birincil enerjinin %56.4'ü petrol ve doğal gazdan elde edilirken, bu iki fosil yakıtta kömürün payı da eklenirse, fosil yakıtların toplamdaki payı %81'e ulaşmaktadır. (Asfaltit ve kokun da varlığı dikkate alınırsa, fosil yakıtların toplam payı %81.6'dır.)

Ülkemizin birincil enerji tüketiminde ithalata bağımlılığı, tüm kaynaklar birlikte değerlendirildiğinde %69 gibi son derece yüksek bir oranda seyretmektedir.

Fosil Yakıtlar İthalatında, Çok Yüksek Oranlarda Dışa Bağımlılık

1990 yılında, tükettiği enerjinin %52'sini ithal eden (%48'ini yurt içi üretimle karşılayabilen) Türkiye'nin, enerjide dışa bağımlılık oranları, 2000'li yıllardan başlayarak, %70 ve üzerinde seyretmeye başlamıştır. Ancak **birincil enerji tüketimimizde ağırlıkları yaklaşık**

%81 olan petrol, doğal gaz ve kömürdeki bağımlılığımız çok daha yüksek oranlardadır. Somutlamak gerekirse; 2023 yılı verilerine göre, ithalata bağımlılık oranlarımız: Doğal gazda %98.3, ham petrol ve petrol ürünlerinde %91 ve taş kömüründe %97.4'tür. Kuşkusuz bu denli yüksek ithalat bağımlılığı, ciddi ekonomik ve güvenlik risklerini de beraberinde getirmektedir.

2023 yılında, tükettiğimiz doğal gazın %98.3'ü ithalatla karşılanırken, ithalatın en büyük bölümü (%42.3'ü) Rusya Federasyonu'ndan temin edilmiştir. 2024 yılı Ağustos ayında ise doğal gaz ithalatımızda Rusya'nın payı artarak, %58'e yükselmiştir.²

Daha önce belirttiğimiz gibi Türkiye, ham petrol ve petrol ürünleri tüketiminde de yüksek oranda (%91) dışa bağımlıdır. 2023 yılında, ham petrol ve petrol ürünleri ithalatımızın %51'i Rusya

Enerjide Dışa Bağımlılık Oranları - 2023

- **DOĞAL GAZ'da: Rusya: % 42.3, İran: % 10.7, Azerbaycan: %20.32, Cezayir: % 11.9, ABD: % 8 (Toplam: 14 ülke). (Ağustos 2024: Rusya: % 58)**
- **HAM PETROL, PETROL ÜRÜNLERİ'nde: Rusya: % 51, Irak: %20.2, Kazakistan: % 11.7, S. Arabistan: % 4.2 (Toplam: 32 ülke)**
Ağustos 2024'te Rusya'nın payı (petrolde) % 62'oldu. (EPDK, Ağustos 2024)
- **KÖMÜR'de: Rusya: % 70.4 (2022); Kolombiya: % 13.2 (2023 yılı)**
- **NÜKLEER'de: Rusya % 100**

(Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin (NGS) işletmeye alınması gerçekleşirse)

Veri kaynağı: EPDK-2023 Yıllık, 2024 Aylık Sektör Raporları, TÜİK ve TTK Sektör Raporu 2022

Federasyonu'ndan sağlanmıştır. Ağustos 2024'te bu bağımlılık oranı %62'ye yükselmiştir. Enerji kaynaklarımızda Rusya'ya zaten yıllardır var olan yüksek oranlardaki bağımlılığımız, Rusya-Ukrayna çatışması

sonrasında daha da artmıştır. Bunun temel nedeni, söz konusu çatışmanın yaratılmasını büyük oranda körükleyen ABD'nin ve "onun dolmuşuna atlayan" AB yönetiminin, Rusya'dan yapılacak enerji kaynakları ithalatına getirdikleri çeşitli kısıtlardır.

Rusya bu kısıtlamalara karşı, ihracatını belli bir düzeyde tutabilmek amacıyla, fiyatlarında önemli oranda indirim yapmakta, Türkiye de (doğal olarak) bu olanaklardan yararlanan ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, Rusya'dan yaptığı ham petrol, petrol ürünleri ve taş kömürü ithalatında, büyük avantaj sağladı. Reuters'e göre; "Reuters'ın LSEG (London Stock Exchange Group) verilerine ve şirketlerin tahminlerine dayanarak yaptığı hesaplamaya göre, Türkiye ve Türk şirketleri indirimli Rus petrolü ve rafine ürün ithalatını artırarak; 2023 enerji faturalarında yaklaşık 2 milyar dolar tasarruf sağladı ve Ankara, Batı'nın yaptırımlarına rağmen komşusundan daha fazla alım yapmak istiyor.³"

Rusya, doğal gaz alımlarımızda

Türkiye ve Türk şirketleri indirimli Rus petrolü ve rafine ürün ithalatını artırarak; 2023 enerji faturalarında yaklaşık 2 milyar dolar tasarruf sağladı.

da borç ertelemeleriyle, Türkiye'nin sıkışan ekonomisine, "bir nebze soluk alma" olanağı sağladı.⁴

Enerji İthalatının Getirdiği Sürdürülemez Yük

Türkiye'nin cari açığının en temel nedenlerinden biri kuşkusuz, enerjideki aşırı dış bağımlılığın yarattığı büyük yüküdür. Türkiye, petrol, doğal gaz ya da taş kömürü fiyatlarının uluslararası piyasalardaki oluşumunda belirleyici bir oyuncu değildir. Bu nedenle de oluşan fiyatlardan son derece olumsuz etkilenmektedir. Diğer yandan, söz konusu dış alımlar, dolar bazında yapılmaktadır ve doları bastırmaya yönelik tüm çabalara karşın, hem TL dolar karşısında değer kaybetmekte hem de petrol ve doğal gaz fiyatları, çok sayıda etkene bağlı olarak sürekli dalgalanmaktadır. Covid döneminde büyük düşüş yaşayan enerji kaynakları talebi, petrol ve doğal gaz fiyatlarını hızla düşürürken, dış alımda rahatlayan Türkiye, 2022 yılında petrol fiyatlarının varil başına 100 doları geçmesi sonucu, 100 milyar dolara yakın bir enerji ithalat faturasıyla karşılaşmıştır.

Enerji İthalat Faturası, Toplamdaki Payı, Brent Fiyatı				
Cari açığın önemli kalemi; toplam ithalat faturamızın %13,2 - 26,5'i				
Brent petrol fiyatı (\$/varil)	Yıl	Enerji İthalatı (milyar dolar)	Toplam İthalat (milyar dolar)	Enerji İthalatının Payı (%)
109	2013	55,9	260,8	22,1
99	2014	54,9	251,1	22,4
52	2015	37,8	213,6	18,1
44	2016	27,2	202,2	13,6
54	2017	36,8	238,7	15,8
71	2018	43,5	231,2	18,9
2024 Tahmini: 81 \$/v	2019	41,6	210,3	19,8
2025 Tahmini: 76 \$/v (EIA)	2020	28,8	219,5	13,2
	2021	50,7	271,4	18,7
	2022	96,6	363,7	26,5
	2023	69,1	361,8	19,1

Brent
74,3 \$/v
(21
Kasım
2024)

Veri
Kaynağı:
Mustafa
Sönmez

Enerji ithalat faturamız, yıllara göre değişmekle birlikte, toplam ithalat faturamızın %13'ü ile %26'sı arasında değişebilmekte ve ekonomiyi derinden etkilemektedir. 2023'te Brent tipi petrolün ortalama fiyatı 82 dolar olurken, ithalat faturamız da 69 milyar dolar civarında oluşmuştur. 2024 yılı için de fiyat beklentisi ortalama 81 dolar civarındadır (ABD Enerji Bakanlığı tahmini). Çok kaba bir yaklaşımla, 2024 yılı enerji ithalat faturamızın da 2023 yılı faturamıza yakın olarak oluşacağı öngörülebilir.

Doğal gaz dış alım fiyatları da kısmen "TTF" bazlı, kısmen de bazı petrol ürünü fiyatlarına endeksli olabilmektedir. Bu nedenle, petrol fiyatlarının yanı sıra sanal piyasada oluşan fiyatlar da faturamıza yansımaktadır. Özellikle Çin'deki talep düşüşü nedeniyle fiyatlar nispeten düşük gitse de 70 milyar dolar seviyesindeki enerji ithalat faturası, büyük bir ekonomik risk

oluşturmaktadır.

Sonuç olarak

Bu ayın yazısı, çok yeni yayınlanan (21 Kasım 2024) "Ulusal Enerji Denge Tablosu" verileri ışığında, çok genel bir değerlendirmeyi okurlarımızla bir an önce paylaşabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Önümüzdeki aylarda, daha ayrıntılı değerlendirmelerle Türkiye enerji sektörünü ve politikalarını değerlendirmeyi sürdüreceğiz. Gene çok genel olarak şu önerilerimizi yinelemekte yarar var.

- Türkiye, neredeyse tamamını ithal ettiği fosil kaynaklara aşırı bağımlılığını anlamlı bir oranda azaltmalı ve atıl bekleyen yenilenebilir kaynaklarının, enerji karışımındaki payını hızla arttırmalıdır.

- Karasal rüzgâr enerjisi potansiyelimizin (yaklaşık 45.000 MW) henüz sadece %25'i devrededir. Denizel (offshore) rüzgâr potansiyelimize Yaklaşık 75.000 MW) henüz

“el değmemiştir”.

● (Mevcut teknolojilerle) 400 milyar kilovat-saat olarak açılanmış olan güneş enerjisi potansiyelimizin, henüz sadece %5'i devreye alınabilmiştir. Bu kaynaklarımızın enerji karışımındaki payının artırılması önceliğimiz olmalıdır.

● Enerji verimliliğimizin artırılması (enerji yoğunluğunun her sektörde azaltılması), bir diğer önemli hedef olmalıdır. Yapılan stratejik planların, söylemden eyleme geçmesi gereklidir.

● Enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasının en temel gerekliliklerinden birisi de enerji ekipmanları imalatının ülkemizde yapılabilmesinin; kamu – üniversite – özel sektör iş birliği ile sağlanabilmesidir. Rüzgâr ya da güneş potansiyelimizin zenginliği, bağımlılığı kendiliğinden ortadan kaldırmamaktadır. Ekipmanların da büyük oranda ithal ediliyor olması, dışa bağımlılığın bir diğer yansımasıdır.

● Küresel ölçekte (beklenen hızda olmasa da) sürmekte olan “Enerji Dönüşümünün” (Energy Transition) yarattığı ve dayattığı yepyeni bir enerji jeopolitiği vardır. Bu jeopolitiğin iyi okunması ve stratejik planların yeniden oluşturulması gerekmektedir. Petrol ve doğal gaz, sadece yakıt olmamaları ve yüzlerce sanayi ürününün girdileri olmaları nedenleriyle de ağırlıklarını sürdüreceklidir. Ancak yenilenebilir

400 milyar kilovat-saat olarak açıklanan güneş enerjisi potansiyelimizin, henüz sadece %5'i devreye alınabilmiştir.

kaynakların ağırlıklarının, enerji karışımında artmasıyla; kritik minerallere olan gereksinim hızla büyümektedir. Bu mineral rezervlerine sahip ülkeler, bunları kullanarak enerji ekipmanlarını üretenler, bu üretimi en ekonomik biçimde gerçekleştirebilenler, yeni enerji jeopolitiğinde, standartları belirleyenler, kurulmakta olan yeni oyunun belirleyicileri ve kazananları olacaklardır.

● Soru şu: Topluma hiçbir yararı olmayan kısır siyasi sloganların ötesinde; yukarıda (çok genel hatları ile) sıralanan “basit” ev ödevleri açısından, bizim parlak bir not aldığımız ya da alacağımız söylenebilir mi?

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- Veriler, Bakanlığın “Enerji İşleri Genel Müdürlüğü” (EİGM) tarafından hazırlanır ve yayınlanır.

2- EPDK Doğal Gaz Aylık Sektör Raporu (Ağustos 2024)

3- <https://gazeteksijen.com/ekonomi/reuters-yazdi-turkiye-rus-petrolu-sayesinde-2-milyar-dolar-tasarruf-etti-197509>

4- <https://www.sozcu.com.tr/donmez-rusya-turkiyenin-dogalgaz-borcunu-erteledi-iddialarini-dogruladi-wp7672748> (Dönmez sonunda itiraf etti: Rusya Türkiye'nin doğalgaz borcunu erteledi; Sözcü gazetesini, 3 Mayıs 2023)

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Tarih hangisiyle başlar?
a-Ateş
b-Kavimler göçü
c-Yazı
d-Tekerlek

2-Aşağıdakilerden hangisi "tasvip" kelimesinin eş anlamlısıdır?
a-Değişme
b-Onaylama
c-Yanılma
d-Eskime

3-Absorbe etmek ne demek demektir?
a-Emmek
b-Sarmalamak
c-Süzme
d-Çevrelemek

4-Nişasta sindirimi, sindirim sisteminin hangi organında başlar?
a-Ağızda
b-Kalın bağırsakta
c-İnce bağırsakta
d-Midede

5-Deriye rengini veren pigmentin adı nedir?
a-Dermis
b-Keratin
c-Melanin
d-Epidermis

6-Aşağıdakilerden hangisi sütü yoğurda çeviren canlıdır?
a-Amip
b-Mikroorganizma
c-Virüs
d-Bakteriyofaj

7-"İnsulin" hangi organdan salgılanır?
a-Karaciğer
b-Beyin
c-Dalak
d-Pankreas

8-Demir elementinin vücutta depo edilme şekline ne ad verilir?
a-Demas
b-Ferritin
c-Juvenil
d-Tremor

9-"Mutedil" ne anlama gelir?
a-İlimli
b-Sağanak
c-Değişik
d-Dönüşük

10-Diş üzerine korumak için dışı tarafından geçirilen metal kaplamaya ne ad verilir?
a-Nitrat b-Platin
c-Kuron d-Kupon

11-Betondan dört köşe döşeme taşına ne ad verilir?
a-Karoke
b-Karo
c-Marley
d-Çini

12-İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söze ne ad verilir?
a-Kehanet
b-Hikmet
c-Şaka
d-Nükte

Yanıtlar:
151.
sayfada

A portrait of Sina Kabağaç, an elderly man with a beard and mustache, wearing a white shirt and a dark vest. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is a blurred bookshelf.

Sina Kabağaç

100 Yaşında

Yazan:
SONGÜL SAYDAM

Son nefesini sonbaharda 17 Eylül 1997’de alıp verdi Sina Kabağaç, “İşte yaşamımın sonuna gelmekteyim; gün yine o gün değil, üstelik gençliğimden de besbeter” diyerek sararan ömründen geriye kalanları bir bavul dolusu sarı kâğıtlara yazdı. İstemedi; istemediği yer, zaman, koşullarda dünyaya gelen ve giden insan, doğumla ölüm arasına sıkıştırılmış yaşamında anlam arayışındadır. Kimi mal, mülk, soy-sop, ünvan, koltuk biriktirerek

ölümün gözünden kaçmaya çalışır. Kimi de yalanlara, yanlışlara, ahlak-sızlığa, intikama kapılmadan yaşayarak, yaşatarak gözünün içine baka baka ölüme meydan okur. Özüyle sözüyle onurun simgesi Sina Kabağaç’ı ardında bıraktığı saman kağıtlara sığdıramadığı anıları, yeşerttiği kurum, çalışmaları, bayrağını ileriye taşıyan öğrencileriyle bu yıl doğumunun yüzüncü yılında saygıyla anıyoruz.

İçini döktüğü bu saman kağıtlar,

ömür harmanından arta kalanlar, buzdüğünün görünen kısmıydı.

“*Sen benim kim olduğumu biliyor musun?*” hastalığının, saldırganlığının her yeri sardığı bir dünyada, aklından ve yüreğinden “kendini bil” ilkesini asla çıkarmadı. Dünya çapında ün yapan Şakir Paşa ailesinin torunu, idamlardan dönen, sürgün edildiği Mordoğan’ı Bodrum yapan, Anadolu’yu dünyaya anlatan, Halikarnas Balıkcısı, Cevat Şakir Kabaağaçlı’nın oğluydu.

Annesi (ölüm diyarı Fizan’a) “sürgün” edilen bir aileden geliyordu. Hayvanların kürek kemiklerini birbirlerine bağlayarak yaptıkları eteklik biçiminde giysilerle, kervanların ya da taburların yolunu gözleyen ve onlardan birinin gözükmesiyle, her yandan seçirterek önlerinde hoplayıp zıplayarak ve kemiklerini takırdatarak dilenmeye çalışan bir halkın yaşadığı toprakları İtalyan işgalinden kurtarmak için gizlice giden Mustafa Kemal’in ardından on yaşında, annesi ve iki kız kardeşiyle “mülteci” olarak yurduna dönebildi. Gelebilenler Balkan ve I. Dünya Savaşı acılarını derinden yaşadı.

İdam edemedikleri babasına, “*Anadolu’nun ta öte ucunda bir kasabaya, yedi-sekiz yüzyıllık eski bir kaleye kalebent olarak gideceksin.*” dediler. Sina’nın içinde derin bir yara açıldı. Ormanına zarar verecek baltalara sap olacakları da yetiştiren Cumhuriyet’e derin sevgisi, saygısı

vardı anne, baba, oğulun. 1 Eylül Dünya Barış gününde ağızlarında zeytin dalı taşıyan beyaz güvercinlerdendi. İnsanın insana, toplumun topluma düşman edilmesine karşıydı mübadele acısını derinden yaşayan Kabaağaçlı ailesi.

Onları üzen konulardan biri de kadın erkek ayrımcılığıydı. Annesinin “erkek kesimle, uzun ve çetin bir savaşım vermek zorunda” kalmasına çok üzüldü. Baba tarafı “Genç yaşta ölen bir albayın çocuk yaşta öksüz kalmış Afyon doğumlu yetimleridir. Ataları Horasan’dan, ilk önce Antalya’ya daha sonra Afyon’a gelip yerleşmiş bir Türkmen aşiretinden. Burada göçerlikten yerleşik düzene geçiyorlar ve orada Kabaağaç köyünün kurucuları oluyorlar. Sülalesinin soyadı buradan geliyor.”

Sürgünde babası “Mavi Anadolu’nun ışıklarını” alevlendirirken, Annesi Atatürk’ün aydınlanma savaşındaydı:

“*Yıl 1928, yani yazı devrimi.*

Mordoğan’da halk okulları açılmış, gündüz çocuklara, gece ana babaya eğitim yapılıyor. Halka, yeni yazı ve okuma öğretiliyor. Evde bakacak kimsemiz olmadığı için, ben de sınıfın bir köşesindeyim, yaşım dört. Annemi seyrediyorum; öğrencileri balıkçı, süngerci eşleri, şalvarlı nalınlı teyzeler, nineler, başı futalı köylü kadınları. Bir şeyler söylüyor kürsüde; kara tahtaya tebeşirle büyük büyük bir şeyler çiziyor; söylediklerini, çizdiklerini yarım yamalak

anlıyorum, ama gördüğüm bir şey var, görüp kesinlikle anladığım. Annemin yüzü pembe pembe; gözleri parlak ışıltılı, mutlu annem, hem de çok mutlu. Oysa yaşadığı, alıştığı, bildiği yerlerden, insanlardan binlerce kilometre uzaktadır. Güven-sizliklerle doludur yaşamı; üstelik sürgünlüğü uğruna buralara kadar peşinden geldiği kocası, bir aşk uğruna terk etmiştir bizi; şimdi başka bir evde, başka bir ailenin başında ama şu anlarda yüzü pembe pembe dir annemin, gözleri parlak parlak.”

ABD'nin 6. Filosu geldiğinde ev hapsinde tuttukları babasını “İtalyan Kralı'nı, İran Şahı'nı, Fransız Cumhurbaşkanı'nı, Küba krizi sırasında Türkiye'ye gönderilmiş ünlü nükleer bilginleri, Braun'ları ve daha nice başkası ile ünlü devlet adamlarını Efes ve Bergama'yı gezdirmesi için memur” edenler işleri bitince gece yarısı “karakola” götürmeye geliyorlardı. 22 yıl boyunca gece giyinik olarak her an gelebilecek olan güvenlik güçlerini gün ışığına kadar bekledi babası:

“Yalnız kitaplar sorun çıkarıyor. Yerde hepsi; babamın yanında, duvarın dibinde dizili. Tedbirli

gelmişler ama çuval getirmişler. Ne de olsa bir yazarın evine geldiklerini biliyorlar. Doldurmaya başlıyorlar kitapları çuvalara, neyle hangi konuyla ilgilidir diye bakmıyorlar. Baksalar da anlayamazlar zaten; yabancı dilde hepsi ama önceden deneyimliler, biliyorlar bunu. Merkezde ancak... Sanki merkezde anlayan çıkacakmış gibi. Değil merkezde ama bütün Türkiye'de o günler Shaw'ları, Keats, Milton, Byron, Lawrence, Dante, Cervantes'leri tanıyan bir kişi çıksa öpüp de başına koy, yani gitti gider kitaplar. Kardeşleri onları, İzmir güvenlik merkezinin bodrum katlarında, ya fare, karafatma ya da kese kâğıtçılarda makas kılığında bekliyor.

“Yalnız kitaplar sorun çıkarıyor. Yerde hepsi; babamın yanında, duvarın dibinde dizili. Tedbirli gelmişler ama

çuval getirmişler. Ne de olsa bir yazarın evine geldiklerini biliyorlar. Doldurmaya başlıyorlar kitapları çuvalara, neyle hangi konuyla ilgilidir diye bakmıyorlar.

Babam yerde yanan gaz lambasının (koyacak yüksek bir yer yok çünkü) yazılarının yanında, dizlerine dayanmış, ayaklarının üstünde oturur gibi duruyor. Yüzü kireç gibi bembeyaz. Sanırsın bir damla kan

yok damarlarında. Derin soluklarla cigara içeriyor, gözleri kısık, uzak bir yere bakıyormuş gibi. Buralarda değil, bir zaman tüneline, 1946'nın bu alacakaranlık sabaha karşısında hangi yüzyılın yaşandığını düşünüyor.”

Bunları “sadece babam için yazmıyorum” diyor Kabağağaç:

“Çünkü babam gündelik yaşamında rahat yüzü görmemesine, belki nicelik ve nitelik bakımından yaratıcılığını sonuna dek sınavıp bu niteliğini tam olarak gerçekleştirmemesine karşın, yine de yazılar, resimler, kitaplar bıraktı arkasında; parklar, ağaçlar, çiçekler bıraktı. Ya hiçbir şey bırakamayanlar, yaşamları bir çöpmüş gibi çöp tenekesine atılanlar? Üstelik düzenin en duyarlı, en zeki ve en uyanık evlatları olmalarına karşın, bu gibi kişilere sindirim aygıtlarında, nüfuz, şöhrat, servet, kariyer sağlamak için yerden yere vurulanlar, yok edilenler. Ya da yolları büsbütün şaşırtılıp yola çıktıkları olumlu noktanın tam karşısına düşürülenler; o delikanlılar, genç kızlar, öğrenciler, öğretmenler, yani Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası aydın kırımına

uğrayan bütün o adsız kişiler? Osmanlı İmparatorluğu padişahlıkla yönetiliyor. Bir bakıma yaptığı iş sistemin gereği; bu noktada yaptığı işle sistem tutarlı; ne var ki sen cumhuriyeti ilan etmişsin, ama yine de aynı geleneği sürdürmek istiyorsun. O zaman niye ilan ediyorsun cumhuriyeti? Sadece vatandaşın kafasını karıştırmak için mi? Bu kafa karışıklığından beslensin diye bir bürokrasi yaratmak için mi? Aydın bu, karpuz tarlasında yetişmiyor ki, bir mevsimin ardından yeniden bitsin. Bırakacaksın adamı kendi beyninin sorumluluğuna. Düşünecek, kaydedecek, bunları yazacak, çizecek, oynayacak. Ulusun ortak beyninin bir hücresi olarak işleyecek; görevini yapacak.

“Aydın bu, karpuz tarlasında yetişmiyor ki, bir mevsimin ardından yeniden bitsin. Bırakacaksın adamı kendi beyninin sorumluluğuna. Düşünecek, kaydedecek, bunları yazacak, çizecek, oynayacak. Ulusun ortak beyninin bir hücresi olarak işleyecek; görevini yapacak.”

Ona dokunursan, ulusun ortak beynine de dokunmuş olursun, dolayısıyla onun parlaklığını, becerisini matlaştırırsın. Oysa bu Osmanlı geleneği sürdürülmek istenmiştir. Öyle

saçmalıklar ortaya çıkmıştır ki Kafka bunları bilse yapıtlarını yakardı, “Yazık benim düş gücüm bunlara göre yetersizmiş” diyerek, ama ne var ki, bu saçmalıkların ceremesini uygulayanlar değil, uygulananlar çekip durdu. Kim bilir ulusum pay aldı belki bundan; parlaklığı bir derece daha artıracağına matlaşarak.”

Babasının uğradığı hukuksuzluğu yıllar sonra Ankara Hukuk Fakültesi son sınıf öğrencileri inceleme gezisinde giderebildi:

“Kapıldıkları merakla babamın dosyasını açıyorlar. Bir bakıyorlar ki dosya bomboş, yani bir suç duyurusu dışında hiçbir hukuksal işlem yapılmamış. Tarihine bakıyorlar suç duyurusunun, yani ihbarın, dokuz ay eski hem ihbarı yapanlar, hem bütün tanıklar polis memuru. Bu nasıl olur? Sağa koşuyorlar, sola koşuyorlar; cezaevi yönetiminin, polis müdüriyeti ve savcılığın eşiklerini aşındırıyorlar. Nerden bilsinler işlemlerin bile bile ertelendiğini, başvurdukları bütün bu makamlarca. Kafalarında sadece profesörlerin söyledikleriyle kitaplarda yazılanlar var. Bu yüzden öylesine haklı sayıyorlar ki kendilerini bu hukuksal ihmal ya da unutkanlığın (öyle sanıyorlar), İzmir’den ayrılmadan önce giderilmesi için canla başla çalışıyorlar. Çünkü babamın bir saniye bile daha fazla cezaevinde kalması, taze zihinlerince hukuk ve hukukla ilgili herkes için kara bir leke, bir utanç. Tez elden,

bu lekeden arındırmak gerek huku-ku da hukukla ilgili kişileri de. Sonunda isteye isteye çalıştırılmayan İzmir adalet mekanizmasının çarkları, bu kalabalık ama ortak heyecan ve gizlenmesi artık olanaksız olan durum karşısında istemeye istemeye ve gacur gacur (aslında homur homur) sesler de çıkararak olsa çalışmak zorunda kalıyor. Sonraları çok düşünmüştüm, Ankara Hukuk Fakültesi öğrencileri rastlantı olarak İzmir’e, üstelik babamın yattığı cezaevine gelmeselerdi (çünkü İzmir’de başka cezaevleri de vardı) babam daha ne kadar süre özgürlüğünden yoksun kalırdı? Kim bilebilir? Ya da birçok açidan denk düşen böyle bir rastlantıya kadar, çünkü gelen öğrencilerin zihinsel yapıları, uygar kişilikleri ve gösterdikleri inadin da bu işte rolü büyük olmuştur. Bu durum bile, o zamanlar için babam hesabına bir piyango sayılabilir. İşte, o günkü yönetime “yarı resmî”; “ilkel” ve “keyfi” faşizm demekte sanırım haklıyım.”

Dergimizin kurucusu Gazeteci Mete Akyol’un yaşamı pahasına savuşturduğu işte bu hukuksuzluklar, bitmeyen oyundu. •

“Zayıf insan intikam ister.

Güçlü insan affeder.

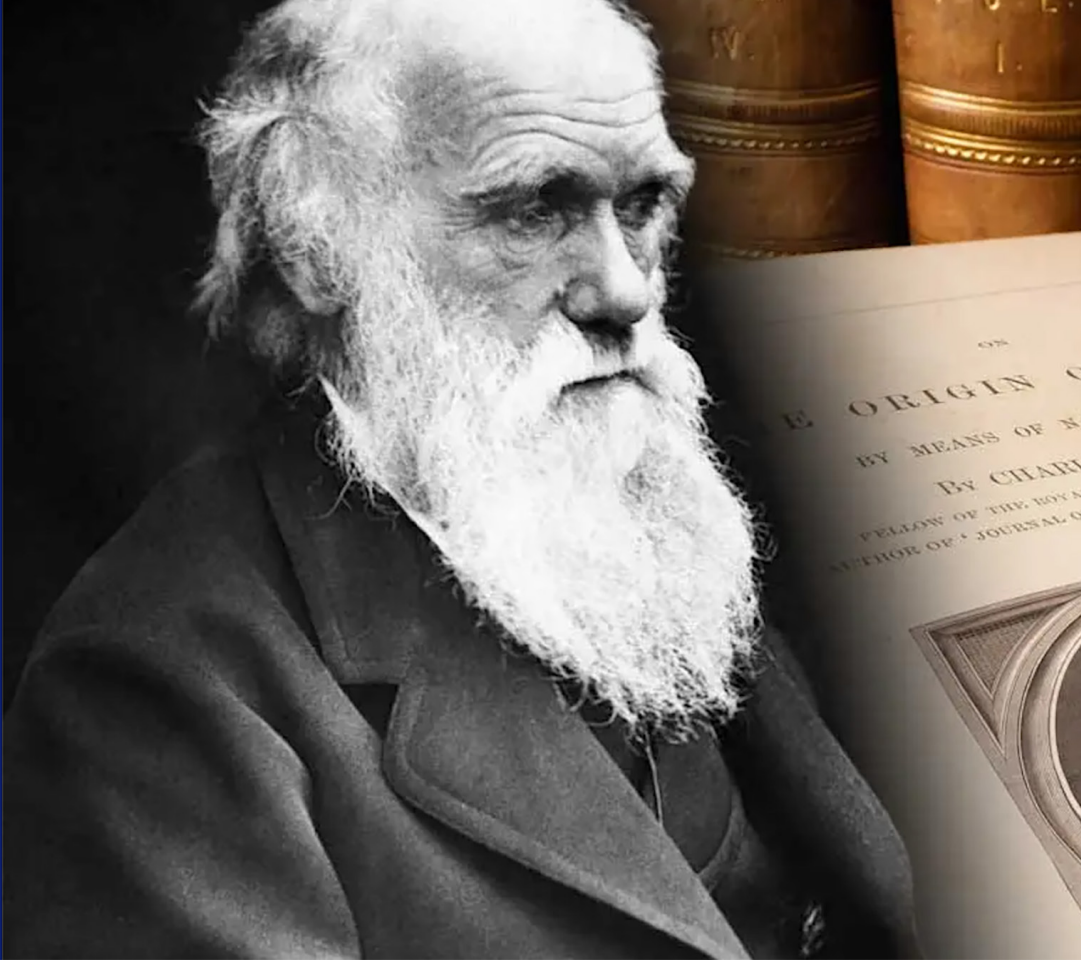
Zeki insan ise umursamaz ama bir daha fırsat vermez.”

Konfüçyüs

Dünya Döndükçe
Sabriye Aşır

Evrım Teorisi 165 yaşında

İngiliz doğa bilimci, jeolog ve biyolog Charles Darwin'in, yaşamın çeşitliliğini anlamamıza ve doğanın işleyişini bilimsel bir çerçevede incelememize olanak tanıyan Evrim Teorisi'ni ortaya koymasının üzerinden 165 yıl geçti.

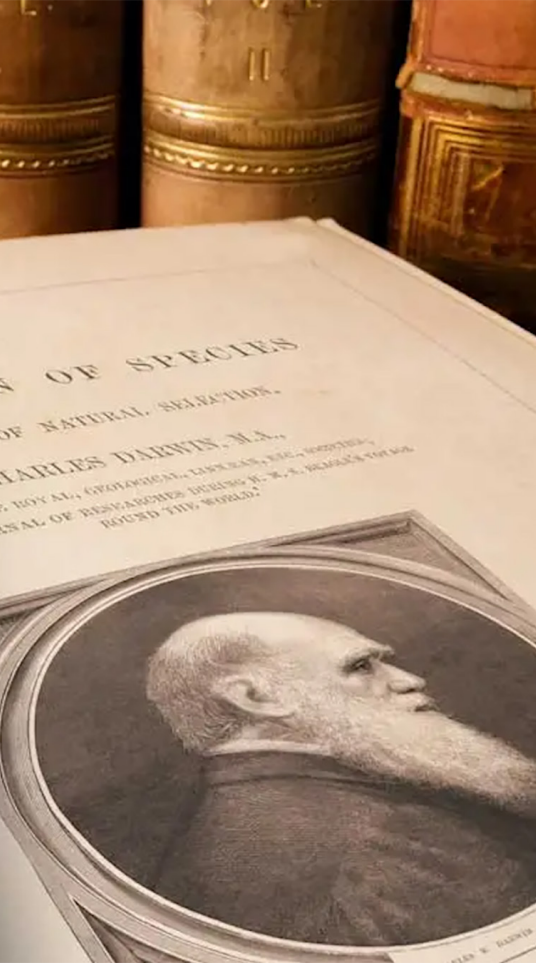
Darwin'in doğal seçim yoluyla evrim fikrini ortaya koyduğu kitabı Türlerin Kökeni (On the Origin of

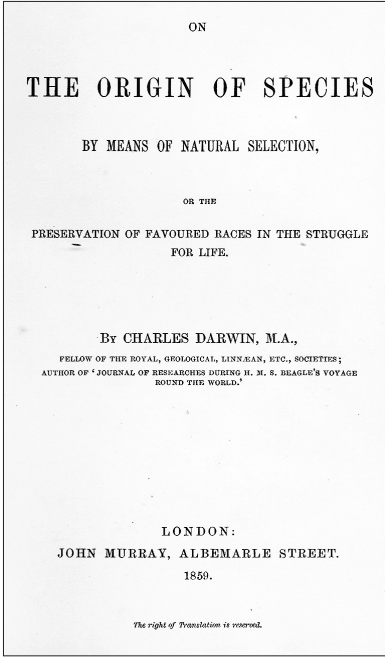

Darwin'in HMS Beagle gemisiyle yaptığı beş yıl süren yolculuk, hem bilimsel kariyerini şekillendiren hem de evrim teorisinin temelini oluşturan gözlemleri yapmasını sağladı.

Species), 24 Kasım 1859'da yayımlanmıştı. Modern biyolojinin temeli niteliğinde kabul edilen teori, bugün halen pek çok alanda temel alınarak uygulamaktadır.

Charles Darwin, 12 Şubat 1809'da İngiltere'nin Shrewsbury kasabasında dünyaya geldi. Ailesi, hem entelektüel hem de maddi açıdan oldukça varlıklıydı. Anne tarafından dedesi Josiah Wedgwood sanayici ve kölelik karşıtıydı. Baba tarafından dedesi Erasmus Darwin ise tanınmış bir doktordu. Aydınlanma Çağı'nın önemli figürlerinden olan bu iki isim de, dönemin İngiltere'sinde kurulan The Lunar Society'nin (Ay Topluluğu) üyesiydiler. Benjamin Franklin'in de üyesi olduğu bu kulüpte bir araya gelen seçkin sanayiciler, doğa bilimciler ve entelektüeller, o dönemdeki çeşitli buluşları ve fikirleri ele alıyor, kendi aralarında tartışıyor. »

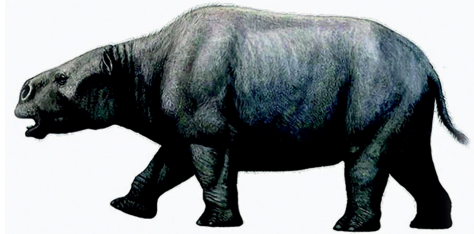
Türlerin Kökeni (*The Origin of Species*) yayımlandıktan sonraki ilk gün bin 250 kopya basıldı ve tamamı tükenerek büyük bir ilgi gördü. Bugün bile kitap, bilimsel literatürün en önemli eserlerinden biri olarak kabul ediliyor.

Charles Darwin'in babası Robert Darwin de tıpkı babası gibi bir doktor ve finansçıydı. Böyle bir ailede yetişmek, Charles Darwin'in küçük yaşlardan itibaren bilime ilgi duymasına

Darwin'in HMS Beagle yolculuğu sırasında keşfettiği fosillerden biri olan *Toxodon*, soyu tükenmiş bir Güney Amerika memelisi. (Üstte) Bir sanatçının (Mauricio Antón) *Toxodon*'un nasıl görünebileceğine dair çizimi. (Altta) Her iki görselin kaynağı: Natural History Museum

katkıda bulundu. Eğitimine Shrewsbury Okulu'nda başlayan Darwin, buradaki eğitim ilgisini çekmeyince, ailesi tarafından Edinburgh Üniversitesi'ne tıp okumak üzere gönderildi. Dönemin İngiltere'sinde Edinburgh Üniversitesi'nin ayrıcalıklı bir yeri de vardı. Oxford ya da Cambridge gibi önde gelen üniversitelerde bile dile getirilmesi güç olan radikal düşünce ve yaklaşımlar, Edinburgh Üniversitesi'nin özgürlükçü ortamında rahatlıkla dile getirilebiliyordu. Örneğin Darwin, transmutasyon kavramını ilk kez burada duymuştu. Fakat Darwin, ameliyatlara ve cerrahiye karşı ilgisizdi. Ayrıca kan görmeye de dayanmıyordu. Bu nedenle eğitimine Cambridge Üniversitesi'nin Christ's Collage'ında teoloji alanında devam etti.

Teoloji eğitimi sırasında doğaya olan ilgisi derinleşti ve özellikle botanik profesörü John Stevens Henslow'un rehberliğiyle bilimsel bir kariyerin temellerini attı. Darwin'in

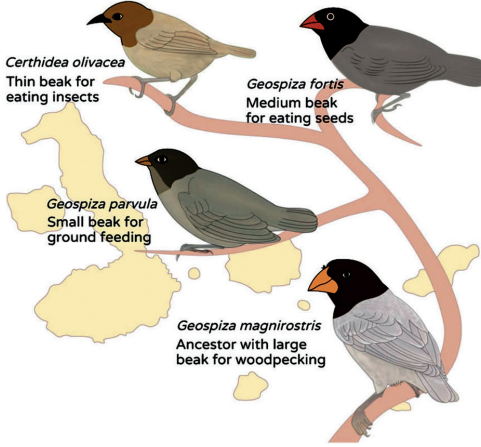

NATURAL SELECTION

© Science.Fish.com

Natural selection is an adaptation strategy in organisms which enables them to adapt and change in response to the environment

Finches from Galapagos Archipelago

Darwin'in Galapagos Adası'nda karşılaştığı ispinoz kuşlarının gaga yapıları yaşadıkları çevreye ve beslenme alışkanlıklarına göre değişiklik gösteriyordu. Bazı türlerin gagaları tohum kırmaya, bazılarının ise böcek yakalamaya daha uygundu. Bu varyasyonlar, Darwin'e doğal seçim fikrini düşündürdü. Türlerin yaşadıkları çevreye uyum sağlamak için değişime uğradığı sonucuna vardı. Benzer bir durum yine Galapagos Adaları'nda yaşayan kaplumbağalarda da gözlemlenebiliyordu.

eğitimi sırasında doğaya duyduğu merak, böcek koleksiyonculuğu, jeolojik çalışmaları ve botanik araştırmaları gibi farklı alanlarda geliştirdi. Prof. Henslow, Darwin'i yalnızca bir öğrenci olarak değil, potansiyeli olan bir doğa bilimci olarak görüyordu. Bu nedenle, Darwin'i HMS Beagle gemisinde doğa bilimci olarak görev alması için önerdi.

HMS Beagle adlı keşif gemisi, Güney Amerika kıyıları ve çevresindeki bölgeleri haritalamak için 5

yıllık bir yolculuğa çıkacaktı. Bu yolculuk için bir doğa bilimciye ihtiyaç duyuluyordu ve Darwin, bu görevi seçildi. Yolculuğun temel amacı, coğrafi haritalama ve denizcilik için önemli olan verilerin toplanmasıydı. Ancak Darwin için bu, aynı zamanda doğanın işleyişini anlama fırsatıydı. HMS Beagle, 27 Aralık 1831'de İngiltere'den ayrıldı ve 2 Ekim 1836'da geri döndü. Beagle, Güney Amerika kıyılarından Galapagos Adaları'na, oradan da Pasifik Okyanusu ve Avustralya'yı kapsayan geniş bir rota izledi. Bu süreçte Darwin, dünya genelinde birçok farklı habitatı gözlemlene ve örnek toplama şansını buldu.

Darwin, yolculuk boyunca binlerce bitki, hayvan ve fosil örneği topladı. Güney Amerika'da buldu-

ğu dev fosiller, o dönemde yaşayan hayvanlar ile geçmişte yaşamış türler arasında bir bağ olduğunu düşündürüyordu. Örneğin, Patagonya'da bulunduğu dev armadilloya benzeyen Glyptodon fosilleri, türlerin zamanla değişime uğramış olabileceğini gösteriyordu. Darwin, iklim ve coğrafyanın, türlerin dağılımı üzerinde büyük etkileri olduğunu gözlemledi. Okyanuslar, dağlar ve adalar arasındaki farklılıkların, türlerin evrimleşmesinde belirleyici rol

oynadığına dair ilk ipuçlarını bu dönemde topladı.

Galapagos Adaları, Darwin'in gözlemleri açısından yolculuğun en kritik noktalarından biriydi. Burada karşılaştığı ispinoz kuşları, onun evrim teorisi üzerinde derin bir etki bıraktı. Adaların her birinde yaşayan ispinoz kuşlarının gagalarının şekli, yaşadıkları çevreye ve beslenme alışkanlıklarına göre değişiklik gösteriyordu. Bazı türlerin gagaları tohum kırmaya, bazılarının ise böcek yakalamaya daha uygundu. Bu varyasyonlar, Darwin'e "doğal seçim" fikrini düşündürdü. Türlerin yaşadıkları çevreye uyum sağlamak için değişime uğradığı sonucuna vardı.

HMS Beagle yolculuğu, Darwin'in bilimsel kariyerinde bir dönüm noktasıydı. Bu yolculuk sırasında topladığı veriler ve yaptığı gözlemler, "Türlerin Kökeni Üzerine" kitabına ve doğal seçim teorisine giden yolu açtı. 1859 yılında yayımlanan "Türlerin Kökeni Üzerine" (On the Origin of Species) kitabı, Charles Darwin'in bilim dünyasına yaptığı en büyük katkıdır. Bu eser, biyolojide devrim yaratarak, yaşamın çeşitliliği ve türlerin nasıl evrimleştiği hakkında yeni bir çerçeve sundu. Kitapta Darwin, yaşamın ortak bir atadan türediğini ve doğal seçim

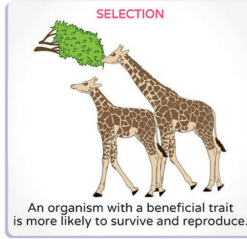
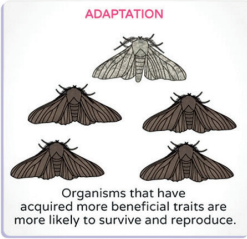
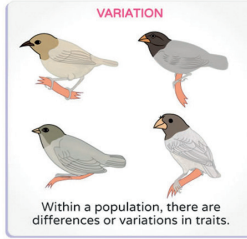
mekanizmasıyla evrildiğini öne sürdü.

Darwin'in doğal seçim teorisi, doğada var olan rekabet ve uyum mekanizmalarını temel alır. Buna göre, türlerin bireyleri arasında genetik ve fiziksel farklılıklar bulunur. Bazı bireyler, çevresel koşullara diğerlerinden daha iyi uyum sağlar. Bu bireyler hayatta kalma ve üreme konusunda avantaj elde eder. Avantajlı özellikler, sonraki nesillere aktarılır ve bu özelliklerin popülasyon içinde yaygınlaşmasına neden olur. Darwin, bu mekanizmanın, türlerin zamanla değişmesine ve yeni türlerin ortaya çıkmasına yol açtığını savundu.

Avantajlı özellikler, sonraki nesillere aktarılır ve bu özelliklerin popülasyon içinde yaygınlaşmasına neden olur. Darwin, bu mekanizmanın, türlerin zamanla değişmesine ve yeni türlerin ortaya çıkmasına yol açtığını savundu.

Charles Darwin, teorisini desteklemek için bazı somut kanıtlar sundu. Bu kanıtlardan biri, eski ve yeni türler arasındaki geçiş formlarına dair fosil kayıtlarıydı. Bir diğeri, coğrafi dağılım özellikleriydi.

PRINCIPLES OF NATURAL SELECTION

Darwin'e göre, doğada bir hayatta kalma savaşı vardı. Bu savaşta en güçlü olan değil, yaşadığı koşullara en iyi uyum sağlayabilen hayatta kalıyordu. Canlılar, hayatta kalabilecek olandan daha fazla yavru üretmeye yatkınlık gösteriyordu. Eğer bir canlının hayatta kalmasını sağlayan bir özelliği varsa çoğalabiliyordu. Fakat çevreye uyum sağlayamayanlar ölüyor ve nesilleri tükeniyordu. Üreyebilen canlılar, özelliklerini sonraki soylara aktarıyor ve bu varyasyonlar yeni türleri oluşturuyordu. Galapagos'un ispinozlarının ve kaplumbağalarının farklı özellikler taşımalarının nedeni de buydu.

Yani Galapagos Adaları'ndaki ispinoz kuşları örneğinde olduğu gibi, benzer türlerin farklı bölgelerde çeşitlenmesiydi. Farklı türlerin embriyo gelişimindeki benzerlikler ve farklı türler arasındaki homolog yapılar yani anatomik benzerlikler de Darwin'in öne sürdüğü kanıtlar arasındaydı.

"Türlerin Kökeni" yayımlandığında, bilim dünyasında ve

toplumda büyük bir tartışma yarattı. Bazı bilim insanları teoriyi desteklerken, kimileri ise karşı çıktı. Kilise, Darwin'in fikirlerini inançlara aykırı buldu. Özellikle türlerin Tanrı tarafından sabit bir şekilde yaratıldığı fikri egemen olduğundan, evrim teorisi yoğun eleştirilere maruz kaldı. Aslında Darwin de teoloji eğitimi almıştı ve bir din adamı olarak mezun olmuştu. Doğal seçim fikri kafasında oluşmaya başladığında, onun Hristiyanlık inancıyla çeliştiği için kendisi de bizzat bir ikilemde kalmıştı. Zaten gelebilecek tepkilerden korktuğu için doğal seçim yoluyla evrim fikrini ortaya koyduğu kitabını yayımlaması 20 yılını aldı. Fakat Darwin'in teorisi, genetik biliminin babası kabul edilen Gre-

gor Mendel'in genetik çalışmaları ve modern biyolojinin gelişimiyle birlikte büyük ölçüde kabul edildi. DNA'nın keşfi de, Darwin'in teorisini genetik düzeyde destekleyen en büyük buluşlardan biri oldu.

Kilise ise, teorisini ortaya koymasından 149 yıl sonra 2008'de Darwin'den özür diledi. Kilise'nin özrü, Nature Dergisi'nin

5 Nisan 2006 tarihli sayısında yayımlanan bir makalede, Tiktaalik Roseae'nin açıklanmasının ardından geldi. 2004 yılında Kanada buzullarında bulunmuş en eski ayaklı balık türü olan Tiktaalik Roseae'nin, 385 milyon yıl önceye tarihlenen Panderichtys adı verilen balık fosiliyle 365 milyon yıl önceye tarihlenen Acanthostega adı verilen ilk dört ayaklı kara canlısı fosili arasındaki geçiş formu olduğu ortaya konulmuş ve dünyada suda başlayan canlılığın karaya çıkışını net bir şekilde gözler önüne sermek açısından bilimsel bir devrim yaratmıştır.

Charles Darwin'in evrim teorisi, bilim dünyasında derin etkiler yarattı ve modern biyolojinin temelini oluşturdu. Onun teorisi, canlıların çeşitliliğini anlamamıza ve doğanın işleyişine dair kapsamlı bir çerçeveye sunmamıza olanak tanıdı. Darwin, Türlerin Kökeni isimli

eserinde, insan evrimini ele almadan, gelecek tepkilerden çekindiği için geri durmuştu. İnsanın evrimi konusundaki fikirlerini de 24 Şubat 1871'de yayımlanan The Descent of Man (İnsanın Türeyişi) kitabında ele aldı. Darwin'in, bilim tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Türlerin Kökeni kitabında ortaya koyduğu Evrim Teorisi, modern biyolojinin temelini oluşturdu ve bize canlıların geçmişi, bugünü ve geleceği hakkında bilimsel bir perspektif kazandırdı. Darwin'in fikirleri, yalnızca biyolojide değil, antropoloji, ekoloji ve hatta sosyoloji gibi farklı alanlarda da derin etkiler yarattı. Charles Darwin'in çalışmaları, yalnızca biyolojide değil, tüm bilim dünyasında kalıcı bir iz bıraktı. Bugün hala onun fikirleri üzerine yeni araştırmalar yapılmakta ve evrim teorisi daha geniş alanlarda uygulanmaktadır. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Kobra İstilasası

Hindistan'ın İngiliz yönetimi altında olduğu dönemde, Delhi'de zehirli kobra popülasyonu endişe verici seviyelere ulaşmıştı.

Yetkililer ölü kobra getirenler için ödül programını devreye soktular. Yoksul insanlar artık yılanları yakalayıp ölü olarak teslim ediyor ve para kazanıyorlardı. Bazı yaratıcı yerliler ise kobra çiftlikleri kurup yılan yetiştirme yolunu seçtiler. Yetiştirilen kobraları öldürerek teslim etmek para kazanmanın yeni bir yolu olmuştu.

Sonunda İngiliz hükümeti, teşviğin ruhuna uygun olmadığı ve mevcut sorunu çözmediği için bu programı sonlandırdı. Kobralar yetiştiriciler için işe yaramaz hale gelmişti. Bu yüzden yılanları serbest bıraktılar ve Delhi'de bir kez daha kobra salgınına neden oldular. Sonraki günlerde durum, öncekinden bile daha kötüydü.

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

*“Sevgi ve şefkat denen
şeyde ne mucizeler var
yarabbi.”*

Reşat Nuri Güntekin

Türk edebiyatının en büyük yazarlarından Reşat Nuri Güntekin, aramızdan 7 Aralık 1956’da ayrıldı. Ölümünün 67’inci yılında kendisini, her zaman olduğu gibi sevgi ve saygıyla anıyorum.

Reşat Nuri ihtiyarlamadan öldü. Eserleri ne kadar canlı ise, kendisi de onun arkasında o kadar gençti.

Kuşaklar boyu zevk ile okunan, iyi edebiyat örneği romanlarının özellikleri nedir, yazarı bu denli büyük yapan ve sevdiren başarısının sırrı nasıl açıklanabilir diye soracak olursanız, yanıtımı bu yazıyla vermeye çalışayım.

Eserleri hayatın içinden, çarpıcı ve sürükleyicidir. Okurken

sayfaların, satırların farkında olmazsınız, bir yaşamın içine girer adeta onu yaşarsınız.

Reşat Nuri insan ruhunun kaşifidir. Onun kadar insan ruhunu iyi tanımış zekâ az bulunur; yazılarında insan ruhunun derinlikleri, incelikleri, kalbin sesi vardır.

Emeğini ve çalışmasını okuyucuya hissettirmez. Onun yazı yazması, bir çeşmenin musluğunu açmak gibidir. Bu güzel eserleri yaratmak için eline kalemi alması kafidir. Okurken sizi hiç yormaz.

Romancı olarak Reşat Nuri bir alemdir: Türlü karakterler, türlü hayat konuları ona bütün sınırlarını açarlar. »

Romanları sadece güzel bir Türkçeyle buluşmak için bile yeterlidir. Dilimizi en iyi kullanan yazarlarımızın başında gelir. Romanları, öyküleri, tiyatro eserleri, bale uygulamaları ve tercümeleri Türk dilinin birer incileri olarak asırlarca yaşayacaktır. Sadelik içinde sanatın zirvesine çıkar.

Bazı roman satırları vecize niteliğindedir: Acımak romanında, mülkiye mezunu, kaymakam ve vali vekilliği gibi yüksek idari işler yapmış bir insanın hayatının sonundaki hazin halini anlatır: “Nasıl bir kuyunun derinliği ona atılan taşların çıkardığı seslerle ölçülebiliyorsa, insan ruhunun da derinliği ancak acı-mak hissi ile ölçülebilir!”

“...Babasınız, çocuklarınız var ve paranız yok! Evlatlarınız ahir ömrünüzde size feci bir yaprak dökümü manzarası seyrettirmekten gayri saadet veremeyeceklerdir...”

Yaprak Dökümü’nde ise “...Babasınız, çocuklarınız var ve paranız yok! Evlatlarınız ahir ömrünüzde size feci bir yaprak dökümü manzarası seyrettirmekten gayri saadet veremeyeceklerdir...” cümleleri ile okuyucuyu sarsar.

Bir Kadın Düşmanı romanından bir sayfayı açın, bakın; kelimeler imgeye dönüşür.

“Tabiatta şu aydede kadar gayretli çalışkan bir temizlik ameleysi yoktur sanırım. Hangi lekeyi, hangi kiri, hangi çirkinliği temizlemeye kadir değildir ki? Işıklarının süpürgesini bataklığa sürüp geçer, barksarı kirli çamurlar gökyüzü gibi temizlenip derinleşir.”

Son Sığınak’ın sayfalarını çevirdiğimizde, kendine has, içten ve yalın üslubu okuyucuyu karşılar:

“... Bu iç sıkıntısından bunalmış memlekette zavallı gençlerin bir açılma çağı var. Kahve köşelerinde hayatın vadettiği müphem ümitlerin görünmesini bekliyorlar. Kızlar, aşk, şiir.

Bunlar, o karanlık bakışlı gençliklerini çok genç yaşta kaybetmiş adamların çocuklarıdır. Zaman gelip yaş hükmünü yapınca, onlar da ibadete kapacaklardır. Hiçbir inkılap, bu durgunluğu yıkamayacaktır...”

Bu inkılap, deniz motorları gibi yahu! Yerden dalgaları havaya kaldırıyor, deniz allak oluyor...

Motor geçtikten sonra her şey sülman...”

Üslubundaki canlılık, bütün ruhumuzu sürükler. Tabiatı, canlıları duymak için gayreti, keskin bir sezisi ve cemiyetten gelen ışıkları top-layan eşsiz bir büyüteci vardır.

Reşat Nuri Güntekin’in bir başka önemli özelliği de, yaşatmak istediği memleket sevgisiydi. Bu sevgi hiçbir zaman yüksek sesle ön

plana çıkarılmamış, açık açık “Şöyle sevin, böyle değerini bilin” biçiminde dile getirilmemişti ancak her yapıtında, satır aralarında, en güzel, en sade biçimde ve sarsılmayacak bir güçte okuyuculara işlenmiş ve hissettirilmiştir.

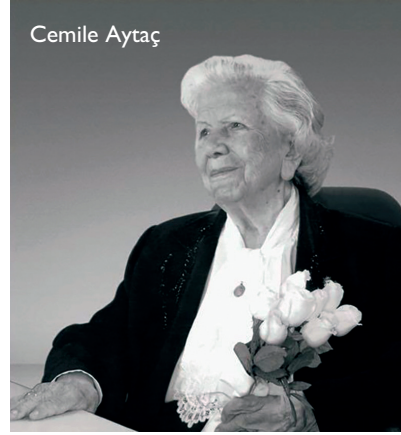
Reşat Nuri aynı zamanda eğitimciydi. Çeşitli illerimizde Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapmış, Milli Eğitim müfettişi olarak çok sık Anadolu’da bulunmuştu.

Lise yıllarımda, Reşat Nuri’nin bütün eserlerini almış ve her birinin ön sayfalarına, aynı zamanda edebiyat öğretmenim olan babaannemden eserle ilgili düşüncelerini, değerlendirmelerini yazmasını rica etmiştim. Bu külliyyatın tamamını kitaplığımın raflarında çok değerli bir hazine olarak, hâlâ titizlikle muhafaza ediyorum.

Acımak romanı için, babaannem şu satırları yazmıştı:

“Demir’ciğim,

Acımak romanının hayatımda çok kıymetli bir anısı var. 1936 yılında İstanbul Kız Lisesi’nde öğretemdim. Reşat Nuri müfettiş olarak bir gün dersime girdi. Ancak, müfettişe hiç benzemiyordu. Yardım için gelen bir dost gibiydi.

Cemile Aytaç

Cemile Aytaç Reşat Nuri Güntekin’in eşi Hadiye Güntekin ile

Kendisini ilk defa görmek beni çok heyecanlandırdı. Bir süre derse başlayamadım. O, kendisini adeta öğrencilerimin arkasına gizlemişti. Ben konuları anlattıkça, fikirlerimi söyledikçe, kendisini ortaya çıkarıyor, gülen gözleri ve eşsiz ifadesiyle memnuniyetini belli ediyor, beni onaylıyordu. Zil çalınca beni tebrik etmiş, “Bir dersinize daha girmek benim için zevk olacak.” demişti.

9-A sınıfına da beraber girdik. Bu sınıfta daha evvel Acımak

romanının tamamını öğrencilerimle birlikte okumuştum. Sınıf defterinde görmüş; ders bitince bu romanı niye seçtiğimi sordu. Tercih nedenlerim onu çok duygulandırdı. Benimle bir sırrını paylaştı: (Bu cümlelerin orijinalinde olmadığını biliyorum, ancak yazının akışı için biraz değiştirmemiz mümkün mü?) ‘Cemile Hanım, bende eserlerim arasında özel bir yeri olan bu roman, uzak bir akrabamın gerçek hayatıdır. İlk defa size söylüyorum...’

Demir’ciğim bu romandan çok etkileneceğini biliyorum. Bütün güzel duyguların ve sanatının, dilinin inceliği ve güzelliği yanında, bu romandan almanı istediğim ders, ‘Peshin hüküm vermemek için, olayları iyi incelemek ve görünüşe aldanmamak’ olmalıdır.” Cemile AYTAÇ

Tanzimat ve Servet-i Fünûn romanlarından sonra, 1922 yılında Çalığışu zirveye oturmuştu. Adeta

Reşat Nuri Çalığışu’nu yazdığında sadece 33 yaşındaydı; roman tefrika edildiği tarihte ülke işgal altındaydı. Romancımız yapıtında işgal altındaki kentlerimizi yalnızca kurtarmakla kalmamış, adeta cumhuriyeti ilan etmiş, Feride’yi Anadolu’ya Türk devrimlerinin bir temsilcisi olarak yollamayı başarmıştı.

yapma çiçeklerden sonra bahçeyi bulan insanlar gibi, toplum Çalığışu’na sahip çıkmıştı. Feride’nin arkasından kentler köyler aşarak onunla acısını yaşamış, onunla ağlamıştı. Yazar Çalığışu’nun benliğini, kendi benliğine doldurmuş ve kendi ruhunu onun ruhunda eritmişti. Bu tür büyük başarılar, ancak büyük ve içten bir samimiyetten doğabilir. Çalığışu’nda bu samimiyet, en içten ve en güzel Türkçe ile anlatılmıştı. Bu nedenle, yapıt bugün bile sadeleştirmeye gerek duymaksızın rahatlıkla okunabiliyor.

Reşat Nuri Çalığışu’nu yazdığında sadece 33 yaşındaydı; roman tefrika edildiği tarihte ülke işgal altındaydı. Romancımız yapıtında işgal altındaki kentlerimizi yalnızca kurtarmakla kalmamış, adeta cumhuriyeti ilan etmiş, Feride’yi Anadolu’ya Türk devrimlerinin bir temsilcisi olarak yollamayı başarmıştı.

Cevat Dursunoğlu anılarında “Cepheye giden her subayın manevra sandığında bir ‘Çalığışu’ vardı,”

derken, yapıtın etkisini en güzel biçimde açıklamaktaydı.

Nurullah Ataç’ın cümleleriyle Feride’nin yolculuğu toplumun bağımsızlık umuduydu: “Feride epeyce dolaşır ülkeyi. Yenilgi günlerinde olduğumuz için, yurt sevgisi bizi kahrediyordu. O günlerde bir İzmir demek çimizde

ne fırtınalar koparıyordu. İşgal bitmişçesine, Feride'nin İzmir'e öğretmen olarak gitmesi rüyaların en güzeliydi."

Ahmet Hamdi Tanpınar içinse Çalığışu romanı, "... Rahat ve güzel bir dildi. Değerler üzerinde tatlı bir anlaşmaydı. Dünyamızı sarsmadan bizi tatmin eden bir sorumluluk fikri idi..."

Prof. Emil Birol'e göre de, Çalığışu tam zamanında bir ihtiyaca cevap veriyordu: "İstanbul'da karşılaştığı her çetin güçlüğü biraz daha vakarlı, haysiyetli, iradeli yenişi sanki Anadolu mücadelesinin yeni bir zaferiydi ve 1922'lerin Türk okuru böyle bir zafere fazlasıyla muhtaçtı."

Romanda, kılık kıyafetten, bürokrasiye, eğitim sistemimizden medeni kanunumuza, soyadı kanuna kadar, Cumhuriyet devrimlerinin ipuçlarını bulmak mümkündür. Mustafa Kemal, Büyük Taarruz öncesi Çalığışu kitabını okumuş ve duygularını şöyle ifade etmişti: "Biliyor musunuz, gece Reşat Nuri Bey'in Çalığışu romanını okumaya başladım. Çok beğendim. İhmal edilmiş Anadolu'yu ve genç bir hanım öğretmenin yaşadığı zorlukları ne güzel anlatmış. Bitirince İsmet'e vereceğim. Sonra da sizler okuyun."

Çalığışu Feride romanda kırıntıydı. Nişanlısı Kamuran'dan yeni ayrılmış, "Ben elimin emeği ile yaşayacağım." diyerek Anadolu yollarına düşmüş, Zeyniler köyüne tayin edilmişti. Okulunu bize şu cümlelerle

anlatıyordu:

"Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perişandı ki, hemen hiçbirinde çorap, potin yoktu. Başları eski püskü bez parçalarıyla sınıksız kundaklanmış, çıplak ayaklarındaki nalınları şakırdata şakırdata dersanenin kapısına kadar geliyorlar, orada nalınlarını çıkartarak yanyana diziliyorlardı..."

Başlangıçta sıraya oturmayı beceremiyorlar, ağaç dalına, yahut asma çardağına oturmuş gibi garip vaziyetler alıyorlardı. Kitaplarını açar açmaz dik bir sesle bağıra bağıra okuyorlardı. Sınıf kalabalıklaştıkça gürültü artmaya, başımı iyiden iyiyeye sersemletmeye başlamıştı. Dayanamadım, Hatice Hanım'a sordum: 'Her zaman böyle bağıra bağıra mı çalışırlar, buna dayanılır mı?' Hatice Hanım hayretle yüzüme baktı: "Elbette kızım, mektep bu. Keser vurmadan ağaç yontulur mu? Ne kadar ses çıkarırlar ise, ders kitabı o kadar zihinlerde yer eder..."

Kitabın bir başka bölümünde ise Feride, okulun arkasındaki Zeyni Baba'nın türbesinde yapayalnız dua ediyordu:

"...Zeyni Babacığım, ben küçük cahil bir Çalığışu'ndan başka bir şey değilim. Sana nasıl yalvarmak lazım geldiğini bilmiyorum. Kusura bakma. Senin hoşuna gidecek dualardan hiçbirini bana öğretmediler. İştittim ki, sen 7 sene güneş görmeden, burada çile doldurmuşsun. Sakın sen de insanların zalimliğinden, vefasızlığından kaçmış olmasın?"

Babacığım, senden büyük bir şey

isteyeceğim. Bu yedi sene içinde elbette güneşlerin, rüzgarların hasretini çektiğin zamanlar olmuştur. Seni o dakikaların acısına katlandıran, o melek sabrından bana da ver. İnlemeden, ağlamadan yıllarımı doldurayım...”

Feride bir yandan da, “Hayatın bir felaketten sonra daima bir saadet verdiğini, o güzel darbimeselin söylediği gibi, ayın 15 günü karanlıksa, 15’i mutlaka aydınlık olmayacağını bilmiyor değilim.” diyerek genç yaşında hayatının ve çevresinin zorluklarına göğüs germekteydi.

Ancak bu zorluklarla dolu hayatına rağmen Kamuran’a olan sevgisi hep ilk günkü gibiydi. Göstermelik olarak Doktor Hayrullah Bey ile evleneceği gece, Feride hatıra defterine şu satırları yazdı: “Ne acı tesadüf! Maceramla beraber hatıra defterimin de sonuna geldim Kamuran. Bu defterin içinde ne söyledim ne yazdıysam hepsi, hepsi senin içindi. Yanlış, çok yanlış hareket ettiğimi artık itiraf edeceğim. Her şeye rağmen seninle mesut olacaktım Kamuran. Seni seviyordum, sevdiğimi de biliyordum. İstedim ki çok seveleyim. Seni sevdiğim kadar seveleyim. Kamuran, ben seni sevmesini senden ayrıldıktan sonra öğrendim. Aşkın hiçbir genç kız ruhunu benim kadar yıpratmadığını zannetmem. Şu anda birbirimizden ayrılıyorz artık. Ve ben dul kalıyorum. Çünkü aramızda geçen her şeye rağmen sen yine bir

parça benim, bense bütün kalbimle senindim.”

Türkan Şoray ve Kartal Tibet Çalıküşu filminde

Çalıküşu romanı ilk kez 1966 yılında, rahmetli Osman Seden tarafından siyah beyaz filme çekildi. İki bölümden oluşan ve o güne kadar ki Türk sinemasının en büyük projesi olan filmde dev bir kadro rol aldı. Türkan Şoray’ın Feride, Kartal Tibet’in Kamuran karakterini canlandırdığı filmde, Munise’nin küçük-lüğünü Parla Şenol, genç kızlığını Zeynep Değirmencioğlu, Doktor Hayrullah’ı Kadir Savun oynamıştı. Diğer rollerde ise yine Türk sinema ve tiyatrosunun kilometre taşları olan isimler, Müzeffer Tema, Nubar Terziyan, Cahide Sonku, Vahi Öz, Neriman Köksal, Kerim Afşar, Mürüvvet Sim, Nedret Güvenç, Yılmaz Köksal, Renan Fosforoğlu, Bedia Muvahhit, Feridun Çölgeçen, Devlet Devrim, Hayri Esen, Cahit İrgat, Ergün

Kökner, Suna Pekyusal, Aliye Rona, Öner Somer, Ömercik vardı. Değerli edebiyatçımız Selim İleri'nin, "Bu kadar dev bir kadroyu nasıl bir araya getirebildiniz?" sorusunu Osman Seden, "Çalığışu adını duyunca herkes rol almak istedi." şeklinde yanıtlamıştı.

Kanımca, ilk Çalığışu siyah beyaz ve günün imkanlarına göre çekilmiş haliyle bile bugüne kadar çekilen Çalığışu film ve dizilerinin en güzeliydi. Romanın önemli noktalarına, vecize niteliğindeki cümlelerinin tamamına, Osman Seden'in yazarın eşi Hadiye Güntekin ile beraber çalıştığı bu ilk yapımda yer verilmişti.

1970'lerin başında Çalığışu'nun ikinci ve renkli çekimi söz konusu olmuş, Feride rolü yine Türkan Hanım'a teklif edilmişti. Türkan Hanım teklifi kabul etmemişti.

Kendisi ile Sümbül Sokak'taki sohbetimizi dün gibi hatırlıyorum:

"Demir Bey, Çalığışu bu topluma öylesine mal olmuş bir eser ki, bu ülkede, herkesin hayalinde, kafasında canlandığı bir Feride var. Biz ilk Çalığışu'nu çekerken ben bunun sıkıntısını çok yaşadım. Eğer, Çalığışu bir daha filme çekilecek olursa, Feride'nin hiç bilinmeyen bir isim, hiç tanınmamış bir yüz tarafından canlandırılmasını çok arzu ederim."

Yıllar Şoray'ı haklı çıkarmıştı; bir sonraki Feride, o güne kadar hiç bilinmeyen Aydan Şener, Kamuran ise Kenan Kalav olmuştu. 1986 yılında televizyon dizisi olarak çekilen

Çalığışu'nun yönetmeni yine Osman Seden'di. Çalığışu 2013 yılında Çağan Irmak ve Doğan Ümit Karaca tarafından bir kez daha çekildi. Bu sefer de başrolleri Fahriye Evcen ve Burak Özçivit paylaştı.

2016 Ağustos ayında Volkswagen Arena'daki, Tedx İstanbul konuşmasında Türkan Şoray, "Yıllar sonra düşünüyorum, mesleğim benim okulum olmuş," dedikten sonra, Çalığışu romanının en güzel cümlesini, "Sevgi ve şefkat denen şeyde ne mucizeler var yarabbi" satırlarını binlerce seyirci ile paylaşmıştı. İlk Feride Türkan Şoray'ın, filminin çekiminden 51 yıl sonra romanın en güzel cümlesini o yılları hiç bilmeyen gençlerle de paylaşması Çalığışu'nun ne denli çok sevildiğinin ve hiç eskimediğinin bir göstergesiydi adeta.

Reşat Nuri Güntekin'i, bize sunmuş olduğu tüm güzellikler adına minnetle anıyorum. •

demiraytac@butundunya.com.tr

Büyüyünce Yazar Olmak!

Âlim unutmuş, kalem unutmamış:
yazı kavramının insan hayatındaki önemini vurgulayan ne değerli bir sözdür.

Günümüzün teknolojik nimetleri bizim çocukluğumuza denk gelmediği için alternatifsizlikten olsa gerek, benim neslim kitap okumayı çok severdi.

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Dönemin tüm çocukları gibi okuma serüvenimiz çizgi romanlarla başladı. Rahmetle andığım canım babamın yıllar sonra farkettiğim ve çok takdir ettiğim bir yöntemi vardı.

Okuma alışkanlığımızı desteklemek için eve her gün üç gazete alırdı. Bu gazetelerde yer alan hatırısayılır sayıdaki yerli, yabancı çizgi romanlar, gazetelerin diğer kısımlarını da okuyabilmemiz için köprü işlevi görüyordu.

kaç kitapçıdan da destek alıyorduk. Yani bir kitap satın alıp, okuduktan sonra küçük bir fark ödeyip başka bir kitapla değiştirebiliyorduk. Okuldan kaydardığımız zamanlarda bile soluğu kütüphanede alıp, raflardaki kitapları keşfe çıkıyorduk.

Kitaba karşı bu yoğun ilgi, lise ikinci sınıftayken babamın rahmetli olması, Eskişehir'den İstanbul'a yapılan zorunlu mekân değişikliği gibi hayatımdaki radikal dönüşümler yüzünden frenlendi. Ve uzunca bir süre de ders kitapları dışındakilerden uzak kaldım. Ama son 30 yılda, tasarımı ve editoryal hizmet verdiğim yayınevine gelen kitapların kontrol ve düzeltmelerini yaparken, her kitabı en az üç sefer okumak durumunda olmak, kitapla ilgili kayıp yılları telafi etmek için yeterli olmuştur düşüncesindeyim. »

Sonra bir gün edebiyat öğretmenlerinin pek tavsiye etmediği Kemalattin Tuğcu'nun romanlarıyla tanıştık. Tamamını okuduğumu, çoğunda ağladığımı hatırlıyorum. Derken sıra dünya klasiklerine geldi. Robinson Crusoe'dan başlayarak; Tom Sawyer, İki Sene Mektep Tatili, Mercan Adası, 80 Günde Devrialem, Pal Sokağının Çocukları vs. büyük bir açlık duygusuyla hatmedildi. Tabi o yıllarda bütçelerimiz sınırlı olduğu için Eskişehir'de kitap kiralayan bir-

Gelelim yazarlık meselesine... Altın kuraldır... Yazar olacak kişinin çok okuması yetmez, çok da yazması gerekiyor. İtiraf ediyorum; benim de sürekli yazmakla geçirdiğim, kızlardan sebep çok yoğun bir dönemim oldu.

Üniversite yıllarımız, ülkemizin içine düşürüldüğü ve sağ sol çatışmalarının yoğun olduğu terör ortamında, günde 20 kişinin öldürüldüğü kötü bir döneme denk geliyor. Ekonomik olarak da çoğunluğumuz zaten limitlerde yaşıyorduk. Bu sebeplerle geceleri pek bir yere çıkamadığımız için, mahalleden öğrenci 6-7 arkadaş, haftanın üç, dört günü farklı evlerde sırayla ağırlanıyorduk. Ailelerimiz ise, göz önünde olduğumuz ve dışarıdaki kör dövüşünden uzak kaldığımız için bu konuda son derece anlayışlıydılar.

bilmiyorduk. Sonunda bir çözüm bulundu. Tıp fakültesinden bir arkadaş, o yılların müzik dergisi "Hey"e ilan vermişti. Tam metni hatırlamıyorum ama "Doktor ve mühendis adayları iki arkadaşız, kız arkadaşlarla tanışmak, yazışmak istiyoruz" mealinde bir şeydi. İlane yaklaşık 70 civarı cevap gelmişti. Tabii hepsiyle yazışmaları mümkün olamayacağı için kendilerine ayırdıklarının dışındakileri, başka arkadaşlarıyla paylaşmışlardı. Bu çözüm çok hoşumuza gitti ve aynı ilanı biz de verdik. Tek problem, ben de dahil, aramızdaki tıp ve mühendislik fakültelerinden olmayanların durumu idare etmeleri gerekiyordu. Sonuçta beklediğimize yakın adette mektup geldi ve paylaşıldı. Yalnız bir gariplik vardı!.. Gelenler arasında, İstanbul'dan hiç mektup yoktu. Esbabı mucibesini ise sonradan anladık. Arkadaşlarımızdan ikisi anlaşmış-

...güzel ülkemizin farklı şehirlerinden 10'a yakın hanım arkadaşla bir yıla yakın mektuplaştım.

lar, mektuplar için adresini kullandığımız arkadaş her öğle tatilinde eve uğrayıp, gelen postalar arasından İstanbul mektuplarını kendilerine ayırıp, işe geri dönüyormuş.

Yalnız bir sıkıntımız vardı. 20'li yaşlardaydık ve hiç birimizin kız arkadaşı yoktu. Sevgililerimiz olsun istiyorduk, ama o günün şartlarında bunu nasıl gerçekleştirebileceğimizi

Kısacası onlar mektup sahipleriyle buluşurlarken, ben güzel ülkemizin farklı şehirlerinden 10'a yakın hanım arkadaşla bir yıla yakın mektuplaştım. Mektup yazmaktan

sıklıma başlayınca da mektupların cevap aralıklarını uzatarak o defteri kapattım. Arkadaşlarımızla bir araya geldiğimizde, hâlâ bize atıkları bu çalımın şamatasını yapıp eğleniyoruz.

Hep denir ya; fırsatlar insanın karşısına her zaman çıkmaz, önemli olan bir fırsat geldiğinde sen hazır olacak mısın? 1997’de bir sektör dergisi için grafik bölümü hazırlamam teklif edildiğinde hazır olduğumu farkettim. Mektup arkadaşlığı yazı konusunda benim için çok iyi bir antrenman olmuştu. Bu bölümü hiç zorlanmadan iki yıl sürdürdüm. O dergi için yaptıklarım daha sonra başka yayınlar için referans oldu. O yayınlarda yer alan konular zaman içinde geliştirildi, zenginleştirildi ve kitaplara dönüştürüldü. Bu birikimlerin sağladığı güvenle de, benim için doğru bir adres olduğuna inandığım “Bütün Dünya”nın kapısını çalma cesaretini gösterebildim.

İki yılı aşkın bir süredir Bütün Dünya’da yazmam bana çok şey kazandırdı. Değerli ustalarla aynı dergide yer almanın ve yazı konusunda bolca antrenman yapmanın ötesinde, her ay araştırdığım bir konudaki yazılmış pek çok belgeyi gözden geçirip, yıl sonunda da farklı 12 konu üzerine konuşabilecek rafine bilgiye sahip olabilmenin paha

biçilmez bir değer olduğu inancındayım.

Hazır yola çıkmışken kağıt ve baskı sektöründe döviz kurunun söz sahibi olduğu, dijital yani fotokopi yayıncılığın matbaaların boğazını sıkıdığı günümüz yazın dünyasında da kısa bir gezinti yapabiliriz.

Bu atölyelerde yazarlar ve editörler, kendi deneyimlerini paylaşarak katılımcılara rehberlik ediyor ve yazı yazmanın temel unsurlarını öğretiyorlar.

Son yıllarda sosyal medyada yer alan yaratıcı yazarlık, yazarlık atölyesi vs. kurs reklamlarına mutlaka denk gelmişsinizdir. Atölyelerin adları farklı olsa da misyonları aynıdır. Bu atölyelerde yazarlar ve editörler, kendi deneyimlerini paylaşarak katılımcılara rehberlik ediyor ve yazı yazmanın temel unsurlarını

öğretiyorlar. Katılımcıların yazmak eylemine başlayabilmek, aklındaki yazıya geçirebilme becerisi kazanmak, yazma yeteneklerini geliştirmek, kısacası yazma sürecini keşfetmelerine olanak tanımak gibi hedefleri vardır. Bu kursları yönetenlerin bazılarını yakından tanıyorum. Bilgi ve birikimlerinden emin olduğum, zaman zaman destek de aldığım çok değerli ustalar bunlar. Ödüllü bir şair / yazar, aynı zamanda edebiyat öğretmeni canım arkadaşım Zeynep Aliye, pek çok dizi ve filmin senaryo yazarı, benim de senaryo öğretmenim, öykü yazarı değerli Gülsüm Öz hocam, 12 ilde 82 ayrı atölyede 1000'in üzerinde ders veren sevgili asker arkadaşım Fahri Tuna ve Kemal Oruç kardeşim.

Hepsi yaptığı işin hakkını veren, alanında uzman değerler. Cehaletin tüm kötülüklerin kaynağı olduğuna inanan biri olarak, onların bilgiye ve kültüre katkı çabalarını çok değerli buluyorum. Ama bu bilgi, birikim ve çabaların ne kadar karşılık bulduğundan da pek emin değilim. Ustalarımız da bunu teyit

ediyor. Her yazarlık atölyesinin kurşiyere bir katkısı olsa da, bu kursları bitirenlerden yazarlık serüvenini sürdürenlerin oranının oldukça düşük olduğunu belirtiyorlar.

Özetlersem; satranç kurallarını biliyor olmanız sizi iyi bir satranç oyuncusu yapmaya yetmiyor. Eğer bu merakınızı geliştirecek ortamlardan yoksunsanız, öğrendiklerinizi uygulayacak hevesiniz yeterli değilse, kısacası dört elle sarılmadığınız, yaşam biçimi haline getirmedığınız o satranç takımıyla sadece dama oynarsınız ki bu bile iyi bir şeydir. Yazı yazmanın kurallarını öğrenmek ve doğru uygulamak belki sizi yazar yapmaz ama eğitimde ödevlerinizi yaparken,

Yazarlığa niyetlenen herkesin “Okuyucu benim kitabımı neden alsın?” sorusunun cevabıyla başlaması gerekiyor.

raporlama ve yazışma ortamlarında cümlelerinizi doğru kurar, kendinizi iyi ifade ederseniz, edineceğiniz olumlu algı yaptığınız işte size saygınlık ve başarı getirir.

Yazarlığa niyetlenen herkesin “Okuyucu benim kitabımı neden alsın?” sorusunun cevabıyla başlaması gerekiyor. Hele hele hedef kitle, çevresi, çabası olmayan biri yazarlığa soyunsa da, keşfedilebilmesi için

mucizeler gerekir. Diyelim ki çok heveslisiniz ve yeteneklisiniz, yazı atölyesindeki zamanınızı da çok iyi kullandınız ve hocalarınızın da desteğini alarak bir kitap yazdınız. İşte sizin yazarlık ‘survivor’ınız bundan

sonra başlıyor. Çünkü pek çok meslekte olduğu gibi yazın dünyamızda biraz ahbap çavuşların birbirini ağırladığı görkemli bir malikane gibi maalesef. Geri kalanlar, uzun parmaklıkların arasından bir gün kendilerinin de katılmayı hayal ettikleri partileri izliyorlar. Sorun şu ki, bu partilere erişim çok sınırlı ve katılanları bir şekilde tanımazsanız içeri giremiyorsunuz.

Yayınevleri ise bilinmedik birine yatırım yapmayı pek göze alamadıkları için, kendi yazar havuzlarından beslenerek daha garantici bir tavır sergiliyorlar. İsrarcı

olursanız da kitabın basım masraflarını üstlenmeniz teklif ediliyor.

Son 30 yıldır bir yayınevinin hasbelkader editörlüğünü yapan biri olarak, yayına alınacak kitaplar onayından geçiyor. Gelen yazarlardan mütevazı davrananı daha görmedim. Son derece iddialı, çevresinin çok geniş olduğunu, kitabının kısa zamanda ikinci, üçüncü baskısı olacağını iddia edenlerin imza gününde,

çoğu yakın akraba 20-30 kişiyi ancak toplayabilmesi her iki taraf için de büyük bir hayal kırıklığıydı.

Alternatif olarak da kitabın dijital yani fotokopiyle üretilmesi gibi bir çözüm mevcut. Sosyal medyada fark et-

mişsinizdir, “kitabınızı ücretsiz basalım” gibi çok sayıda tanıtımla karşılaşılıyor.

Peki, bunu söyleyen yayınevleri bir hayır kurumu mu? Nasıl oluyor da yazardan tek kuruş almadan, büyük bir ihtimalle hiç satmayacak kitaplara talip olabiliyorlar?

Sistem şöyle çalışıyor: Yayınevleri yazarla, öncelikle kitabın baskı sayısını belirleyecekleri bir sözleşme yapıyor. Bu sayı ise, yeni yazarların kitapları için çoğunlukla 500 adettir. Bunun karşılığında yazardan, basılan kitabın belli bir

Yayınevleri, nasıl oluyor da yazardan tek kuruş almadan, büyük bir ihtimalle hiç satmayacak kitaplara talip olabiliyorlar?

kısınınun satışını garanti etmesi isteniyor.

Yani yazar yayınevine gelip, “*Benim çevrem geniş, kitabım en az şu kadar satılır:*” dediğinde bu ifadenin altına imza atması gerekiyor. Eğer belirlenen sayıda kitap satılamazsa, yazar bu kitapları yayınevinden satın almakla yükümlü oluyor. Bu süreç, sözleşmeden önce yazara açıkça anlatılıyor. Bu yüzden yukarıda da belirttiğim gibi, “*İnsanlar benim kitabımı neden alsın?*” sorusunun yanıtı çok iyi düşünülmelidir.

Okunması, satılması, geniş kitlelere yayılması istenen bir kitabın, öncelikle yazım aşaması çok iyi düşünülmeli, ince eleyip sık dokunmalı, mümkünse yardım alınmalı ve sabırlı olunmalıdır. Bugün çok okunan pek çok yazar, sadece 10 kişinin katıldığı imza etkinliklerinden sonra yazmaktan vazgeçmeyenlerdir. Tabii bu sistemle çalışan yayınevleri konusunda da seçici olmak lazım. Çoğu tasarımcı yerine operatörle çalıştıkları için, kitabınızın vitrini olan kapak çok kötü tasarlanabilir. Ya da kapak konusunda bir profesyonelden destek alınması en akıllıca çözüm olacaktır.

Kitabın satılmasından çok içini dökmek, kendi dünyasında takdir görmek, başardığını kanıtlamak veya bir eser üretebilmenin mutluluğunu yaşamak isteyenler için de sorun yok. İsteklerine ulaşıyorlar. Yayınevleri de memnun, maliyeti düşürmek için kitapları bin, iki bin adet basmak zorunda değiller çünkü artık dijital baskı var.

Ayrıca onlarca internet satış

platformu var. Her birine beşer kitap gönderecek kadar baskı yapıp, kalanı sipariş aldıkça basabiliyorlar. Bu sayede minimum stokla çalışıyorlar ve yeterli sipariş miktarına erişmeden yeni baskı yapmıyorlar. Uzun lafın kısısı, yayınevleri bu sistemle çok daha esnek çalışabiliyorlar. Teknolojinin gelişmesi herkese kendince nimetler sunuyor. Dolayısıyla herkes yemekten memnun ayrılıyor.

Sefin kaymaklı kadayıf tarifi: Şansı ve şartları denk düşenleri mutlu edecek bu çözümden yararlanmak isteyenler olabilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, genç edebiyatçıların teşvik edilmesi amacıyla yazarların ilk eserlerine destek sağlıyor. Bu desteğin yüzde 35’i de yazarına telif olarak ödeniyor. Tabii bu desteği alabilmeniz için önce bir yayıncıyla anlaşmanız gerekiyor.

Başvurular her yıl şubat ve ağustos aylarında eserin baskıya hazır bir maketi ile yapılıyor. Yayımcılar başvuru yapılacak dönem için de en fazla üç eserle müracaat edebileceği için, bu bilgiyi paylaşabileceği yazarlar konusunda seçici davranabiliyor. Onay alındıktan sonra 2 ay içinde, en az bin adet basılması ve yayımlanmış eserin bandrollü 150 nüshasının Bakanlığa teslim edilmesi gerekiyor. •

alitekincam@butundunya.com.tr

“Yazacak hiçbir şey yoktur. Sadece bir daktilonun başına oturur ve kanarsın.”

-Ernest Hemingway

Söz Dokuma Atölyesi

Ody Yılmaz Güller

ÇİÇEKLERİN KOYNUNDA ÇOCUKLAR

Efendimmm gözümüze bayram coşkusu yaşatan, düştüğü yerde bitiveren, güneşe sevdasından boy yarışına giren, rengin binbir tonunu yolunuza seren ve henüz sırrına mazhar olamadığım bu güzelliklerin adı “kirli hanım çiçekleri”dir. Lakin ismiyle tezat bu caanın çiçekler tam tersine insanoğlunun kirlettiği dünyayı temizlemeye namzet dimdik dururlar ayakta. Her biri rüzgarda fısıldaşıp tatlı tatlı salınırken, öyle bir uzayalım ki insanoğlu görünmesin dercesine alır başını gider göğe, renklerini sereserpe... Size de karşısına geçip bir ressamın paletine bakar gibi keyifle izlemek kalır bu renk cümbüşünü. Bu çiçek hemen düştüğü her yeri vatani beller. Yer yurt seçmeyişi “uzayda yetişen ilk çiçek” ünvanını almasından belli. Bir diğer adı da zinya çiçeğidir lakin nedendir bilinmez kirli hanım olarak kalmış dillerde.

Bu çiçeğe isim verene eseflerimi

bildiriyorum. Şu andan itibaren cinsiyetçilikten uzak görüntüsünün hakkını veren bir ad da ben koyuyorum “Gökkuşağı çiçeği”

Rivayete göre gökkuşağının altından geçersen dileğin gerçek olurmuş. Ben de sizi her görüşümde büyülenerek yanınızdan geçiyorum.

Dileğim, bu dünya ruhu kara insanlardan arınsın yerini nahif yüreklere bıraksın ve dokunduğu yere iyilik bulaştıran o ellerde nice çiçekler yetişsin.

Çocuklar gökkuşağı çiçeklerinin koinunda kuşların kanatları altında korkusuzca uyusun.

Zira,

Bir çocuk yatağa aç giriyorsa,
Tokluğun şükürü olmaz.

Bomba sesleriyle uyanıyorsa,
Kuş sesleri yerine,

Bahar kış olur barış düş olur.

Şayet kuşlar ve düşler ölürse,

Geleceğin külleri kalır elimizde...

odyayilmaz@butundunya.com.tr

Gezdike
Gördükçe
Özlen Şen Toker

Garda Gölü'nün
Limon Bahçesi:

Limone

Bir efsaneye göre, tanrı Benaco ve su perisi Fillide'nin aŐkı çok sevdikleri ikizleri, Grineo ve Limone'yi doęurmuŐ. Babaları birincisinin kendini balıkçılığa, ikincisinin de tarıma adamasını istemiŐ. Ancak ikisi de, ergenliklerinden itibaren Baldo Dağı'nın eteklerinde avlanmayı tercih etmiş...

Bir gün Limone avlanırken bir yaban domuzunun saldırısına uğrayıp ölmüŐ. Fillide, oğlunu hayata döndürmesi için kocasına yalvarmıŐ ve Limone gizemli çiçeklerle hazırlanmıŐ bir infüzyon sayesinde canlanmış. Yeniden hayata dönünce babasının dileğine uyarak, Baldo

Dağı'nın önünde, rüzgârlardan korunan yumuşak iklimli bir koya yerleşerek adını alan limonları yetiştirmiş. İtalya'da Garda Gölü'nün kıyısındaki Limone sul Garda kasabası günümüzde de bu efsaneye uygun olarak limon kasabası olarak tanınıyor.

İlk limon ağaçları, 13. yüzyılda Gargnano'daki San Francesco manastırının rahipleri tarafından Ceneviz Rivierası'ndan Garda Gölü'ne getirilmiş.

Limon bahçeleri

15. yüzyıldan itibaren çok sayıda gezgin yazılarında bu ağaçlardan bahsetmiş. Limone'de bitkileri kış soğğundan korumak için, 17. yüzyıldan itibaren, Kasım'dan Mart'a kadar tahtaların ve camların sabitlendiği duvarlar, sütunlar, merdivenler ve kirişlerle desteklenen

korunaklı limonluklar inşa edilmiş. 18. yüzyılın ilk yarısında, özellikle Bettoni ailesinin yaptığı yatırımlar sayesinde kasabada önemli çalışmalar yapılmış. Limone, limon kasabası olarak ünlenmiş, körfezin tamamı, yazarlar ve şairlerin övdüğü heybetli yeni yapılarla dolmuş. Limon bahçeleri çoğunlukla Riva kasabasına doğru sahil boyunca oluşturulmuş. Bitkileri dikmeden önce, seraların tabanı, su kaybını önlemek için büyük bir kireç tabakası ile yalıtılarak sulama için kanal sistemi yapılmış. Böylece bir zamanlar zeytincilik ile balıkçılık

yapılan küçük bir köy olan ve neredeyse 46° kuzey enleminde bulunan Limone, 18. yüzyılda dünyanın en kuzeydeki ticari narenciye üretim alanına dönüşmüş.

Limonlar Almanya, Polonya ve Rusya gibi ülkelere ihraç edilerek önemli kazançlar sağlanmış. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında, bitkileri etkileyen sakız hastalığı, daha sonra Güney İtalya'daki limon reketi, ulaşımın gelişmesi ve son olarak sentetik sitrik asidin keşfi gibi faktörler limon yetiştiriciliğinin karlılığını azaltmış. 1. Dünya Savaşı ve 1928-29 kışının olağanüstü soğuğu

da son darbeyi vurmuş. Birçok kasaba sakini göç ederken, diğerleri balıkçılığa ve zeytin yetiştiriciliğine geri dönmüş. 1931’de Limone’yi Riva ve Gargnano’ya bağlayan Gardesana Occidentale yolu inşa edilince, İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra Almanya ve Avusturya’dan gelen ilk turistlerin akını sayesinde yerel ekonomi iyileşmeye başlamış. Turistlerin hala devam eden ilgisi Limone’yi zamanla Garda Gölü’nün en önemli turizm merkezlerinden birine dönüştürmüştü.

Ben de kalabalığın arasına karışıp kasabanın tarihi merkezini dolaşıyor, pitoresk sokaklarında yürüyorum. Palmiye ağaçları ve çiçeklerle dolu, göl kıyısındaki Gezinti Yolu’nda dinleniyorum. Limone her yıl 15 milyondan fazla ziyaretçisine pek çok aktivite seçeneği sunuyor. Göl kenarında lezzetli yemekler yenilip, zeytinlikler arasında çeşitli yürüyüşler, dağ yürüyüşleri, tırmanışları, yelken, rüzgar sörfü ve uçurtma sörfü gibi su sporları yapılıyor. Kasabada güneşli günlerde gölün serin sularına dalabileceğiniz çok sayıda plaj var. Adları limonlarla süslenmiş seramiklere yazılmış sokaklar, beni değişik manzaralarla buluşturuyor. Merkezdeki sokaklara yerleştirilmiş seramik karolar, sizi Limonaia del Castèl’e getiriyor.

1.633 metrekare yüzölçümü ile kasabadaki en büyük limonluk olan bahçe, Mughèra’nın kayalarına yaslanıyor; güneşe bakan beyaz

sütunları ve duvarları göl kıyısı boyunca uzanıyor. Yapımı 18. yüzyılın başlarına uzanan bu limon evi, 1995 yılında Belediye İdaresi'nce satın alınarak restore edilip yeniden kullanıma ve ziyaret açılmış. 2004 yılında açılışı yapılan Limonaia'da limon, tatlı ve acı portakal, greyfurt, mandalina gibi turuncuğiller yetiştiriliyor. Bitkilerin güneşe maruz kalmasına izin vermek için üç taraftan kapalı olan bahçe, kış aylarında üzeri kapatılınca gerçek bir seraya dönüşüyor. Birkaç terasa yayılan bu tarihi limonluğu ziyaret ederek mevcut narenciye türleri, eski yetiştirme yöntemleri ve Limone'nin tarihi ile ilgili bilgiler ediniyorsunuz. Villa Boghi'deki Balıkçı Müzesi'nde tipik bir tekne, kullanılan aletler, gölde yaşayan balıklarla ilgili bilgiler, yerel balık yemekleri tarifleri ve dönem fotoğrafları sergileniyor. Turizm Müzesi ise küçük bir balıkçı köyünün Garda Gölü'nün en popüler turistik beldelerinden biri haline

dönüşme öyküsünü anlatıyor. Antik Yağ Değirmeni'nde eskisi kadar olmasa da zeytincilik geleneği sürdürülüyor ve zeytin kooperatifi, buradaki taş değirmen taşları ile soğuk preslenmiş kaliteli sızma zeytinyağı üretmeye devam ediyor. 2018 yılında açılan, muhteşem bir bisiklet ve yaya yolu olan Ciclopedona-

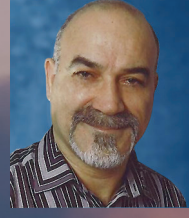
le kasabanın merkezinden Trentino sınırına kadar üç kilometre boyunca göl kıyısında uzanıyor. Yaratıcılığın ve modern tasarımın bir sentezi olan bu yol, eşsiz göl ve dağ manzaraları eşliğinde sizi Capro Reamol'a kadar götürüyor. Limone'de tekne kiralayarak kasabayı, limon bahçelerini ve dağları gölden de görebiliyorsunuz.

Bu keyifli tekne gezisindeyken ben de sanki J. W. Goethe'nin 13 Eylül 1786'da Torbole'den Malcesine'ye tekneyle seyahat ederken Limone ile ilgili yazdığı şu satırlardaki anı yaşıyorum: "Sabah muhteşemdi, biraz bulutluydu ama güneş doğarken sakindi. Limonlar dikilmiş teraslı bahçeleri ile zengin ve güzel bir görünümüne sahip olan Limone'yi geçtik. Bahçe, birbirinden belirli bir mesafede olan ve basamaklar halinde dağa doğru yükselen sıra sıra beyaz kare sütunlardan oluşuyor." •

izlensentoker@butundunya.com.tr

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

BOLU DAĞLARI'NDA YILBAŞI GECESİ

Gençlik yıllarında yaşanan güzel anılar kolay kolay unutulmaz, belleğimizde özel bir yer işgal ettikleri için aradan uzun zaman geçse de tatlı tatlı anımsanırlar.

Bu konuda şanslıyım sanırım. Ömrümün sonbaharına girdiğim şu günlerde geçmişe dönüp baktığımda o hareketli ve coşkulu günler gözümün önünden film şeridi gibi geçiyor. Kısa bir süre sonra yeni bir yıla gireceğiz. 2025 yılının insanlığa huzur getirmesi dileğiyle sizlere gençlik yıllarımda Bolu Dağları'nda

yaşadığım güzel bir yılbaşı gecesi anımı anlatmak istiyorum:

Yetmişli yıllardı. İstanbul'da her yılbaşı gecesi kar yağsın umuduyla beklediğimiz halde bir türlü yağmadığı için sürekli düş kırıklığına uğruyorduk. Oysa bizler hiç durmadan lapa lapa karın yağdığı bir yılbaşı gecesi yaşamak istiyorduk. »

Sonunda birkaç arkadaş oturup bir karar aldık: Kar bizim kentimize uğramıyorsa ne yapıp edip, kar yağışının garanti olduğu bir yerde yılbaşının gecesi geçirecektik. Ülkemizde bu beklentimize uygun birkaç yer vardı: Erzurum, Kars, Bolu ve Sivas. Sonunda İstanbul'a yakın oluşu ve güzel doğası nedeniyle yılbaşının gecesi Bolu Dağları'nda bir köy evinde geçirme kararı aldık. Yılın son gecesine fazla bir zaman kalmadığı için hemen araştırmaya başladık.

O sıralar Bolu Dağları'nda şimdiki konaklama tesislerinin hiçbiri yoktu. Zaten fazla bir şey beklemiyorduk. Sağlam bir çatı, soğuğu içeri almayacak dört duvar, ısınmak için büyükçe bir köy ocağı ve bolca yakacak.

Bir süre araştırdıktan sonra okuduğu fakültede Bolulu bir öğrenciyle görüşen bir arkadaşımız bize ilginç bir fikirle geldi: Söz konusu öğrencinin ailesinin Bolu Dağı'nda bir yayla evi varmış. Büyükçe bir oda ve bir tuvaletten oluşan bu ev tam da istediğimiz özelliklere sahipmiş. İçinde kocaman bir köy ocağı, beş kişinin rahatça yatabileceği ahşap ranzalar, bir masa, bir sedir ve birkaç iskemlenin olduğu bu evde yılbaşının gecesi geçirebilirmişiz.

Bizimle yaşıt olan öğrencinin tek şartı vardı: O da bizimle gelmek istiyordu. Canımıza minnetti, hemen kabul ettik. Aylardır boş olan evi yılbaşının gecesine hazırlamak için bir gün önceden gitmemiz gerekiyordu. İlk iş olarak yanındaki odunluktan sağlayacağımız odunlarla ocağı yakıp ortamın bir an önce ısınmasını sağlamalıydık. Aksi takdirde çok uzun bir zamandır ısıtılmamış evde hastalanıp yeni yıla öksürerek girmek işten değildi.

Düşündüğümüz gibi yaptık. Beş genç, 30 Aralık sabahı bir arkadaşımızın babasına ait eski model sekiz silindirli otomobile yola çıktık.

Düşündüğümüz gibi yaptık. Beş genç, 30 Aralık sabahı bir arkadaşımızın babasına ait eski model sekiz silindirli otomobile yola çıktık. Arabanın bagajını yiyecek, içecek, meyve ve çerezle doldurmuştuk. Evin sahibi olan arkadaşımızın ailesinin düze dönerken bir gelenek olarak

aħşap bir dolapta bir miktar kuru-
tulmuş meyve, birkaç kavanoz re-
çel ve bal bıraktığını ve bunları da
dilediğimiz gibi yiyebileceğimizi
söylediğinde kendimizi gerçek bir
maceraya hazır hissettik. Kullana-
cağımız suyu dağa çıkmadan önceki
bir köyde henüz buz tutmamış olan
çeşmelerden temin etmemiz gere-
kiyordu. Hepimiz yanımıza sağlam
kazaklar, içlikler ve yün çoraplar
almıştık. En önemli görevimiz, ay-
lardır ısıtılmamış yayla evinin bir
an önce içinde oturulacak hale ge-
lebilmesi için ocağı yaktıktan son-
ra yirmi dört saat hiç söndürmeden
sürekli yanar halde tutmaktı. Bu ko-
nuda deneyim sahibi olan arkadaşı-
mız, o şartlarda bile evin şu an buz
gibi olan iç duvarlarının on iki sa-
atten önce ısınmayacağını söylü-
yordu. Bu süre zarfında üşütmemek

Kar yağışı tipiye dönmüş olsa
da hava kararmadan olabildiği
kadar çok odun toplamalıydık.

için çevrede kar altında kalmış olan
kuru dalları ve çıra parçalarını top-
layıp yedek yakacak oluşturmamız
gerekiyordu.

Ne olur ne olmaz diye düşünë-
rek yola sabah erken çıkmıştık.
Motoru gürül gürül seslerle çalışan
arabamız Bolu'ya yaklaştığında bi-
zi sevince boğan bir gelişme yaşan-
dı ve kar serpiştirmeye başladı. Ana
yoldan ayrılıp dağa çıkan yola sap-
tıktan sonra kar yağışı iyice çoğal-
dı ve tipiye dönüştü. Sevincimizin
bir kâbusa dönmemesi için uygun
bir yerde mola verip tekerleklere
zincir taktık. Uzunca bir tırmanış-
tan sonra yayla evine vardığımızda
karşımızda beklediğimizden daha
iyi durumda şirin bir orman kulübe-
si bulduk. Tamamen ağaç kütükle-
riyle yapılmış evin ocağı neredeyse
bir duvarı boydan boya kaplayacak
kadar büyüktü. Hemen odunluktaki
çam kütükleriyle ocağı yaktık. Ar-
dından ertesi gün için hazırlıklara

giriştik. Kar
yağışı tipi-
ye dönmüş
olsa da hava
kararmadan
olabildiği
kadar çok
odun top-
lamalıydık.
Neyse ki
evin civa-
rı zamanın-
da yıkılıp
kurumaya
yüz tutmuş

ağaçlarla doluydu. Var gücümüzle çalışarak baltalarla parçalayabileceğimiz kadarını ayırıp yedek olarak odunluğa koyduk. Hava karmaya başladığında hızını hiç kesmeden yağmakta olan kar her yeri örtmüştü. Hemen bir çay demleyip gürül gürül yanmakta olan ocağımızın karşısında oturduk ve yanımızda getirdiğimiz yiyeceklerle kendimize nefis bir ziyafet çektik. Evde pilli bir radyo dışında hiçbir elektronik cihaz olmadığı için uykumuz gelece kadar sohbet ettik. Evin dışında olan tuvalete her gidişimizde kar yağışının hiç durmadan sürdüğünü ve çevredeki tüm ayrıntıları yok edecek şekilde her yeri kapladığını görüyorduk.

bir uyku uyuduk. Geç saatte kalktıktan sonra kahvaltıya kadar bembeyaz bir örtüye bürünmüş olan çevrede bir gezinti yaptık. Kar yağışı biraz yavaşlamakla birlikte devam ediyordu. Böyle giderse yıllardır düşlediğimiz bol kar yağışlı yılbaşı gecesi hayalimiz sonunda gerçekleşecekti. Nitekim öyle oldu. İkinciye doğru kar yağışı yine şiddetlendi. Hiç söndürmeden yaktığımız ocak sayesinde evin içi iyice ısındığı için cam kenarındaki sedirde oturup keyifli bir sohbete daldık. Gaz lambasını söndürdüğümüz için dışarıda adeta tozularak yağın manzarasına doyum olmuyordu. Saat 20.00 sularında soframızı hazırlamaya başladık. Giderek şiddeti artan

Gece yün yorganlar ve hiç söndürmediğimiz ocakta yanan kocaman çam kütükleri sayesinde rahat bir uyku uyuduk.

Gece yün yorganlar ve hiç söndürmediğimiz ocakta yanan kocaman çam kütükleri sayesinde rahat

rüzgâr camlarda ve çatıda kurtulmasına benzer sesler çıkartıyordu. Bizimse keyfimiz yerindeydi. Kırmızı renkli mumlarımızın ışığında donattığımız yılbaşı soframız bir tablo gibi görünüyordu. Sonunda düşlerimiz gerçekleş-

mişti. Büyük bir köy ocağının gürül gürül yandığı yayla evinde eski yılbaşı kartpostallarındaki görüntüleri benzer bir gece yaşadık ve o gece aradan bunca yıl geçtiği halde unutamadığım güzel anılar rafında yerini aldı. •

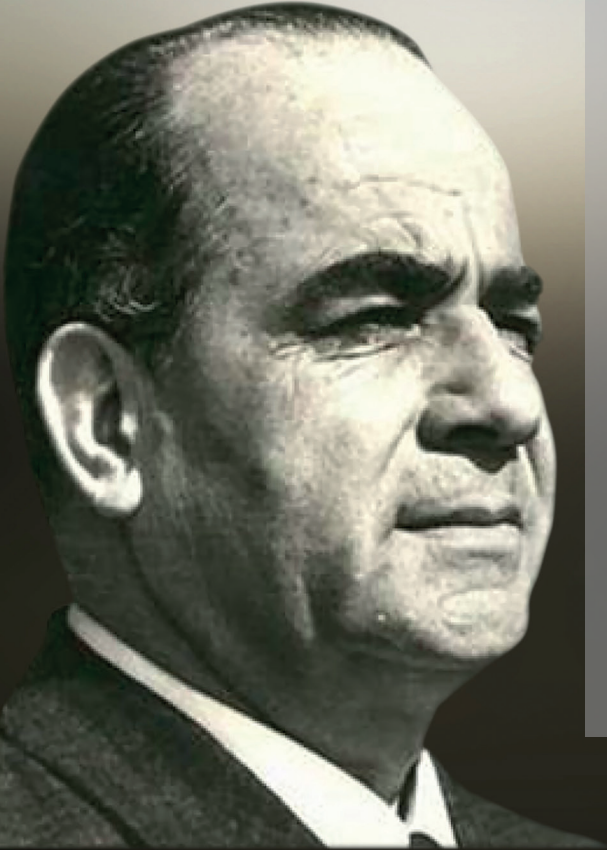
mehmetunver@butundunya.com.tr

Şiirin DORUKLARINDA

Behçet Kemal Çağlar

Yazan: SABRİ KEMAL

Şiir, şiir bir başka coşkuyla kutlanırdı 19 Mayıslar o şiirli geçmiş yıllarda. Faruk Nafiz Çamlıbel ile birlikte Onuncu Yıl Marşı'nın sözlerini yazan, vatan sevgisi ve Atatürk devrimleri hayranlığıyla o yıllarda hayatta olan Behçet Kemal Çağlar da şiirleri ile coşkumuza coşku katarı. 1908 yılında Erzincan'ın Tepecik köyünde doğmuş Cumhuriyet döneminin ünlü şairlerinden Behçet Kemal Çağlar. İlk, orta ve lise tahsilini Kayseri'de yapmış; Faruk Nafiz Çamlıbel, Eflatun Cem Güneytir'in öğrencisi olmuş. 1929 yılında da Zonguldak Maden Mühendis Mektebi'den yüksek maden mühendisi olarak birincilikle mezun olup Ankara'da göreve başlamış. "Edebiyata ağlayarak değil, haykırarak; şüphelenerek değil, inanarak başladım," diyen Behçet Kemal Çağlar'ın ilk şiiri arkadaşlarıyla çıkardıkları

Hep Gençlik dergisinde, daha sonra yazdığı şiirler Türk Yurdu ve Hayat (1927) dergilerinde ve Ulus' gazetesinde yayımlanmış. Kimi şiirlerinde "Ankaralı Aşık Ömer" adını kullanmış.

1932 yılında Halkevlerinin açılışında yazdığı ve rol aldığı Çoban ve Er-genekon adlı oyunlarda Atatürk'ün dikkatini çekmiş. 1935 yılında Halkevleri müfettişi olarak görevlendirilmiş. Halkevleri müfettişi olarak yurdun her tarafını dolaşmış; halk şiirleri ve halk sanatı ile yakından ilgilenmek fırsatını bulmuş.

TBMM'de VII ve VIII. Dönem Erzincan milletvekili olarak görev almış; 1949 yılında Atatürk devrimlerinden ödün verildiği gerekçesiyle partisinden de milletvekilliğinden de istifa etmiş. Aynı yıl haftalık sanat ve edebiyat dergisi Şadırvan'ı çıkarmış. Erciyesten Kopan Çığ İle Burada Bir Kalp Çarpıyor adlı şiir kitapları 1933, bütün şiirlerinin yer aldığı Benden İçeri adlı şiir kitabı 1966; Behçet Kemal Son Şiirleri adlı eseri de 1969 yılında yaşama veda etikten sonra 1970 yılında yayımlanmış.

MUSTAFA KEMALE SESLENME

Yüzyıllar öncesinden
Yüzyıllar sonrasından
sesleniyorum size
Ben Mustafa Kemal'im heyy...
Ben Mustafa Kemal'im.
Büyük büyük denizlerim vardır
benim
Hürriyeti içmiş dalgalarım.
Hürriyetle kabarmış dalgalarım
vardır benim
Ulusumun yarınında sevincim
Ben Mustafa Kemal'im heyy...
Karanlığı deler gözlerim.
Dalgalara binip gelmiş kahraman,
Gökçe gözlerine türküler
yaktığımız...
Hâni bir güneş doğmuştu ya
Samsundan
İşte benim...
Ben...
Mustafa Kemal...
Ölmek yaşamaktır vatan uğrunda
Deyip, öyle girdim savaşa
Komut verdim

Şahlandı cümle vatan
Boğdum kör talihi zindanında.
Bahti gülen anaları yurdumun
Gökleri, dağları, denizleri
Yarınları, güvenip de uyuduğum
Aslan yelesi ışığı sınırlarımın
Mehmetleri
Tutun ellerinden yüreklerinizin
Sevgilerinizle beni yıkayın.
Yüzyıllar öncesinden
Yüzyıllar sonrasından gelir sesim
Sevdiğim
Bir tanem
Türkiye'lim
Sen varoldukça belli ki
Ben Mustafa Kemal'im.
Sen var oldukça belli ki
Ben Mustafa Kemal'im.

* * *

AĞIT

Yok gayri bizlere uyku dünek vay
Kime bel bağlayak kime dönek
vay
Vay amansız ecel alçak felek vay
Türklük yüreğini dağlasın gayrı

Cihan da bizimle ağyasın gayrı
 Ağla gözüm ağla yaşlar dil olsun
 Kurumuş dereler baştan sel olsun
 Çiçek kara açsın çayır kül olsun
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 En büyük en güzel en yiğit kayıp
 Dereler denizler çağlar ağlayıp
 Rabbim de gözyaşı dökmezse
 ayıp

Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Her gittiği yerde o şan verirdi
 Aslan bakışını görse erirdi
 Kaşları yeleden nişan verirdi
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Bakışları şimşek gibi çakardı
 Yarını görürdü düne bakardı
 Kürsüye çıktı mı, arşa çıkardı
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Her belâyı önlere arda atardı
 Dermandı her dalda hemen

yeterdi

Babamızı elimizden tutardı
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Kaybını yıldızlar bile bileler
 Kırıl kanatlar sola yeşerler
 Kurt kuş duyup cenazeye geleler
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Millet Atan gitti başın sağ olsun
 Ölümü devr açsın yeni çağ olsun
 Dağlar birer birer yanar dağ olsun
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gitti her ocağın söndü alevi
 Yeryüzü dediğin bir ölü evi
 Cihan türbe olsa almaz o devri

Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Dönmüş denizler gözyaşı taşına
 Dünya ortak çıkmış Türk'ün
 yasına

Her evden bir ölü çıkmışcasına
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gökler ağıtlardan titriyor kat kat
 Düştü üstümüze gerilen kanat
 Onsuz dünya yarım, insanlık sakat
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 O hep dolu tuttu boş atmadıydı
 Söz verince yaptı aldatmadıydı
 On beş yıl tek burun
 kanatmadıydı

Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı

Bizdendi sevinci bizdendi derdi
 Biz uyurduk o bizleri beklerdi
 Uyudu nöbeti bizlere verdi
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Kuru yapraklara benzedik bu güz
 Her göz kan içinde sapsarı her
 yüz

Milyonlarınız bir babadan öksüzüz

Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gök düşsün toprağa toza belensin
 Mezarına gece yıldız elensin
 Şehitler doğrulsun nöbet dolansın
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Dünya hem kahr olur hem onu
 gömer

Yıldızlar kandildir semalar kemer
 Sus boğulayazdın sus Aşık Ömer
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı

* * *

ÇANKIRI'DA AKŞAM

Soluyup kesik kesik
 Rengi yüklenir çöker
 Kervandır çanı eksik
 Çankırı'da tepeler.
 Bir garipçe iş olur
 Meyva dalda kuş olur
 Yamalar nakış olur
 Benek olur bereler.
 Kaya bile şimdi tül
 Diken de bir çeşit gül
 Dünyaya küskün gönül
 Kapısını aralar.
 Işıklar ipek olur
 Yapraklar çiçek olur
 Çalılar petek olur
 Dolar kuru dereler.
 Ana evlendir bizi
 Bak renk renk, dizi dizi
 Dallar asmış çehizi
 Tamamlanmış töreler.
 Ürperen bahçelerde
 Bir içkidir keder de
 Gökte kanar gider de
 Gönüldeki yaralar.
 Evler hisar kesilir
 Yabanlar yâr kesilir

Ayvalar nar kesilir
 Şarap olur şıralar
 Geceyle başlar akın
 Ordulaşır bağ-ekin
 Doğrular Karatekin
 Der: Benimdir buralar
 Güzelleme
 Kaç oyuksuz mihrabı kaya sanıp
 geçmişim,
 Kaç zembemi serince bir su deyip
 içmişim,
 Minber sahanlığını yayla sanıp
 kaygısız,
 Seccadeyi ot diye çiğnemişim
 saygısız.
 Gözüm birden açıldı hem düne,
 hem yarına
 Dayayınca alınımı Ağrı'nın
 karlarına;
 Hidayetin ışığı erişti gören köre;
 Gözlerimin önünde belirdi birden
 bire
 Üç yanım diz çökmüş, el açmış
 sular saran,
 Dağ dağ minberleriyle bir yandan
 Hakka varan,
 Üstüne gök kubbenin çatıldığı
 tapınak,
 Eski boy boy göçlere bağrını açan
 konak.
 Yiğitliğin kulesi, güzelliğin
 kumaşı,
 İnsan yaratışının tarih boyu potası
 Harcı insan kanıydı, tozları insan
 külü,
 İçi dışı tütsülü, suyu seli büyüdü...
 Ya taş kesilip onu dinlemek
 istiyorum,
 Ya dağdan dağa şöyle ünlemek
 istiyorum:
 Ey yıldızlı fistanlar, ey topraklı

mintanlar,

Ey bire on başaklar, otlar, dağlar,
bostanlar

Ve daha sık boy atan destanlar
diyarı hey!

Ey ilk büyük insanı doğuran ilk
ananın.

Ey çilenin, cefanın, güvenişin,
inanın,

İnce minarelerle Sinan'ın diyarı
hey!

En uysal barışların, en çetin
hamlelerin,

Oyalı sütunların, abide
cümlelerin,

Nefi'nin, Mevlana'nın, Homer'in
diyarı hey!

Ey şehrâyin geceler, İrem bağı
sabahlar.

Yunuslar, Köroğlular, Seyraniler,
Emrahlar,

Eşsiz sevaplar, eşsiz günahlar
diyarı hey!

Ey sebiller, kubbeler, hanlar,
kervansaraylar,

Yola düşen gölgesi zafer olan
alaylar,

Ey sinsinler, horonlar, halaylar
diyarı hey!

Halılar, telkâriiler, çiniler,
kadifeler;

Keloğlanlar, adsızlar, Alperenler,
efeler,

Gönlünün koltuğunda kafalar
diyarı hey!

Ot görmemiş bozkırlar, kat kat
yeşil yamaçlar,

Anadan doğma keller, topukta
sırma saçlar

Keskin dertler, kestirme ilaçlar
diyarı hey!

Ey ciritle, kalemler, oraklar,
yatağanlar;

Ey turnalar, şahinler, ibibikler,
doğanlar;

Selce taşıp rahmetçe yağanlar
diyarı hey!

Ey mısır koçanından kırılan inci
dişler,

Ey en derin bilgiye taş çıkartan
sezişler,

Ey dile gelmiş kurtlar ve kuşlar
diyarı hey!

Tanrı yeşili zeytin, çoban yeşili
söğüt,

Halk türküsünde isyan,
atasözünde öğüt,

Ey gümüş, kömür, demir ve
kükürt diyarı hey!

Kız gibi ceylanların, ceylan gibi
kızların,

Ötmez olmuş kuşların, ötüp duran
sazların,

Ve sözün kısacası; Bizlerin diyarı
hey!

* * *

İKİ SES

Dışardan herkes: - Görmemiş ol,
savaş..

İçimden bir ses: - Konuş! Konuş!
Konuş!

Dışardan herkes: - Böyle uslu,
yavaş..

İçimden bir ses: - Savaş! Savaş!
Savaş!

Dışardan herkes: - Tıkırında işin..
İçimden bir ses: - Düşün! Düşün!

Düşün!

Dışardan herkes: - Bugüne uy,
barın..

İçimden bir ses: - Yarın! Yarın!
Yarın! •

Muhsin Ertuğrul

Modern Türk tiyatrosunun önde gelen kurucularından biri olan Muhsin Ertuğrul 1892 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. 1909 yılında Burhanettin Tiyatrosu'nda sahneye çıktı.

Tiyatro eğitimi için gittiği Paris dönüşü Shakespeare'in Hamlet oyununu sahneye koydu ve bu oyunda Hamlet rolünü oynadı. 1913 yılında Bursa'da Millet Tiyatrosu ve Yeni Turan Temsil Heyeti'ni kurdu. 1914 yılında Fransız tiyatrosunda natüralist tiyatronun öncüsü oyuncu, yönetmen André Antoine'ın önderliğinde kurulan günümüz İstanbul Şehir Tiyatrosu, Dar-ül Bedayi-i Osmanî Müzik ve Tiyatro Okulu'nun kuruluşunda yer aldı. 1915 yılında Berlin'de İstanbul Film şirketini kurdu. Türk sinema tarihinde

'Tiyatrocular Dönemi' diye adlandırılan ilk yarı yüzyılın önde gelen sinema yönetmenlerinden, senarist ve oyuncularından biri olan Muhsin Ertuğrul, yurt içinde ve yurt dışında birçok filmde yönetmen ve oyuncu olarak çalıştı. 1922-1939 yılları arasında Türkiye'de film yapan tek kişi o oldu. Türk sineması ilk uluslararası ödülünü Nazım Hikmet'le birlikte çektiği 'Leblebi-ci Horhor Ağa' adlı filmle kazandı. Film, 2. Venedik Film Festivali'nde Onur Madalyası ile ödüllendirildi. İstanbul Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmenliği, Devlet Opera Bale ve

Tiyatrosu Genel Müdürlüğü görevlerini üstlendi. 1935 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda düzenli çocuk tiyatrosu çalışmalarını başlattı. Tüm ömrünü ülkemizde tiyatro seyircisinin nitelik ve niceliğini arttırmaya adanmış; tiyatronun bir halk okulu olduğuna inanan sanatçı, yaşamı boyunca ülkemizde Bölge Tiyatroları kurulmasının gerekliliğini savundu. 1931 yılında tiyatroya katkıları nedeniyle Goethe Madalyası, 1971 yılında da Türkiye Cumhuriyeti Devlet Kültür Armağanı ile ödüllendirildi. 1979'da Ege Üniversitesi'nce fahri doktor payesi verildi.

Unvanını almak ve sanat yaşamının 70. yıl kutlamalarına katılmak üzere gittiği İzmir'de 29 Nisan günü kalp krizi sonucu yaşamını yitirdi. •

Yaşamı boyunca ülkemizde "Bölge Tiyatroları" kurulmasının gerekliliğini savundu.

Yazan: SABRİYE AŞIR

Yutturmaca Saptama Kiti

Astrofizikçi Carl Sagan, “İblisli Dünya: Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı”nı 1995 yılında, ölümünden birkaç ay önce yayımladı. Sagan bu kitabında “Yutturmaca Saptama Sanatı” başlığı altında bir bölüm de yazdı ve bu bölümden ise

Carl Sagan

kuşkucuların “Yutturmaca Saptama Kiti” dedikleri şey doğdu. “Yutturmaca Saptama Kiti”, Sagan’ın 22 yıl önceki ölümünden bu yana gelişmeye devam eden eleştirel düşünme araçlarıdır.

Kuşkucu ve Bilim Yazarı Michael Shermer, hem öğrencilerinin gerçek dışı olana açığa çıkarmalarına ve böyle bir durumla karşılaştıklarında da bunun bir yutturmaca olduğunu haykırmalarına yardımcı olacak on temel soruyu öğrettiği üniversite birinci sınıf kursu “Kuşkuculuk 101”den hem de Carl Sagan’dan önemli dersler

açıklıyor...

90'lı yılların sonuna doğru, İblisli Dünya kitabında bunun üzerine bir bölüm yazan Carl Sagan'dan ilham aldığımız "Yutturmaca Septama Kiti"ni ortaya çıkardık. Sagan'ın kendi soru dizisi vardı; ben de kendiminkini geliştirdim. Çünkü benimle aynı fikirde olmayan insanlarla, "Ay'a asla gitmedik" diyen

Herhangi bir insan, senin teorini çürütmek amacıyla deney yaptı mı? Bilimde iş bundan ibarettir.

komplo fikirlerine yatkın insanlarla karşılaşmaya başladım. Ve ben de "Peki öyleyse" diye düşündüm:

Eğer gelecek on yıl içinde nele-
rin ortaya çıkacağını bilmiyorsam,
öğrencilerime eleştirel düşünmeyi
nasıl öğreteceğim? Böyle durumlarda
sorabilecekleri bazı temel sorular
gibi, önemli püf noktaları nelerdir?

Ve böylece ilk sorular ortaya çıktı: İddianın kaynağı ne denli güvenilir? İddia ne kadar güvenilir? İddianın kanıtı nedir? Bu kanıt ne denli niteliklidir? İddia nereden çıktı? Bunu kim söyledi? Wall Street Journal ya da New York Times'dan mı yoksa bir tür kurmaca haber sayfasından mıdır? Demek istediğim şu ki, kaynak gerçekten önemlidir.

Herhangi bir insan bu iddianın aksini kanıtlamayı denedi mi? Bu son derece önemli. Çünkü herkes kendisinin haklı olduğunu düşünür ve her internet sayfası bu ürüne yahut şu fikre ait referanslara sahiptir. Mesele, seni destekleyenlerin ne düşündüğü değildir. Seninle aynı fikirde olmayan insanların ne düşünüyorlar? Çünkü benim öğrenmek istediğim şey bu.

Herhangi bir insan, senin teorini çürütmek amacıyla deney yaptı mı? Bilimde iş bundan ibarettir. Karl Popper bunu "Yanlışlanabilirlik İlkesi" olarak adlandırır; herhangi bir teorinin doğru olduğunu kanıtlamayız fakat yanlış olduğunu kanıtlayan bir deney yoluyla aksini gösterebiliriz.

Eğer yanlışlayamıyorsanız, ne yapıyorsunuz ki gerçekten? Bu noktada Carl Sagan'dan küçük bir alıntı yapmama izin verin. Bu konudaki en beğendiğim öykü Sagan'ın İblisli Dünya kitabındaki o mükemmel küçük bölümdür:

"Garajımda bir ejderha var. Görmek ister misin? Hadi göstereyim sana."

Garajın kapısını açarım ve... "Bak, ejderhayı görebiliyor musun?" diye sorarım. İçeri girersin ve "Ben hiçbir şey göremiyorum." diye karşılık verirsin. Ve konuşma devam eder:

"Affedersin, bu görünmez bir ejderha."

"Görünmez bir ejderha mı?
"Evet evet, görünmez."

“Peki ya yere biraz serpsek ve böylelikle ejderhanın ayak izlerini alabilsek...”

“Hayır, bakın bu havada duran özel bir ejderhadır, havada süzülür. Bu görünmez ve havada uçan bir ejderha.”

“Görünmez ve havada uçan bir ejderha. Pekâlâ. Bekle bir dakika, ejderhanın ısını algılayabilecek kızılötesi kameralarım var.”

“Hayır, bakın bu soğuk kanlı bir ejderhadır. Hiç ısı yaymaz ki.”

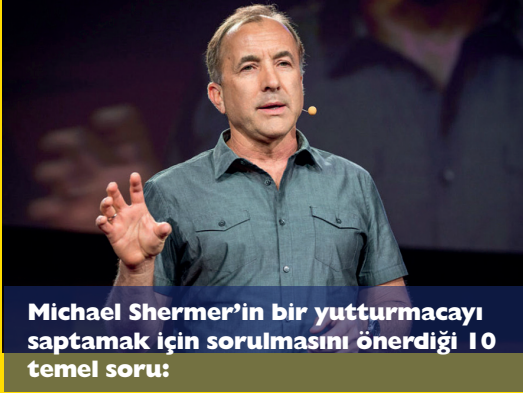
“Peki ya alev? Ejderhanın püskürttüğü alevi algılayabiliriz.”

“Hayır, bu ejderha soğuk alev püskürtür.”

Soruyu görebiliyor musunuz? Eğer orada bir ejderha olduğunu yanlışlayabilmem bir yolu yoksa;

görünmez, havada uçan ve ısı yaymayan bir ejderhanın orada duruyor olması ile aslında hiç olmaması arasında ne fark vardır? Hiçbir fark yoktur. Ve elbette bu soruyu, Tanrı yahut diğer doğüstü, paranormal türdeki olağanüstü şeyler konusunda da sorabiliriz. Eğer bunu çürütemiyorsam, yanlışlayamıyorsam, bunu teyit etmemin bir yolu yoksa; gerçek olduğunu nasıl bilebiliriz ki? Yutturmaca saptama kitinin özü budur. İster doğru ister yanlış olsun, bir yoluyla bu noktaya varabilmemiz gerekir. Yoksa “benim fikrime karşı senin fikrin” olur ve birbirimize bağırır dururuz.

Ardından şunu öğrenmek isteriz: İddia sahibinin kişisel inancı bu iddiasında etkili mi? Çünkü elbette

1. İddianın kaynağı nedir ve güvenilir midir?

2. İddia sahibi sıklıkla benzer iddialarda bulunur mu?

3. İddia başka kaynaklarca doğrulanmış mı?

4. İddia hayatın olağan akışıyla uyumlu mu?

5. Herhangi biri bu iddianın aksini kanıtlamaya çalıştı mı? Yoksa yalnızca bu iddiayı destekleyici kanıtlar mı araştırıldı?

6. Kanıtların büyük kısmı, iddia sahibinin vardığı sonucu mu yoksa bir başka sonucu mu

gösteriyor?

7. İddia sahibi, kabul görmüş akılcı/bilimsel kurallar ve araştırma yöntemleriyle mi çalışıyor?

Yahut istediği sonucu ulaşılabilmek için bu kural ve yöntemleri bir yana mı bırakmış?

8. İddia sahibi gözleme dayalı olguya bir açıklama mı getiriyor, yoksa yalnızca mevcut açıklamayı mı reddediyor?

9. Eğer iddia sahibi yeni bir açıklama sunuyorsa, bu yeni açıklama önceki açıklamaya göre daha geniş bilgi içeriyor mu?

10. İddia sahibinin kişisel inanışları ya da önyargıları bu iddiasında etkili mi?

hepimizin kişisel fikirleri ve inanışları var. Siyasi inanışım, dini inanışım, ideolojim beni etkileyebilir. Bu o iddianın yanlış olduğu anlamına gelmez. Fakat yine de, o kişinin bir gündemi olduğunu bilmek iyi bir şeydir. Yani Fox News'i izlediğinizde onların kesinlikle bir gündemleri olduğunu bilirsiniz ya da solda liberal bir gündemi olan diğer haber kaynaklarımı da... Belki National

Ortaya atılan yeni iddia, eski iddianın içerdiğinden daha kapsamlı bilgi sunuyor ve eski iddianın açıklayamadığı bazı aykırılıkları aydınlatabiliyor mu?

Public Radio, kim bilir... Fakat her ihtimale karşı bunu bilmek iyidir. Yani bir iddiayla karşılaştığımızda, "Belki olabilir. Fakat bu adamın bir gündemi olduğunu da biliyorum." dersiniz. Bu böyle bir şeydir.

Ortaya atılan yeni iddia, eski iddianın içerdiğinden daha kapsamlı bilgi sunuyor ve eski iddianın açıklayamadığı bazı aykırılıkları aydınlatabiliyor mu? Mevcut teoriler pek çok şeyi gayet iyi açıklıyor. Fakat her şeyi değil. Bu yüzden de daima açıklayamadığımız aykırılıklar vardır. Dolayısıyla

la, tüm eski teorileri, tanımlamaları ve eski teorinin açıklayamadığı bazı aykırılıkları aydınlatan yeni bir teori ortaya çıkmış olabilir. Mümkündür. Fakat yine de bunu teyit etmemiz gerekir.

İddia sahibi kişi, bilimin/o alanın kuralları doğrultusunda hareket ediyor mu? Çünkü eğer eğitiminiz yoksa, o buldukları noktaya ulaşan insanların geçmişte hangi hataları yaptıklarını bilmiyorsunuz demektir. Ve bu geçmiş deneyimleri bilmeden başlamanız, pek çok hata yapacağımız anlamına gelir.

Tüm bunlar iyi bir yutturmaca saptayıcının bilmesi gereken şeylerdir. Ben bunlara "Kuşkuculuk 101" diyorum ve Chapman Üniversitesi'ne yeni gelen öğrencilere bu kursu veriyorum. Bu bir eleştirel düşünme kursudur. Ve aslında yalnızca yutturmacanın nasıl saptanacağıyla ilgilidir. Fakat her şey de yutturmaca değildir. Evrim Teorisi, Büyük Patlama Teorisi, Hastalık Yapıcı Mikrop Teorisi, jeolojideki levha hareketlerinin gerçek oldukları ortaya çıktı. Bir zamanlar tamamıyla reddedilen bu teorilerin tümü, bugün kabul görmüş durumda. Peki nasıl kabul gördüler? Kanıtları olduğu için. Sizin gereksininiz olan da tam olarak budur. •

Kaynak: bigthink.com, Basic Questions For Improving Critical Thinking Skills, Michael Shermer

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

SUDOKU

4	9			3	8			
			5	7				
	5	8		1				4
	8				3		7	2
6			7	2		3		
3				6				9
9	6	2		8			1	5
		4	1		6	9		3
1			9		2	7	6	

Sudoku Yapamayanlar İçin

2								
1	5	7	9	4			2	
					2	6		
		3		5	1		8	
	2	1		6				
	4		3	8				6
		5		9		8		2
7								4
				2	4	1		5

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Antik DNA Analizi Ne Kadar Güvenilirdir?

Yazan: DENİZ BENER

Yirmi iki yıl önce İtalya Altamura'daki bir kireçtaşı mağarasında, üzeri kalsit tabakasıyla kaplı haldeki insan kalıntıları bulundu. Fakat bulunan bu iskeletin tarihinin saptanması ve insanlığın evrimsel tarihindeki yeri belirsiz kaldı.

Şimdi ise iskeletin sağ omuz kemiğinden alınan bir parçanın DNA'sının ölçüldüğü yeni bir çalışma fosilin, modern insanın soyu tükenmiş en yakın akrabası olan bir Neandertal olduğunu ileri sürüyor.

Çalışmanın ortak yazarı Fabio Di Vincenzo, "Bu rüya gibi." diyor ve devam ediyor: "İskeletin morfo-

lojisi insan evrimindeki en önemli olaylardan birine, Neandertallerin evrimsel tarihinin erken evresine dair olağanüstü bir bakış açısı ortaya koyuyor. Bu iskelet, Neandertallerin ne zaman ve özellikle de nasıl evrimleştiklerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.”

170 bin yıl öncesine kadar tarihlenen DNA, Neandertal yaşamına dair daha geniş bir bakış açısına sahip olmamızın önünü açabilir.

Alınan kemik parçası öylesine eskiydi ki; DNA'sı, araştırmacılar tarafından fosilin genom dizilemesi (en azından günümüz teknolojiyle) yapılamayacak kadar bozulmuştu.

Yine de yeni nesil genom dizileme teknolojilerinin bu işin üstesinden gelebileceğini belirttiler ve çalışmanın ortak yazarı olan İtalya'daki Floransa Üniversitesi'nden Moleküler Antropolog David Caramelli, bu sayede "Neandertal genomu ile ilgili önemli sonuçlar alınabileceğini" söyledi.

Bu yeni DNA analizi, daha genç Neandertal kemiklerinden elde edilen moleküllerle yapılan DNA

Svante Paabo ve ekibi insan geni ve evrimi konusundaki araştırmalarını Almanya'daki Max Planck Enstitüsü'nde sürdürüyor.

dizilemelerine ilişkin son zamanlardaki haberleri anımsattı. Bu raporların en öne çıkanları, Almanya'daki Max Planck Enstitüsü'nden Evrimsel Biyolog Svante Paabo'nun öncülüğündeki araştırmalara ilişkinidi. Tüm bu raporlar, DNA'nın bozulma hızı ve tarih öncesi genetik sonuçlara ulaşmak amacıyla kullanılan teknoloji konusunda soru işaretlerine yol açıyor. DNA tarihlleme yöntemlerimiz ne denli doğru? Modern insanın evrimine dair oluşturduğumuz tablo ne kadar gerçek?

Tarih öncesi DNA'nın analizi, özellikle soyu tükenmiş insan türleri ile modern insan arasındaki

genetik bağın saptanması söz konusu olduğunda, ilgi çekici ve karmaşık bir konudur. Neandertal kemiklerinin DNA'sı da özellikle merak uyandıran bir konu başlığıdır. Uzun süre önce soyu tükenen (28-39 bin yıl öncesinde) Avrupa ve Orta Asya bölgesinin bu topluluğu, bizimle çok benzeşmesinin yanı sıra aynı zamanda bizden çok da farklıydı. Ve bir süre için modern insan türü (Homo Sapiens) ile Neandertaller muhtemelen aynı coğrafi bölgede de yaşamışlardır.

Merak etmeden duramıyoruz: Neandertallere ne oldu? Onları biz mi yok ettik? Onlarla çiftleştik

mi? Günümüzde bazı insanlar halen Neandertallerin genlerini taşıyor olabilirler mi? Eğer taşıyorlarsa, hangi insanlar bu genlere sahip?

Bu sorular uzunca bir süredir yalnızca yoruma dayalı konulardı. Ancak son on yıldır DNA teknolojisindeki gelişmeler, bu soruları bilimsel araştırmaların konusu haline getirdi.

2010 yılı Mayıs ayında Svante Paabo liderliğindeki bir araştırma ekibinin, "40 bin yıl önce Avrupa'da yaşamış üç kadından elde edilen kemik tozundan bütün Neandertal genom dizilimini yaptıkları" bildirildi. Bu dizilim, "modern

Avrupalılar, Asyalılar ve Papua Yeni Gine'ye kadar uzananların DNA'sının yüzde 1 ila 4 kadarının Neandertallerden miras olduğunu" ortaya koydu.

Science'ta yayımlanan bu heyecan verici makaleden beş yıl sonra, Svante Paabo ve diğer araştırmacılar bu konuyu araştırmaya devam ediyorlar. Bu araştırma her ne kadar bize insan kalıtımımız ve evrimi-mizle ilgili pek çok şeyi öğretebilecek olsa bile, çok eski DNA moleküllerini analiz etmenin de sınırları olduğunu göz önünde bulundurmamız önemlidir.

Açık olmak gerekirse Svante Paabo ve meslektaşları "bütün Neandertal genomunu", bugün yaşayan bir insanın bütün genomunun diziliminin ve analizinin yapılması ile tam olarak aynı anlamda dizilemediler. Herhangi bir organizma ölürl ölmez, bu organizmanın nükleotid bağları parçalandıkça bozunur ve DNA'sı bozulmaya başlar. Topraktaki suyla birlikte oluşan kimyasal reaksiyonlar bu bozunmayı hızlandırır. Bu gibi etmenleri inceleyen Danimarkalı ve Avustralyalı araştırmacılar 2012 yılında DNA'nın yalnızca 521 yıllık yarı ömrü olduğunu açıkladılar.

Bu yüzden antik, kısmen bo-

zunmuş ve parçalanmış DNA'nın analizi, kaçınılmaz bir biçimde, eksik ve çözünmüş parçalar nedeniyle oluşan boşlukları mümkün olduğunca doldurmak için bazı varsayım ve yargıları da beraberinde getirir. Neandertal dizilimlerini birleştirme konusundaki bazı yargılar, modern insan ve şempanze genomlarının yol gösterici olarak kullanılmasına dayanan karmaşık algoritmaları temel

Çok eski DNA moleküllerini analiz etmenin de sınırları olduğunu göz önünde bulundurmamız önemlidir.

almaktadır. Diğer güçlükler de, kemikleri elleyen araştırmacılar ya da gömülü kemiklerin içinde ve üzerinde yaşayan mikroorganizmalardan kaynaklanan modern DNA kirliliğinin ayrıştırılmasında ortaya çıkar.

Tüm bu güçlükler ve karmaşıklıklar, son derece profesyonel araştırmacılar gerekli bütün tedbirleri alsalar bile, dizilim işleminde istemeden hata yapılması olasılığını artırmaktadır. Bu sorunlar da elde edilen verileri farklı yorumlara ve bu verilerin kullanımındaki muhtemel kısıtlamalara açık hale getirmektedir.

Bu analitik kısıtlamalar yine de bazı medya kuruluşlarının her bir son bulguyu nihai ve kesinmiş gibi haber haline getirmesine engel olmadı. Bu durum kamuya, bulguların hatalı olduğu izlenimini verebilir. Ayrıca akademik ve bilimsel ensti-

tüler ile kurumlarda, bazı bulguların önemini şişirmeye yönelik rahatsız edici bir eğilim de var. Bu eğilim belki o kurumların halk önündeki bilinirliğini artırma ya da daha fazla devlet fonu alabilme şansını yükseltmekle ilgili olabilir. Bilimle ilgili enstitü ve üniversite bölümlerinin halkla ilişkiler ve basın birimleri, bundan yirmi yıl önce buldukları noktaya göre (onların kendi medya anlayışı bakımından) ışık yıldı ötedeler.

Paabo'nun öncülüğündeki ekibin insanın evrimsel tarihine ilişkin araştırmaları, dünya basınında geniş yankı uyandırıyor.

Bir bilimsel araştırma, toplum ve/veya insanın kolektif bilgi birikimi açısından gerçekten değerli olabilir. Fakat hem medya hem de bu bilimsel araştırmayı yapan enstitüler, araştırmaya dair bilgilerin sunulmasında ölçülü ve özenli davranmalıdır. Toplum, daha önce bildirilmiş kesin ve devrim yaratan bir bilimsel sonuçla çelişen yeni bir bilimsel sonucun oluşturacağı

rahatsız edici duyguyla karşılaşmaya da açıktır.

Antropologlar arasındaki yaygın “fikir birliği”, Neandertaller ile modern insanlar arasında bir noktaya kadar akrabalık olduğu yönündedir. Bu fikir birliği büyük ölçüde, Svante Paabo'nun her zaman medyanın da çok ilgisini çeken DNA dizileme araştırmalarıyla bulgularına dayanmaktadır. Ne var ki bu genel fikir birliğinde bile, muhtemel

akrabalığın tarihlendirilmesi ve diğer detayları konusundaki pek çok şey belirsizliğini koruyor. Fakat bilim insanları ve medya bu bilgileri halka böyle sunmuyor.

Paabo'nun Ekim 2014'te Nature'da yayımlanan son araştırmalarından biri, “günümüzde Afrika dışındaki tüm insanların atalarına yakın, 45 bin yıllık bir kişinin iyi durumdaki genomu”nu konu alıyordu. *Tech Times'a göre, bilim insanları uzun zamandır modern insanlar ve antik Neandertal kuzenlerimizin melezlendiğinden kuşku duyuyordu. Ve şimdi araştırmacılar, DNA kanıtının bu melezlenmenin gerçekleştiğini gösterdiğini ve bunun tarihini de ortaya koyduğunu söylüyorlar. En eski modern insanlardan birinin 2008'de Sibirya'da bulunan uyluk kemiğinin DNA dizilimi, melezlenmenin 50 bin ila 60 bin yıl öncesinde gerçekleştiğini gösteriyor.*

Makalede araştırmacıların şu

iddiası da yer alıyor: “İnsanların Afrika dışında da evrimleşmekte olduğu” senaryosuna ek olarak, günümüzde Afrika kökenli olmayan insanların yüzde 2 oranında Neandertal DNA’sı taşıyor olmaları iki tür arasındaki ırk melezleşmesinin kanıtıdır.

Bu çalışmaya ilişkin 2014 yılındaki bir BBC haberi, Paabo’nun bulgusunun “insanlığın hikayesini yeniden yazdığını” ve “insan soyunun mevcut tahminlerden milyonlarca yıl önce ilk kez ortaya çıkması olasılığını güçlendirdiğini” çarpıcı bir biçimde dile

getiriyordu. Haberde Paabo’un şu dikkat çekici ifadesine bile yer verilmişti: “Öyle görünüyor ki, evrime geç üstüneyken yakalandık!”

Parça parça olmuş 45 bin yıllık Neandertal kemiği ile günümüzde yaşayan

bazı insanların DNA’larının karşılaştırılmasından kuvvet alan BBC yazarı da mantık yürütmede devrim yaptı: “Bu çalışma insan soyundaki ilk türlerin, genetik kanıtların daha önce ortaya koyduğu gibi beş ya da altı milyon yıl önce değil; on ya da on bir milyon yıl önce maymunlardan ayrılmış olma olasılığını artırıyor.”

Ağustos 2012’de The Guardian’da daha detaylı (medyada nadiren karşılaşıyor olsak da memnuniyet verici) bir Neandertal DNA’sı

haberi yer aldı. Bu haber, Paabo’nun ekibinin 2010’da bildirdiği DNA melezleşme verilerinin yeniden analiz edildiği ve Ulusal Bilimler Akademisi Bildirileri’nde yayımlanan bir çalışmayı konu alıyordu.

Bilim insanları birkaç yıl önce modern insanların Neandertaller ile ortak genleri paylaştıklarını keşfettiğinde, buna dair yaptıkları açıklama iki türün zamanın bir noktasında melezleşmiş olabilecekleriydi. Şimdi ise Cambridge Üniversitesi’ndeki bilim adamlarının yaptığı bir araştırma bu kaniye kuşkuyla

BBC yazarı: “Bu çalışma insan soyundaki ilk türlerin, (...) beş ya da altı milyon yıl önce değil; on ya da on bir milyon yıl önce maymunlardan ayrılmış olma olasılığını artırıyor.”

yaklaştı ve (Paabo’nun ekibi tarafından 2010’da tanımlanan) DNA örtüşmesinin, hem Neandertallerin hem de modern insanların ortak atasından bir iz olduğu hipotezini ortaya koydular.

Cambridge Üniversitesi’nden evrimsel çevre bilimciler Andrea Manica ve Anders Eriksson tarafından geliştirilen bu kurama göre, “Neandertaller ve modern insanların ortak bir atası vardı. (Bazı arkeologlar buna Homo heidelbergensis-heidelberg insanı diyorlar.) Bu

tür yarım milyon yıl önce Afrika ve Avrupa'da yaşadı.”

Başka bir deyişle, bugün bazı insanların soyu tükenmiş Neandertallerle belirli DNA parçalarını paylaşıyor olmaları, mutlaka bir me-

...bugün bazı insanların soyu tükenmiş Neandertallerle belirli DNA parçalarını paylaşıyor olmaları, mutlaka bir melezleşmenin gerçekleştiği anlamını taşımaz.

lemezleşmenin gerçekleştiği anlamını taşımaz. Elbette, araştırmacıların bilimsel verileri farklı biçimde yorumlamaları son derece makuldür. Özellikle de araştırmada kullanılan teknoloji henüz yeniye.

Bilim konusundaki tüm haberler topluma her zaman doğru nitelilerle aktarılmalıdır. Bulguların “muhtemel bulgu” ya da “başlangıç bulgusu” oldukları ve daha fazla ayrıntı, kesinlik kazanması için

çalışmaların devam etmesine gereksinim duyulduğu da belirtilmelidir. Bilimin bu yolla işlediğini toplumun sürekli anımsaması gerekir.

Medya topluma bilimin, yol boyunca pek çok dolambaç ve çıkmazla

karşılaşılan, hiç sona ermeyen ve karmaşık bir yanıtlar arayışı yolculuğu olduğunu yaymalıdır. Fakat tüm kusurlarıyla, evren hakkındaki karmaşık sorulara yanıt almanın en iyi yolu budur. Bu nedenle, yeni bilgiler için takip etmeye devam edin. Ayrıca biraz gazeteci kuşkululuğu, halkın karmaşık bilimsel konuları kavramasını kolaylaştırmada yararlı olabilir. Gazeteciler tıpkı politikacılara sordukları gibi, bilim insanlarına da sert sorular sormalı. (Fakat artık politikacılara da sormuyorlar değil mi?) Bilim insanlarının ya da onların basın sözcülerinin de basın bültenlerinde ve diğer açıklamalarında daha abartısız konuşmaları da yararlı olur. •

Çeviri kaynağı yazı: More mystery about Neanderthal and modern humans: How reliable is ancient DNA analysis?, A. J. Smuskiwicz, <https://geneticliteracy-project.org/2015/05/13/more-mystery-about-neanderthal-and-humans-how-reliable-is-ancient-dna-analysis/>

Çocuklardan Çocuk Olmadıklarını Öğrendim

Yazan: MICHAEL DRURY

Bir gece bir arkadaşımın beş yaşındaki oğlunu yatırdım ve ışığı söndürürken, “İyi geceler, tatlım” dedim. Tüm çocukların bundan hoşlanacaklarını düşünüyordum. Çocuk, “Ben pasta değilim” diye yanıt verdi.

Buna benzer iki şey daha denedim. Çocuk her ikisini de reddetti. Sonunda, “Peki, nesen sen?” diye sordum. Büyük bir gurur ve sabırla, “Ben bir insanım” dedi.

Çocuklarla daha sonraki karşılaşmalarımda bunu hep anımsamaya çalıştım. Kendi çocukları olmayan tüm insanlar gibi ben de küçük dostlarımla çok iyi anlaşıyorum. Beş aylıktan büyük tüm çocuklar benim dostumdur. Hepsi üstünde ayrı ayrı düşünür, fikir sahibi olurum. Sonuç olarak yetişkinlerin çocuklara karşı olan davranışlarında egemen olan isteklerle dolu düşünceler beni her zaman şaşırtmıştır. Ben çocukları tek bir sınıf olarak düşünmüyorum. Görüyorum ki iyi, kötü, zeki, neşeli ya da

gaddar olabilirler. Tıpkı yetişkinler gibi... Onun için her türlü arkadaşlığımız oluyor. Arkadaşlık ilerlese bu, kendiliğinden ve dürüstce olur. Olmazsa her iki taraf için de birşey yapmak zorunluluğu yoktur.

Çocuklar çok anlayışlıdır. Bir çocuğu pohpohlayabilirsiniz fakat bunu yaparken çok dikkatli olmak zorundasınız. Çocuk, sözlerinizde ince bir alay, gizli bir amaç olup olmadığını anlar ve hoş olmayan bir durumdan kaçınır.

Bir partide on yaşında oldukça

gösterişsiz bir kız çocuğa güzel olduğunu söyledim.

“Teşekkür ederim, belki bir gün gerçekten güzel olurum” dedi.

Ağzım açık kaldı. Güzelliğin bir duygu olduğunu biliyordu belki, fakat bu düşünce onu rahatsız ediyordu. Onu övmeye devam etsem bunu hakaret sayacak ve bana olan güveni sarsılacaktı.

Oniki yaşındaki bir erkek çocuğu gereksinimi olduğunu düşündüğüm

için, biraz pohpohlamayı denemiştim, fakat çok ileri gitmişim. Onu öven üç beş sözümden sonra, “Bu ağız kalabalığını bırakalım artık” dedi.

Yumuşak bir sesle, “Touche” diye yanıt verdim.

“Touche ne demek?” diye sordu.

“Sen kazandın demek” dedim.

“Ben aynı şeyleri söylemeye çalışıyordum. Seni sevdiğimi anlatmak istiyordum.”

Gülerek, “Mesajınızı aldım” dedi.

Sonra kızıp kızmadığımı sordu.

“Hayır” dedim. “Birşeyler öğrendim. Birbirinden birşeyler öğrenmek iki insanın arkadaş olmasına yardım eder.”

“Ne öğrendiniz?” diye sordu.

“Ne zaman susmam gerektiğini” diye yanıt verdim.

“Ben de birşey öğrendim” dedi,

“Touche”nin ne demek olduğunu.”

**Bir partide
on yaşında oldukça
gösterişsiz bir kız
çocuğa güzel
olduğunu söyledim.
“Teşekkür ederim,
belki bir gün
gerçekten güzel
olurum” dedi.**

Bir çocuğun samimiyeti insanı kızdırmaz, tam tersine çok akılcı ve zevk vericidir. Bunun nedeni çocuklar büyüklerden daha dürüst olduğu için değil, daha henüz yalnızca kendi kendileriyle meşgul oldukları içindir. Havacı filozof Antoine de Saint Exupery insanlar arasındaki bağılıkların çabayla kurulabileceğini ve öğrenilmesi gereken bir şey olduğunu söyler. Diğer insanlara değer verilmesi gerektiğini çocuklara biz büyükler öğretmeliyiz. Çocuk yetiştirmek budur. Öteki kişilerin duyguların saygı duymak olgun düşüncenin bir parçasıdır.

Günümüze sevginin bir çocuk için gereken herşeyi yapabileceğine inanılır fakat sevginin farklı biçimleri olduğunu unutmamak gerekir. Küçük bir kız tanırım, annesi ile babası onu çok sevdikleri halde gereksinimlerini anlamamaktadırlar. Çok zeki bir çocuktur. Bu konuda kardeşlerini hatta annesiyle babasını da geride bırakmıştır. Okul idaresi onu özel bir okula göndermek ister. Küçük kız da bunu çok istediği halde annesiyle babası aileden ayrı büyüyeceğinden ve bu yüzden mutsuz olacağından korkmaktadırlar. Çocuk yeteneklerinin farkındadır ve “Ailem akıllı oluşumdan memnun değil, öteki çocuklar gibi olmamı istiyorlar” diye düşünür.

Bilgisizce hareket etmek çocuğun ruhunu öldürebilir. Çocuğu istemediği birşey olmaya zorlayan sevgi, kötü sonuçlar doğurabilir.

Çocuklar bize neler borçludurlar?

*Havacı filozof
Antoine de Saint Exupery
insanlar arasındaki
bağılıkların çabayla
kurulabileceğini ve
öğrenilmesi gereken bir şey
olduğunu söyler.*

Bir gün küçük dostlarımdan biri, “Sizin yanınızda oluşum size büyük bir önem kazandırıyor mu?” diye sordu.

“Ne demek istediğini anladığımı sanıyorum” diye yanıt verdim.

Neşeyle, “Ben de” dedi. “Yalnızca annemle babam hep kendilerini önemli insanlar yaptığımı söylüyorlar. Okulda kötü notlar alırsam insanlar onlara yukarıdan bakarlarmış. Anlayamıyorum.”

Çocukları, yaşamımıza bir anlam verdiklerine inandırmamız çok ilgi çekicidir. Bu tam aksi yönde olmamalı mıdır? Onları, yaşamın yaşamaya değer olduğuna inandırmamalı mıyız? Bize eğer yaşama gücünü onların verdiğine inanıyorsak bu bizim amacımız, bizim sorumluluğumuzdur,

onların değil.

Hiç kimsenin duygularının birbirine tümüyle uyamayacağını yaşam bize öğretmiştir. Böyle bir şeyi çocuklarımızdan nasıl bekleyebiliriz? Ayrılık, kendimizi salıvereceğimiz bir durum değildir. Bir çocuğun karakterini kabul etmemiz gerektiğini gösteren bir gereçtir.

Çoğu çocukların eleştirici yönlerini görünce körleştirmeye çalışırız. Hem onların canlı ve yaratıcı olmalarını isteriz hem de yaratıcı düşüncenin geleneklerini aştığını düşünerek onların düşünce özgürlüklerini kısıtlamaya kalkarız.

Ortaokula giden küçük bir kız bana bir tür kompliman yaptı. “Büyüdüğüm zaman sizin gibi olacağım, annem gibi değil” dedi.

Hiçbir şey söyleyemedim. Bir kez orta yaşın altındaydım. İkincisi, annesi arkadaşımı ve şu ya da bu biçimde kusurlarını konuşmak istemiyordum.

Eleştirmek, bir düşünce, bir değerlendirme ve anlama yoludur. Eğer bir çocuğun fikrini açıkça

söylemesini, ne demek istediğini anlatmasını ve anlatmak istediği şeyi söylemesini istiyorsak onun düşüncelerini hoşumuza gitmese de dinlemek zorundayız. Çocuklarla eğer her gün birlikte olsaydım, anne ve babaların düştikleri hataları benim de yapacağıma kuşku yok. Yalnızca çocuklarla tam bir anlaşmanın olanaksız olduğunu unutmamaya çalışırdım.

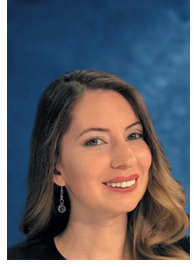
Bir öğleden sonra eve döndüğüm zaman apartmanda benim oturduğum dairenin önünde bir grup kız çocuğunun oynadığını gördüm. Bir kitabın sayfasını yırtmışlardı ve yapıştırmak için bende birşeyler olup olmadığını sordular. İstediklerini verdim. Kibarca teşekkür ettiler. Sonra içlerinden biri, “Şimdi artık gidebilirsiniz” dedi.

Yavaşça içeri girdim ve kapıyı kapattım.

Burada arkadaşlarımla çocuklarının bana öğrettiği şeylerin özü vardı. Olduğunuz gibi görünün, verebildiğiniz kadarını verin, sonra da kendi işinizle uğraşın. Şimdi bu direktifi yerine getiriyorum. •

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

“Demir Taht” 1,5 Milyon Dolara Satıldı

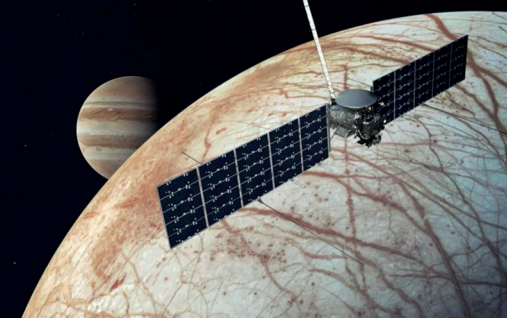
Dünya genelinde ilgi gören "Game of Thrones" dizisi 2011 yılında başlamış, 8 sezonun ardından 2019 yılında bitmişti. Dizinin setinde kullanılan 900'ü aşkın parça açık artırmaya sunuldu. Müzayedede sırasında dizinin karakterlerinden Jon Snow'un kullandığı kılıç 400 bin dolara, Cersei Lannister karakterinin

son sahnesinde giydiği elbise 137 bin 500 dolara satıldı. Karakterlerin 8 sezon boyunca uğruna savaştığı "Demir Taht" 1,5 milyon dolara alıcı buldu. 4 bin 500'den fazla alıcının katıldığı etkinlikte 21 milyon dolar gelir sağlandı.

2 NASA'dan Jüpiter Projesi

ABD Havacılık ve Uzay Ajansı NASA, Jüpiter'in uydusu Europa'yı incelemek, uyduda yaşam olup olmadığını

araştırmak için uzay aracı fırlattı. Florida eyaletindeki Kennedy Uzay Merkezi'nden fırlatılan Europa Clipper isimli araç, 2030 yılının Nisan ayında Jüpiter'in yörüngesine girecek. Jüpiter'in buzla kaplı uydusu Europa'nın, Dünya'nın uydusu Ay ile aynı büyüklükte olduğu tahmin ediliyor. Ayrıca uydunun, dünyadaki okyanusların toplamının iki katı su içeren bir yeraltı okyanusunu barındırdığı belirtiliyor. Projenin maliyetinin 5,2 milyar doları bulması bekleniyor. Europa'nın görevi en az üç yıl sürecek ve duruma bağlı olarak çalışma süresi uzatılacak.

2 Bin 120 Kilogram Dev Balkabağı

ABD'nin Ca-

lifornia eyaletinde, Yıllık Dünya Balkabağı Tartım Yarışması düzenlendi. Elli birincisi yapılan yarışmayı bin 120 kilogram ağırlığındaki balkabağı kazandı. Minnesota eyaletinden katılan

146

balkabağı yetiştiricisi üst üste iki yıl yarışmanın kazananı olarak kayıtlara geçti. Pound başına 9 dolar kazanan yetiştiriciye, toplam 22 bin 236 dolar ödeme yapıldı. Balkabağı yetiştiricisi bu alandaki bin 246 kilogramlık dev rekoru elinde bulunduruyor.

3 SpaceX'ten Tarihi Deneme

SpaceX, uzay teknolojisinde yeni bir dönemi başlattı. Bugüne kadar fırlatmanın ardından boşluğa düşen, kullanılamaz hale gelen roket güçlendiricileri artık yeniden değerlendirilebilecek.

SpaceX, roketin fırlatma rampasına geri dönmesi ve yeniden kul-

lanılabilir hale gelmesine yönelik çalışmalarını uzun süredir yapıyordu. Bu hedef beşinci denemede gerçekleştirildi. Teksas eyaletinde, Meksika sınırına yakın bir noktadan 121

metre yüksekliğindeki boş Stars-hip havalandı. Roketin güçlendiricisi kalkıştan yaklaşık 7 dakika sonra geri döndü. İki mekanik kol tarafından güçlendirici havada yakalanarak yeniden rampaya yerleştirildi. Başarılı denemenin ardından Elon Musk, "Bugün çok gezegenli yaşam için büyük bir adım atıldı" ifadesini kullandı. Musk, bu durumun insanlığın Mars'a ve diğer gezegenlere ulaşma vizyonunun gerçekleşmesi için kritik bir aşama olduğunu söyledi.

4 Sudan'da Vahim Tablo

Kuzey Afrika ülkesi Sudan'da adeta insanlık dramı yaşanıyor. Yaklaşık 9 milyon kişi yerinden edildi ve bu sayı gün geçtikçe artıyor. Ülkede isyancı Hızlı Harekat Ordusu ile hükümet güçleri arasındaki çatışmalar sürüyor. Çatışmalar da zararı en çok siviller görüyor.

Kolera salgını nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 433'e yükseldi. Sudan Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı açıklamaya göre, toplam kolera vaka

sayısı 29 bin 147'ye çıktı. 3,4 milyon çocuk salgın hastalık riski altında. İç savaşın sonlanması için yapılan barış görüşmeleri ise sonuçsuz kaldı.

Birleşmiş Milletler, ülkedeki acı tabloyu paylaştı. Çocuklar gıdaya ve suya ulaşmada ciddi zorluklar yaşıyor. Ülkede 25 milyondan fazla kişi insani yardıma muhtaç. Ancak Hızlı Destek Kuvvetleri bölgeye gelen ilaçları, ihtiyacı olanlara ulaştırma da sorunlar yaşıyor. Zaman zaman da malzemelere el koyuyor.

5 Çinli Taykonotlar Hedefe Ulaştı

Çin'in Dünya yörüngesinde kurduğu uzay istasyonuna gönderdiği yeni taykonot ekibi, Gök Sarayı Uzay İstasyonu hedefine ulaştı. 3 kişiden oluşan ekip, uzay istasyonunun çerçire modülüne kenetlendi. Yolculuk yaklaşık 7 saat sürdü. Mekikten modüle geçerek uzay istasyonuna giren taykonotlar, 6 aydır görev yapan ekiple yörüngede

buluştu. Amerika Birleşik Devletleri Çin'in, uzay araştırmaları alanındaki işbirliğini yasakladığı ve Uluslararası Uzay İstasyonu programına katılımını engellediği için ülke, kendi uzay istasyonunu kurmuştu.

6 Önümüzdeki 25 Yıl Gıda Üretiminin Yarısı Risk Altında

Küresel Su Ekonomisi Komisyonu'nun yeni raporu yayımlandı. Rapora göre, dünya nüfusunun yarısı su kıtlığı ile karşı karşıya. İklim krizi etkileri arttıkça bu sayının daha da yükseleceğinin altı çizildi.

Dünya su sistemlerinin hiç olmadığı kadar yoğun bir baskı altında olduğunun vurgulandığı raporda, 10 yıl içinde tatlı su talebinin su arzını yüzde 40 oranında aşacağı belirtildi. Küresel Su Ekonomisi

Küresel Su Ekonomisi Komisyonu her yıl 700 milyar dolardan fazla tarım sübvansiyonu verildiğini, bunların büyük bölümünün yanlış yönlendirildiğini vurguladı.

Komisyonu, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için günde 50-100 litre suya ihtiyaç duyduğunu, yeterli beslenme ve ideal bir yaşam için günde yaklaşık 4 bin litre su gerektiğini açıkladı. Komisyon ayrıca, her yıl 700 milyar dolardan fazla tarım sübvansiyonu verildiğini, bunların büyük bölümünün yanlış yönlendirildiğini vurguladı. Bu tablo çiftçileri de ihtiyaç duyduklarından daha fazla su kullanmaya teşvik ediyor. Endüstriyel atık suyun yüzde 80'inin geri dönüştürülmediği de raporda yer aldı.

Uzmanlar, gittikçe artan küresel su krizi nedeniyle önümüzdeki 25 yıl içinde gıda üretiminin yarısının risk altında olacağı uyarısı yapıyor. Yetkililer, ülkelerin su kaynaklarının yönetimi konusunda işbirliği yapması gerektiğini ifade ediyor.

7 İtalya İsviçre Sınırında Yeni Düzenleme

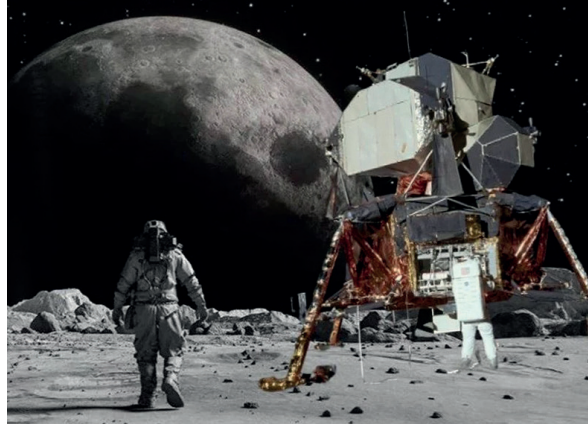
İtalya ile İsviçre arasındaki sınırın Alpler'deki bölümünde değişiklik yapılacaktır. Alpler'in Cervino Matterhorn bölgesinde yer alan Rosa Platosu buzulundaki erime nedeniyle, sınır çizgisinin değiştirilmesi fikri uzun zamandır değerlendiriliyordu. İki ülkenin kurduğu ortak komisyon değişiklik kararını bir yıl önce kabul etmişti. İsviçre yönetimi bu konudaki anlaşmayı onayladı, İtalya tarafının da onayı bekleniyor. Bu anlaşma ile sınırın bazı noktalarının İtalya'ya doğru birkaç metre kaydırılması ve İsviçre'nin topraklarının genişlemesi öngörülmüyor.

8 50 Yıl Sonra Ay'a Dönüş

NASA'nın Ay'a dönüş hazırlıkları sürüyor. 50 yıl aradan sonra

astronotlar yeniden Ay'ın yüzeyine adım atacak. Ay'dan Mars'a Programı'nın müdür yardımcısı Lakiesha Hawkins, "Artemis, insanlığı Ay'a geri götürerek keşfedilmemiş bölgeleri görecek" dedi.

NASA, iniş yapması planlanan bölgeleri Ay'ın güney kutbuna yakın olarak belirledi. Çalışmaların sonunda, bilimsel değerleri incelenen 9 tepe bölge seçildi. Her bir bölge, Güneş Sistemi'nin ve kayalık gezegenlerin tarihine yeni bir ışık tutma potansiyeli taşıyor. Su gibi kaynakların saklanabileceği kalıcı gölgeli alanlar barındıran Ay'ın güney kutbu, astronotlar tarafından daha önce keşfedilmemiş.

Önümüzdeki süreçte, Artemis-4 ve Artemis-5 gibi ek görevler için de uygun alanlar araştırılıyor. NASA, Yunan Ay tanrıçası Artemis'in adını verdiği program ile birlikte Ay'a dönüşün yanı sıra Mars'a da insan gönderebilecek daha uzun vadeli yolculuklar hedefliyor. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

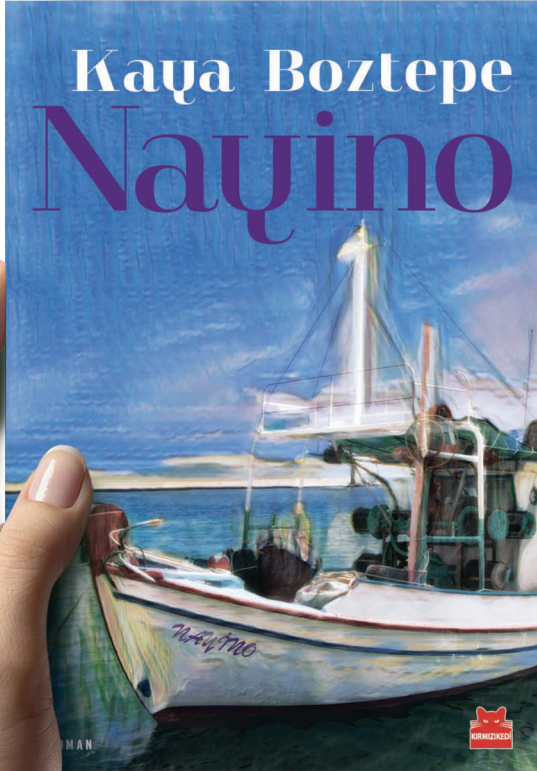
“Limanın yanında küçük koya yanaşmış minik beyaz bir taka. Üzerinde mor renkle yazılmış bir kelime. Tam seçemiyorum. Biraz daha yaklaşıncaya okuyabiliyorum.
'Nayino'.
Yani 'sevdalum'...

*Yar goynunda elsem,
Kefen da istemezdim.
Uç gun sarilu yatsak,
Sağdan sola dönmezdim.*

Bir sevda romanı Nayino.

Yıllar önce yaşanan, sebepsiz yere sona eren -sona erdiği sanılan- bir sevda. Kurulan yepyeni hayatlar ve bu hayatın seyrine etki eden “memleket meseleleri. Aradan geçen zamanda memlekette birçok olay yaşanmış, herkes başka yerlere savrulmuşken... Eski sevdanın külleri yeniden alevlenir mi?

Kaya Boztepe, Nayino adlı romanında, kaderini ülkede yaşanan toplumsal olayların ve bazı küçük tesadüflerin belirlediği bir aşkın romanını yazıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ARALIK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

4	9	6	2	3	8	1	5	7
2	1	3	5	7	4	8	9	6
7	5	8	6	1	9	2	3	4
5	8	1	4	9	3	6	7	2
6	4	9	7	2	5	3	8	1
3	2	7	8	6	1	5	4	9
9	6	2	3	8	7	4	1	5
8	7	4	1	5	6	9	2	3
1	3	5	9	4	2	7	6	8

Sudoku Yapamayanlar İçin

2	9	6	1	3	8	5	4	7
1	5	7	9	4	6	3	2	8
3	8	4	5	7	2	6	9	1
6	7	3	2	5	1	4	8	9
8	2	1	4	6	9	7	5	3
5	4	9	3	8	7	2	1	6
4	1	5	6	9	3	8	7	2
7	6	2	8	1	5	9	3	4
9	3	8	7	2	4	1	6	5

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(c) Yazı
- 2-(b) Onaylama
- 3-(a) Emmek
- 4-(a) Ağızda
- 5-(c) Melanin
- 6-(b) Mikroorganizma
- 7-(d) Pankreas
- 8-(b) Ferritin
- 9-(a) İlimli
- 10-(c) Kuron
- 11-(b) Karo
- 12-(d) Nükte

- 1-(b) Büyük korku
- 2-(c) Ressam sehпасı
- 3-(a) Deney hayvanı
- 4-(d) Halat sargısı
- 5-(a) Serüven, macera
- 6-(a) Yönelteç
- 7-(d) Vuraç
- 8-(b) Sargı
- 9-(c) Şikayetçi
- 10-(c) Gösteriş
- 11-(a) Varlıklı kimse
- 12-(d) Barut kesesi
- 13-(b) Kargaşa
- 14-(c) Uzun bluz
- 15-(c) Yetişkin

Kare Bulmaca

1	K	A	R	A	C	A	O	Ğ	L	U		H	A	N	İ
2	A	S	İ	Y	E		Ş		E	K	R	A	N		L
3	D	A	N		L	E	A	N	D	R	O	S		M	İ
4	R		T	R	İ	Ş	K	A		A	M	A	N	O	S
5	İ	K	İ		L		A	M	İ	Y	A	N	E		T
6	Ş	A	N	S		B		E	R	N		T		K	İ
7	E		T	A	B	A	N		K	A	L	A	M	A	R
8	N	A	İ	F		R	A	M	İ		A	H	A	L	
9	Ç	A	N	A	K		S	E	L	E	S	İ		A	
10	A	R	H	A	N		L	İ	K	İ	L	E	R		
11	L	E	M	A	N		K	E	Ş	F	E	N		D	A
12	A		A	T	A	M	A	N		E	N		A	A	
13	R	A	S		T	İ	M		F	R	E	N	K		R
14		M	İ	L		S	İ	H	A	M		L	İ	M	A
15	S	E	F	İ	R		K	A	L	A	Y		S	E	
16	İ	L		M	A	R	A	L		N					
17	R	E	B	A	P		Z	A	M						
18	T		İ	N		S	E	Y	İ	S					
19	O	B	A		E	R		İ	R	A					
20		A	T	İ	K		A	K	A	L					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 3 MB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

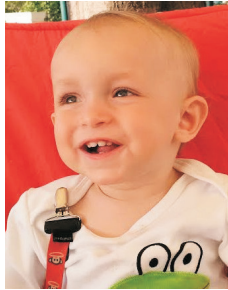
Rüzgar Yalazan, İstanbul

Derin Vural, Diyarbakır

Ali Deniz Kimap, Ankara

Alize Roy, İsveç

Victor Roy, İsveç

Yiğit Ege Akdur ve Zeynep Defne Akdur, Ankara

Begüm Nisa Sevgili,
İstanbul

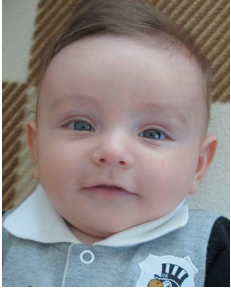
Kerem Şentürk, Bursa

Defne Sönmez, İstanbul

Sevilay Özkök, Ankara

Kemal Egemen Gedik, Rize

Fatmanur Konuk, Zonguldak

Yiğit Fırat, Ankara

Kaan Can Süne, İzmir

Doruk Yusuf Yıldırım, Ankara

Nilay Şehirli, Mersin

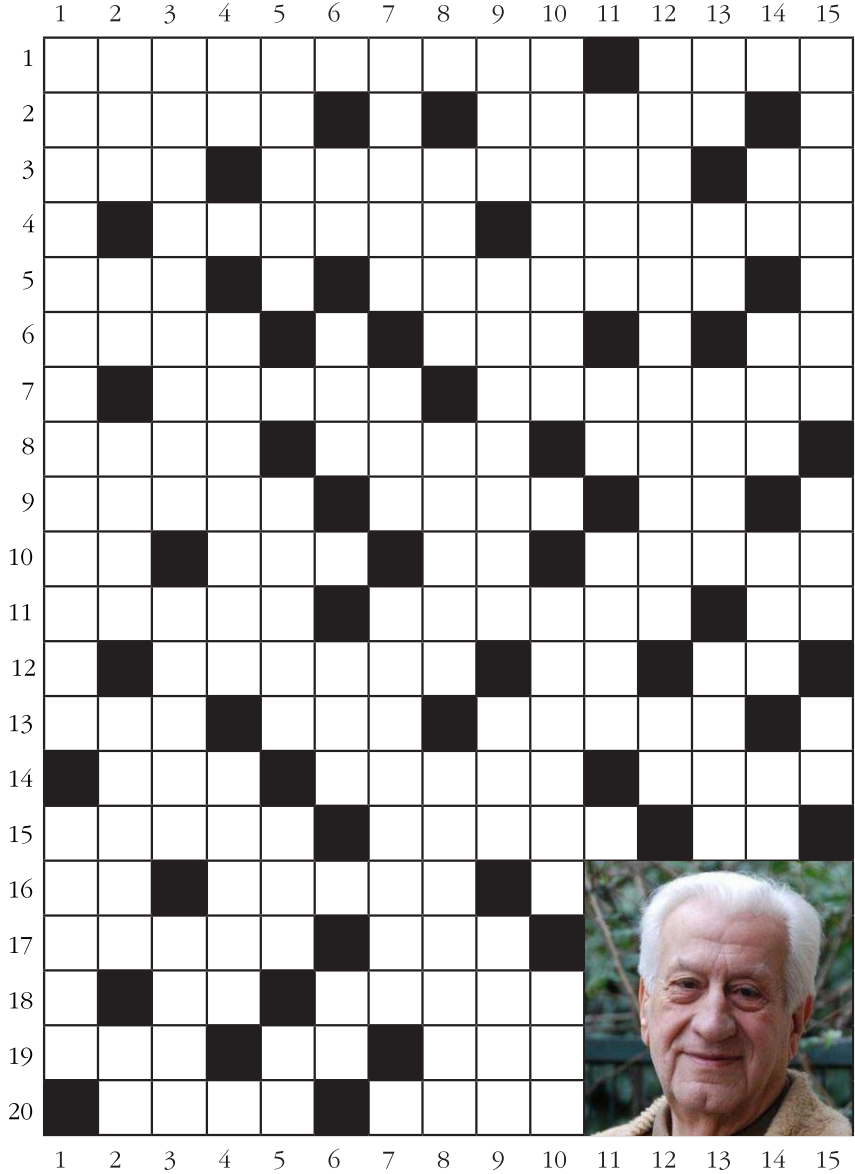
Emre Mirasyedioğlu,
Ankara

Hicran Gülce, Adana

Buse Başak Öztürk, Mersin

Bulmacanın çözüümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-'Toron '(1930-2018 yılları arasında yaşamış olan fotoğrafta görülen tiyatro ve sine- ma oyuncumuz.- Diyarbakır'ın bir ilçesi. 2-'..... Nasıl Kurtulur'(Vasif Öngören'in epik bir yapıtı).- Televizyon camı, görün- tülük. 3-Judo sporunda ulaşılabilecek en üst seviye.-Mitolojide her gece kız kule- sine yüzerek sevgilisi Hero'ya ulaşan kah- raman.-Bir nota. 4-İşe yaramaz, faydasız kişi,iş anlamında argo bir sözcük.-Hay- tay'da, Toros sıradaglarının uzantısı olan dağlar.- 5-'.... Şehrin Hikayesi' (Charles Dickens'in bir yapıtı).- Kibarca olmayan, bayağı. 6-Baht, talih.- Kısa kama şeklinde beyaz bir kuyruğu olan iri yeşilimsi kah- verengi kartal.-İlgi eki. 7-Değerlendir- mede en alt derece.- Mürekkep balığının bir türü olan eti lezzetli bir deniz ürünü. 8-Kendi kendisini yetiştirmiş, doğal bir plastik sanat yeteneğine sahip sanatçılar tarafından yaratılan resim sanatı.-İstan- bul'un bir semti.-Bazı yörelerde ağıla verilen ad. 9-Çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların tümü.-Bisikletin oturulan bölümü.-Silisyumun simgesi. 10-Güzel sanat.- Doğu ülkelerinde yerli beyler ve Kırım girayları için kullanılan unvan.-Lit- yumun simgesi.-Evlerde yiyecek, içecek ve erzakın saklandığı oda veya dolap. 11-İsviçre'de bir göl.-Keşif yapılarak bulunan.-Rusçada evet. 12-Kazak baş- kanlarına verilen ad.-Genişlik.-Bir haber ajansının simgesi. 13-Habeş soylusu.-Ta- kım,ekip.-Lezzetli bir armut türü. 14-Ya- bancı bir uzunlk ölçüsü birimi.-'.... ı-Kaza' (Nef-i'nin hiciv şiirlerini topladığı diva- nı).-Güney Amerika'da bir başkent. 15- Eski dilde elçi.- Gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element.-Tavla- da bir sayı. 16-Vilayet.-Dişi geyik. 17-Göv- desi Hindistan cevizi kabuğundan yapı- lmış uzun saplı saz.-Bir malın fiyatını yük- seltme. 18-Küçük mağara.-At bakıcısı. 19-Göçebelerin konak yeri.-Erkek.-Ka- rakter. 20-Çevik,atak.-Akıllı kimse.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Cum- huriyet Gençleriyiz, Atamızın Erleriyiz', 'Karşı Dağdan Uçan Turna' adlı eserle- rinden de tanıdığımız bestekarımız.-Türk müziğinde bir oyun havası türü. 2-Bas- ton.-Kiloamperin kısa yazılışı.-İsviçre'de bir akarsun.-İlççi-Baryumun simgesi. 3-Çizgi film kahramanı Red-Kit'in köpeğinin adı.-Kasalı çalgılarda kullanılan enli, tek parça ağaç.- Bir kimsenin egemenliğini tanıma. 4-'... Çarpması(Norman Jewison'un yön- etmenliğini yaptığı bir film).-Mehmet Akif Ersoy'un bir yapıtı.-Gemilerin barındığı yer. 5-Ulu,büyük, yüce.- Trol ağının ön iki ya- nında maçalarla omuz bölgesi arasında yer alan bölüm.-Hızlı ve sert çalınan bir müzik türü.-İlave. 6-Hayat arkadaşı.-Erzurum,Art- vin yöresine özgü bir halk oyunu türü.-Gü- zel koku.-Stronsiyumun simgesi. 7-Japonya'da bir kent.-Kur'anda bir sure.-Japon intihar uçağı. 8-Sevgiliye ve aşka ait yazılmış mektup.- İşlenmemiş, kıraç toprak.-Kadın köle, cariye. 9-Keskin ışık yayan diyet ola- rak kullanılan küçük lamba.- İrkilme işi veya biçimi-Geleceği öğrenmek amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi gibi şeylere bakarak anlam çıkarma.- Eski Likya kentlerinden birinin adı. 10-Avrupada bir ülke.-Padişah bildirgesi.-Altı düz bir deniz taşıtı. 11-Av- rupa'da bir başkent.-Lantanın simgesi.- Koyun, köpek gibi hayvanların derisinde asalak olarak yaşayan, bulaşıcı hastalıklara sebep olan böceklerin genel adı. 12-Kurtuluş Savaşı sırasında İzmir'de Düşmana ilk kur- şunu sıkarak Türk direnişini başlatan milli kahramanımız.-Holland'a'nın plaka işareti. 13-Tarla sınırı.-Bir soru sözü.-Eylimi olan.- Işık veya ses dalgalarının yansıtıcı bir yüzeye çarparak geri dönmesi. 14-Molibdenin sim- gesi.- Bir alaşımdaki madenlerin erime de- recesi farkından yararlanarak bunları birbi- rinden ayırma işlemi.-Tavır, davranış.-Kuzu sesi. 15-Süzgeç-Fasıla.-Eski Mısırda güneş tanrısı.

Satranç

Mustafa Yıldız

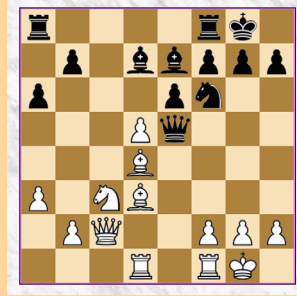

AVRUPA BİREYSEL ŞAMPİYONASI

8-19 Kasım tarihleri arasında Karadağ'ın Petrovac şehrinde düzenlenen Avrupa Bireysel Satranç Şampiyonası'na katılan satranççılarımız başarılı sonuçlar elde ettiler.

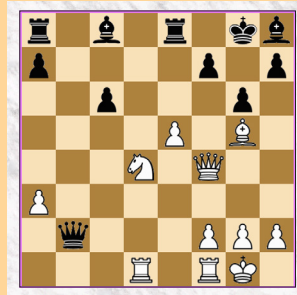
Emre Can (2559) - Vjekoslav Biliskov (2225) 1. Tur

Hamle Siyah'ta, elbette 16...Vxd4?? 17.Fxh7+ Şxh7 18.Kxd4'ten dolayı vezirle fili alamaz. 16... Vh5 17.Fe2 Vh4 18.d6 Fd8 İlerlemiş merkez piyonu Siyah'ın başına bela olacak. 19.Ff3 Fc6 20.Fxc6 bxc6 21.Fxf6 Fxf6 22.Ae4 Kb8 23.b4 Fe5 24.g3 Vh5 25.Ac5 Kfd8 26.d7 a5 27.Ve4 axb4 28.axb4 Kb6 29.Kd3 Fc7 30.Kfd1 Vf5 31.Vxf5 exf5 32.Ke1 Şf8 33.Kde3 Kbb8 34.Ke8+ Siyah terk etti. 1-0 3 hamlede mat oluyor: 34...Kxe8 35.dxe8V+ Kxe8 36.Ad7+ Şg8 37.Kxe8# Turnuvayı 7,5 puanla 17. sırada tamamlayan GM Emre Can, Dünya Kupası'nda oynamaya hak kazandı.

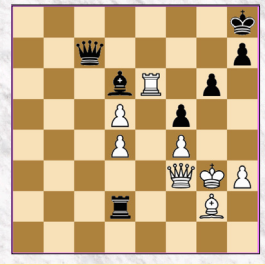
Gleb Dudin (2510) - Ekin Barış Özenir (2392), 10. Tur

Görünen hamle, 22... Fxe5 23.Kfe1?! (23. Kde1 daha iyi çünkü Siyah, veziri almak zorunda değil. 23...Fg4 oynayabilir.) 23...Fxf4 24.Kxe8+ Şg7 25.Ff4 Vb7 Siyah vezir kanadı figürlerini geliştiremediği için Beyaz'ın aktif kaleleri, vezire karşı savaşılabirler. 26.Fe5+?? Bu zamansız şah çekiş dengesini bozuyor Beyaz'ın. Kaleleri e- dikeyinde ikilemeliydi. 26...f6 27.Fd6 Fg4 28.Kxa8 Vxa8 29.f3 Fd7 30.Ke1 Vd8 Geçti Bor'un pazarı. 31.Fc5 Va5 32.Ke7+ Şg8 33.Ab3 Vb5 Beyaz'ın figürleri baskı altında. 34.h4 Vxb3 35.Kxd7 Vc3 36.Ff2 a5 37.Kc7 a4 38.Şh2 Vxa3 39.Kxc6 Vb2 40.Fc5 a3 41.Fxa3 Vxa3 umutsuzluğun kabulü. 42.Kxf6 Ve7 43.Kf4 Ve5 44.g3 Ve2+ 45.Şh3 Vf1+ 46.Şh2 h5 Beyaz terk etti. 0-1 Özenir turnuvayı 7,5 puanla 33. sırada bitirdi.

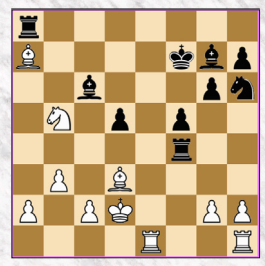
Arda amlar (2445) - Velimir İvi (2622), 2. Tur

Beyaz, merkezdeki geçer piyonlarına güvenerek gözünü kırpmadan kalite fedasını yapıyor. 46.Kxd6! Vxd6 47.Ve3 Kb2? (47...Vb4 =) 48.Ve5+ Vxe5 49.dxe5 g7 Artık bingey piyonların dadzelmesiyle Beyaz'ın üstün olduğu gerçeği görülüyor. 50.d6 Kd2 51.Fc6 f7 52.Fd7! aha geçit yok! 52...Ke2?? (52...f8 daha dirençli.) 53.f3 Ke1 54.h4 h5 55.f2 Ke4 56.f3 Ke1 57.Fb5 e6 58.Fc4+ d7 59.Ff7 Kg1?? 60.e3 Kd1 61.Fxg6 e6 62.Fxh5 Kh1 63.Fe2 Kxh4 64.Fc4+ d7 65.Fb5+ e6 66.Fc4+ d7 Zaman kazanma tekrarları. 67.Fd5 Kh2 68.d4 Kc2 69.Fc4 c6 70.Fd3 Kd2 71.e3 Ka2 72.Fxf5 Son piyon da düştü. 72... d5? 73.d7 Ka3+ 74.Fd3 Siyah bıraktı. 1-0 Arda amlar bu turnavadaki performansıyla IM (Uluslararası Usta) olmaya hak kazandı.

Atilla Kuru (2371) - Matej Sebenik (2524), 3. Tur

Beyaz'ın stnlğu vezir kanadındaki fazla piyona dayanıyor. a7-'deki fil üzerinden a2- piyonuna baskı kurmaya alışan Siyah'ın şahının güvenli olmadığı bir iki hamle sonra ortaya çıkartıyor. 24.Fc5! Ag4?! Karşı atak hazırlığı. (24...Kxa2 25.Ke7+ f6 26.Ka7 +- veya en direnlisi, 24...Fxb5 25.Fxb5 Kc8 26.Ke7+ f6) 25.Ke7+ g8 26.Ac7 Fh6 Aarak şah çekmekle tehdit ediyor. 27.c3 d4+ 28.Fxd4 Fxg2?? Siyah 4 hamlede mat olacağının ayırında değil. 29.Fc4+ f8 30.Kf7+ Siyah terk etti. 1-0 30...g8 31.Kxf5+ Fd5 32.Fxd5# 13 yaşındaki Atilla Kuru, 2629 Elo performansıyla IM olmaya hak kazandı ve ilk GM (Büyük Usta) normunu elde etti.

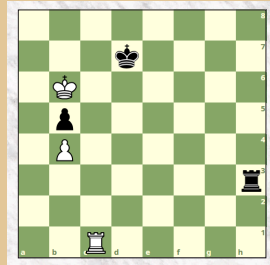

ÜRETİCİ BİR KONUM

Gligoric - Fischer, Adaylar Karşılaşması, 1959

52...Kh8?? Son on iki hamlede hamle başına bir iki saniye harcıyordum. Matan sonra Olafsson bana kızdı. "Böyle bir oyun sonunu nasıl bu kadar hızlı oynayabilirsin?" "nk tehlike yok. Kesin bir beraberlik," diye cevapladım. 53.xb5? devamında oyun berabere bitti ama Olafsson'un gösterdiği gibi 53.Kc7+ sonrasında Beyaz kazanır.

(Unutulmaz 60 Oyunum / R.J. Fischer)

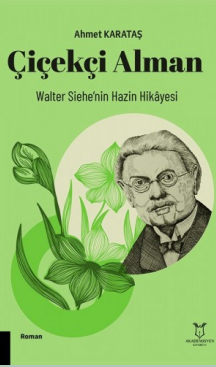

Bize Gönderilen Kitaplardan

Çiçekçi Alman

Ahmet Karataş
Akademisyen Kitabevi

İç Anadolu'yu Akdeniz'den kale gibi ayıran Torosları aşmak için tek doğal kapı Gülek Boğazı'nı geçen Walter Siehe, 2228 yıl sonra üç fil büyüklüğündeki üzerinde "İskender'in ordusu ve kumandanları buradan geçti, MÖ. 333" yazan İskender Kitabesi'nin önünde durdu. Uzakta memleketi Alman İmparatorluğu burada Osmanlı imparatorluğu tarihe karışırken yepyeni bir cumhuriyet Türkiye doğuyordu. Kitabede yazıyordu. Var olma savaşı veren bir de bitkiler vardı. Bedeli sıtma ile ölüm olan bir çalışmaya girişen botanikçi Walter 8500 adet bitkiyi dünyaya tanıttı. Yüz yıl sonra Ahmet Karataş Çiçekçi Alman'ı yeniden yaşatırken bitkilerden insanlara Akdeniz'in yakın geçmişini de aydınlatıyor.

Atatürk Dönemi Cumhuriyet Polisi

Cemal Tepe
Paradigma Akademi Yayınları

Cumhuriyet'e giden yolda, rejimin kurulması ve kökleşmesinde önemli görevler üstlenen Türk Polis Teşkilatı, mensupları, süreç içerisinde göstermiş olduğu kahramanlık ve üstün gayretleriyle "Cumhuriyet Polisi" kavramını ortaya çıkarmışlardır. Çok kısa sürede devlet erkânının dillerinde pelesenk olan bu tabir, çeşitli mercilerde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Polisi, vatandaşlara huzur ve sükûn temin etmesinin yanı sıra Cumhuriyet'in kanuna ve medeniyet düşmanlarına karşı kullanılan kalkan olmuştur. Cumhuriyet devrimlerine, memleketin huzur ve asayişine karşı gelebilecek, vatandaşlarına ve hürriyetine tecavüz edebilecek her şeririn kafası bu kalkana çarparak parçalanmıştır. Polis kuvvetleri her an vatanın ve Cumhuriyet'in istediği daimî sadakatin sesi çıkmayan ve öğünmeyen feragatin timsali olan bir kanun ordusu haline gelmiştir.

Karaman Ezgisi

Sesimiz Sözümlerimiz Sazımız

Murat Ay
Kod Yayınevi

Bedeni Hol-
landa'da
aklı ve yüreği
Karaman'da
olan müzisyen
Murat Ay'ın
bir kurulun an-
cak altından kalkabileceği 50 yıllık
büyük boy 600 sayfalık çalışması.
Bandodan, müzik ekiplerine; müzisyenlerden bestekarlara, gazinolardan kaset satıcılarına, türküden şarkıya, iç Anadolu'dan göç ettirilen Karamanlılara, eski çağlardan günümüze şarkının, türkünün yolculuğunu bol görsel donatılarla ölümsüzlüğe kavuşturmuş. Atatürk'ün isteği üzerine Ankara Halkevi'nin davetlisi olarak Türk halk müziklerinin kökenlerini araştırmaya gelen Macar Bella Bartok, Muzaffer Sarısözen, Pieter Van Den Burg, Vehbi Uysal'ın bayrağını ileri taşıyan Murat Ay, Yunus Emre Rapsodisi ile ezgilerimiz dünyaya tanıttı. Yemek kültürü konusunda da benzeri çalışma yürüten Murat Ay'a; daha önce VII cilt, 5079 sayfalık Karaman Tarihi ve Kültürü Ansiklopedisi'ni yayımlatan "kendine değil kentine hizmet eden" Karaman'daki Saray SE-K-A SER Vakfı'nın destek olması örnek bir durum.

Taş Çağı Beyni

İnsanın Evrimi ve Yedi Temel Gütü

Doug Kenrick, David Lundberg-
Kenrick
Say Yayınları

Binlerce
Yıl bo-
yunca biz
insanlar, va-
roluşun yedi
temel sorunu-
nu çözmemi-
ze yardımcı
olacak bir dizi
motivasyon
sistemi geliştirdik: hayatta kalmak, kendimizi tehlikeden korumak, arkadaşlıklar kurmak, saygı kazanmak, eşleri cezbetmek, bağ kurmak ve ailelerimize bakmak. 21. yüzyılda da aynı hedeflerin peşindeyiz. Ancak, bir zamanlar bizi tehdit eden kılıç dişli kaplanlar ve rakip kabilelerin yerini şekerli yiyecek-içecek satan pazarlamacılar, kültür savaşı alevlerini körükleyen uzmanlar ve kredi şirketleri aldı. Evrimsel psikolojiden hikâyeler ve tavsiyeler paylaşan baba-oğul yazarlar taş devrinden kalma problem çözme yöntemlerinin bugünkü hayatlarımız için tehlikelerini ortaya koyuyor ve modern dünyada hayatta kalmak ve mutlu olmak için yeni, sistematik bir yol sunuyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ARZU CANIK, BURSA

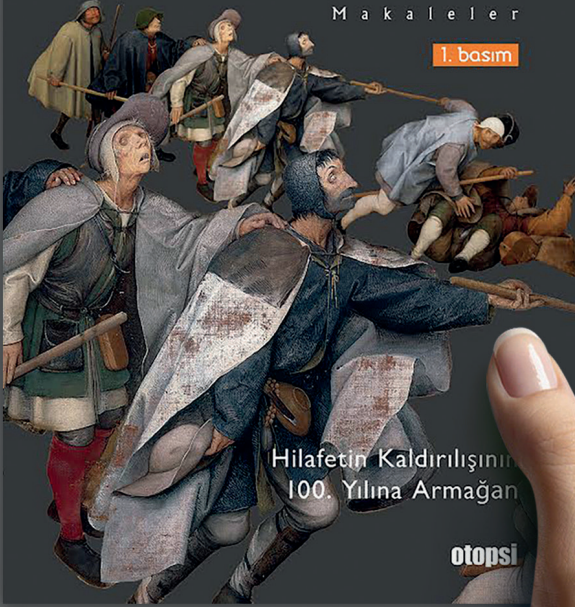
CENGİZ ÖZAKINCI

KALEMİN NAMUSU - 2

KÖRLERİN KÖR KILAVUZLARI

Makaleler

1. basım

Hilafetin Kaldırılışının
100. Yılına Armağan

otopsi

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ALİ CEMAL BEN'İM

1881'de Beyrut'ta doğdu. Denizcilik okudu. Osman Hamdi yeteneğini fark edip akademiye aldı. "Asker Ressam" okulu madalyayla, birincilikle bitirdi. Resim öğretmeni oldu. "Deniz Ressamı" olarak ünlendi. Tarihi ve belgesel resimlere başladı. Çanakkale'ye gidip savaşı resimledi. Tabloları savaşta çoğaltılacağı matbaada yitti. Avrupa'ya Batılılaşan Osmanlıyı göstermek için Viyana ve Berlin sergilerine gönderilen en çok resim onundu.

Duvar resimleri, afişlerle geçinirken başlayan Kurtuluş Savaşı'na Basın Cephesi'nden katıldı. Mahmut Yesari: "O, Türk gazeteciliğinin tanınmaya ve tanıtılmaya değer bir simasıdır. Türkiye'deki gündelik gazetelerde ilk defa 'temsili resim', 'hamasi krokiler' çizen gazete ressamı odur. 'Pazar ola Hasan Bey', ilk önce onun kalemıyla gazete sütunlarına geçmiştir. 'Pazar ola' bir şaheserdir." Soyadı yasası ile 'Ben'im' soyadını aldı. Yerleştiği Mersin'de Liman İdaresi'nde çalışırken halka resim dersleri verdi. 1939'da Ahmet Muhip Dranas ve Refik Epikman'ın başlattığı güzel sanatlar atılımına Mersin Halkevi resim öğretmeni olarak üsteki Atatürk tablosu ve öğrencilerin çalışmalarıyla güç verdi. 7 Aralık 1939'da 58 yaşında öldü.